

The Project Gutenberg eBook of Aaveiden näkijä eli Kuvauksia Nordlandista

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Aaveiden näkijä eli Kuvauksia Nordlandista

Author: Jonas Lie

Translator: Hj. Hietala

Release date: March 31, 2008 [eBook #24969]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AAVEIDEN NÄKIJÄ ELI KUVAUKSIA
NORRLANDISTA ***

Produced by Tapio Riikonen

AAVEIDEN NÄKIJÄ ELI KUVAUKSIA NORRLANDISTA

Kirj.

Jonas Lie

Viidennestä norjankielisestä painoksesta suomennanut Hj. Hietala

Jyväskylässä, 1877.

Keski-Suomen kustantama.

Weilin ja Göös'in kirjapainossa.

SISÄLLYS:

Johdanto

Toinen osa:

Nordlandi ja Nordlandilainen

Kolmas Osa:

I. Koti

II. Rannalla

III. Renkituvassa

IV. Saaristossa

V. Ripillä käynti

VI. Lukkarin luona

- VII. Trondenäs
- VIII. Kotona
- IX. Joulupidot
- X. Myrsky
- XI. Loppu

JOHDANTO.

Minä tunnen monta ihmistä, joilla on sama halu, kuin väliin minulla itsellenikin — valita juuri myrskysään ulkoilmassa kävelläkseen. Nämät ihmiset ovat useimmiten sellaisia, jotka lapsuudessaan ovat eläneet vapaassa ilmassa maalla, mutta sitte siirtyneet toimiin, jotka vaativat enemmän paikoillansa istumista, ja joille huone väliin käy liian ahtaaksi ja tukalaksi — tahi ovat he runoilijoita. Heidän muistonsa ja mielenkuvittelunsa halajaa, enemmän tahi vähemmän heidän itsensäkin tietämättä, alituisesti ulos vapaaseen ilmaan pois kaupungin kasarmielämästä.

Kun sitte jonakuna päivänä muistot maalta tulevat kaupunkiin rajun rankkasateen muodossa, joka puistelee kattokiviä ja silloin tällöin nakkaa jonkun niistä sinun niskaasi, sillä välin kuin kadut muuttuvat kanaloiksi, ja kadunkulmat väijypaikoiksi, josta vihurit hyökkäävät sateenvarjomme kimppuun ja runtelevat ja väentelevät sitä sinne tänne, kunnes vihdoin seisomme paljas varsi ja alastomat kaaret kädessä — silloin tapahtuu toisinaan, että hiljainen, arvokas virkamies, sen sijaan että hän päivän toimien jälkeen työhuoneessaan tavallisuuden mukaan viettäisi iltapuhdetta lämpöisessä, mukavassa suojassaan kotonaan, sanoo vaimollensa, että hänen, "sen pahempi, täytyy mennä pikimältään kaupungille." Ja syyksi, jonka tähden hänen "sen pahempi" täytyy mennä ulos, ilmoittaa hän luonnollisesti — "toimet". Sillä eihän vakavan, järkevän miehen, joka ehkä on kaupungin pormestari tahi kylänvanhin, sopisi edes itselleenkaan tunnustaa, että hän on kyllin lapsellinen mennäkseen ulos myrsky-säähän haaveksimaan, ja että hän vaan aikoo mennä sillalle, nähdäkseen miten aallot vaahtoen roiskuvat rannalle ja laivat valkamassa joutuvat haaksirikkoon. Hänellä täytyy luonnollisesti olla jotakin toimitettavaa tuolla ulkona, ellei juuri muuta, niin kuitenkin yleensä katsoa perään, ettei "*quid detrimenti capiat respublica*"; se on, ettei kaupunki, jonka onni ja menestys yhdessä tahi toisessa suhteessa on hänelle uskottu, tuulisi kumoon.

Pääsyy kuitenkin on, että kaduilla on meteli, mullistus — ei valtiollinen, Jumala varjelkoon häntä sellaisiin sekaantumasta — mutta sellainen, joka vikittelee hänet ulos, syystä, että se herättää hänessä kaikki vanhat muistot eleille, ja jossa hän, häpeätä kyllä, mielellänsä on mukana, vaikka sekin tavallansa mullistelee yhteiskunnallista järjestystä, särkee akkunoita, sammuttaa lyhtyjä, repii kattokiviä huoneiden päältä, ruhtoo rikki sillat, katkoo nuorat, joilla laivat ovat rantaan kiinnitetyt ja ajaa järjestyksen ylläpitäjät ja mahtimiehet komeroihinsa. Se on luonnon mahtava sotahuuto, joka keskellä sivistynyttä kaupunkia saa eleille kaikki hänen lapsuutensa muistot, hänen mielenkuvittelunsa ja hänen mieltymyksensä luontoon, se on ääni, jota hän kuuntelee niinkuin vanha sotaratsu, joka kuullessaan nuoruudesta saakka tutun sotasoi-ton, äkkiä laukahtaa aituuksen yli.

Parin tunnin kävely ulkona tuollaisessa ilmassa saapi veren tyyntymään, ja kotiin palaa entinen hiljainen, arvokas mies, joka syvämielteisenä asettaa keppinsä ja kalossinsa totutulle paikalle etehisessä, samalla kuin hänen vaimonsa, joka on ollut levotoin hänen tähtensä, rientää häntä vastaan, surkutellen että hänen on täytynyt olla ulkona myrskysäässä, ja riisuu märkiä vaatteita hänen päältänsä. Hän itse on, ihme kyllä, kaikista vastoinkäymisistä huolimatta erinomaisen hyvällä tuulella sinä iltana ja hänellä on niin äärettömän paljon kertomista tästä myrskystä — kaikki luonnollisesti, aina asian haarain mukaan, esiteltyinä ikääskuin hän muka olisi levotoin, että joku onnettomuus tapahtuisi, tahi että tuli pääsisi valloilleen kaupungissa juuri tänä iltana.

Oli tällainen myrskyilma kun minä — joka olen viran toimessa oleva lääkäri, ja jolla senlaisena sekä itse mielestäni että muidenkin silmissä on kyllin syytä olla liikkeellä kaupungissa millä ajalla vuorokaudesta tahansa — eräänä sateisena, sumuisena ja myrskyisenä lokakuun iltana kuljeskelin Kristianian kaduilla ja annoin huvikseni sateen piestä kasvojani, sillä välin kuin minun oivallinen sadeviittani suojeli ruumistani.

Pimeys oli vähitellen kietonut maan mustaan vaippaansa, ja tuulenpuuskat panivat sytytetyt kaasulyhdyt välähtelemään niin, että ne ehdottomasti johdattivat ajatukseni vilkkumajakoihin meren rannalla sumuilmassa. Siellä täällä paiskeloi tuuli kulkemattomia ulko-ovia kiinni ja jälleen auki, sellaisella paukkeella, että ne kuuluivat hätälaukauksilta. Hiljainen huomioni tämän johdosta oli, että meidän arkahermoisessa aikakaudessamme kuitenkin löytyy hämmästyttävä joukko ihmisiä, joilla ei ole

hermoja laisinkaan; sillä tuollaiset jysähdykset panevat koko huoneuksen tärisemään ylös ullakkoon saakka, tuuli täyttää kaikki käytävät ja paiskelee ovia auki; kaikilla on haittaa ja harmia siitä, mutta eipä kukaan viitsi mennä alas sulkemaan tuota pahan alkusyytä; portinvahti on kaupungilla ja niinkauan saavat kaikki olla kotirauhan puutteessa.

Juuri tuollainen lukitsematon, väsymättömästi jyrähtelevä ulko-ovi oli alkuna siihen, mitä minulla tässä on kerrottavana.

Samalla kuu kuljin erään sellaisen sivutse, kuulin nimittäin äänen, joka tuntui minusta niin ihmeen tuttavalta; vanhan rakkaan äänen — vaikk'en ensi alussa muistanut miltä ajoilta — joka kärttyisesti huusi portinvahtia. Oli nähtävästi kysymys tuosta alinomaa jyrähtelevästä ulko-ovesta. — Mutta portinvahtia ei kuitenkaan kuulunut, ei näkynyt; sillä hän näkyi yhtä vähän pitävän lukua ovestaan kuin ihmisestä, jota tämä ovi häiritsi, ja joka turhaan koetteli avainta, saamatta sitä lukkoon soveltumaan.

Vihdoin tuli portinvahti ulos maanalaisesta luolastaan, ja siinä vähäisessä sanasodassa, joka nyt syntyi tuon sävyisäksi ja lempeäksi muuttuneen, omaa kärttyisyyttään pelkäävän äänen ja äreän portinvahdin välillä, tunsin, heräävän muiston koko voimalla, edessäni vanhan ystävän ylioppilas ajoiltani, Taavetti Holstin, saman, jonka kanssa olen viettänyt kolme nuoruuteni rikkainta vuotta.

"Oletko siellä Taavetti, niin päästä veikkonen minut sisään ennenkuin suljet ovesi," huusin minä, samalla tapaa kuin olisin tehnyt entisinä aikoina, kaksikymmentä vuotta sitte.

Ovi avattiin selki selälleen, ja sieltä ulosastuvan himmeän olennon kädenpuristus ilmaisi, ettei hänen tarvinnut muistonsa aitassa hapuilla yhtä kauan minua tunteakseen kuin minun, ennenkuin hänen tunsin.

"Seuraa minua!" olivat hänen ainoat sanansa, ja sitte astuimme äänettöminä, hän edellä ja minä perässä, pimeitä portaita myöten, yksi, kaksi, kolme huone-kerrosta ja vielä sittekin korkeammalle paljon kaitaisempia portaita myöten. Siellä tarttui hän käteeni, taluttaakseen minua. Tämä olikin hyvin tarpeen, sillä siitä vähästä päättäen, minkä silmilläni näin, oli meidän kulkeminen pilkoisten pimeään ullakon läpi, johon sitäpäitse oli vaate-köysiä viritetty — hän varoittikin minua kulkemaan kumarruksissani, jotta en päätäni loukkaisi.

Tiellä ajattelin paljon. Hänen kätensä — minä muistin, että hän ennen aikaan kopeili niiden kauneudesta — oli kylmän kostea, ehkä mielenliikutuksesta, ja hän seisahtui aina väliin rappusissa, ikääskuin huoatakseen. Nuot kaitaiset, pimeät ullakkoportaat kuiskasivat myöskin minulle, ettei Taavetti ystäväni, jota kuitenkin ennen aikaan kehuttiin hyväpäiseksi, ole kohonnut kovin korkealle maallisiin etuuksiin nähden.

Hän aukaisi oven ja käski minun astumaan edellä sisään.

Pitkällä pöydällä seisoi lamppu, jonka varjostin kokosi sen kirkkaan valon pienelle, tuskin kyynärää laajemmalle alalle lampunjalan ympärillä, pienille kirjoituskaluille ja muutamille pöydällä makaaville paperille, joten äärimmäinen osa pöydästä ensi alussa näytti olevan kokonansa pimeässä. Sen takana näytti minusta ikääskuin olisi ollut musta hauta, jonka kuitenkin, kun silmä tottui lampun valoon, huomasin sohvaksi, jonka edessä seisoivat melkein yhtä pitkä maalattu työpöytä.

Kun kaksi nuoruuden ystävää tällä tavoin äkkiarvaamatta tapaavat toisensa on tuon huikastelemattoman muodon alla kuitenkin jonkunmoinen salainen ujous voitettavana; monivuotinen kerros erihaaralla elettyjä tapahtumia on ensin raivattavana pois tieltä.

Hetken ääneti oltuamme meni ystäväni, juuri kuin äkillisen päätöksen johdosta, ripeästi pöydän luoksi ja otti lampunvarjostimen pois lampulta, joten huone tuli kokonaan valaistuksi.

"Niinkuin näet," sanoi hän, "on asuntoni aivan kuin ennen aikaan, ainoastaan sillä eroituksella että minulla nyt on kaksi akkunaa yhden sijasta, joku hyllyllinen kirjoja enemmän ja hieman parempi palkka, jonka saan siten kokoon, että yhdistän opettajatoimen eräässä köyhäin-lasten koulussa toisen vähän epävakaisemman viran kanssa sanomalehden toimituksessa. Näetsen, siinä on kaikki mitä minä tarvitsen. Minä muutin vuoristosta tänne vasta viime keväänä ja olen kyllä aikonut tulla sinua tervehtimään, mutta sitä en ole vielä tullut tehneeksi. Kaduilla sinulla aina on niin kauheasti kiire, että minusta on näyttänyt juuri kuin alinomaa olisit virkatoimissasi. Mutta nyt kun olen saanut sinut omaan suojaani, niin puhelkaamme menneistä ajoista ja sinun nykyisistä oloistasi. Riisu nyt päättäsi, niin minä sillä välin pyörähdän tuolla alhaalla toimittamassa meille vähän lämmikettä".

Samalla asetti hän lampun-varjostimen jälleen paikallensa ja katosi ulos ovesta.

Tuo ystäväni kovin kiireinen alkupuhe tuntui minusta vähän kummalliselta; oli juuri kuin olisi hän jo edeltäkäsikin tahtonut välttää kaikkia turhia kysymyksiä minun puoleltani.

Me emme olleet vielä kunnolleen kädenlyöntiä vaihtaneet, enkä minä ollut saanut sanaakaan sanotuksi, — niin, enpä ollut nähnyt hänen kasvojansaakaan, kuin vähäisen vilahdukselta vaan, silloin kun hän kääntyi asettaakseen lampunvarjostimen jälleen sijalleen. Ijän tekemistä muutoksista huolimatta tunsin kuitenkin heti samat laihat, hienot, kalpeat kasvot, jonka sävyt väliin kävivät niin ihmeen ihaniksi ja raskasmielisen näköisiksi — sellaisena oli hän muistiini painunut — mutta kasvojen piirteet olivat nyt käyneet huomattavasti kulmikkaimmiksi ja se pikainen silmänluonti, jonka häneltä sain, oli samalla niin kärsiväinen ja tutkisteleva, että se koski minuun sanomattoman kipeästi. Olen nähnyt sairaiden luovan minuun samanlaisen silmäyksen, kun he ovat peljänneet, että olisi aikomus leikkaamalla parantaa kipeätä kohtaa, ja luulinpa niin paljon käsittäneeni tuosta silmäyksestä, että parannettavana tällä erää oli ystäväni entinen luottamus ja että siihen toimeen tarvittaisiin koko minun taitavuuteni.

Ennen aikaan uskoin minä, yhtä hyvin kuin joku muu auringon alla, hyvää kaikista ihmisistä; mutta siitä saakka kun tulin lääkäriksi ja huomasin mimmoinen ihminen oikeastaan on, olen muuttunut kaikkein epäluuloisimmaksi ihmiseksi maan päällä. Minä epäilen kaikkea ja kaikkia, jopa, niinkuin lukija jo on huomannut, niitä kunnan miehiäkin, jotka kävelevät myrsky-säässä. Indiani ei hiivi huomaamattomampana ja hiljemmin ikivanhain metsäin läpi kuin minä, tarpeen vaatiessa, hoitoni alla olevien sairaitteni luottamukseen, ja Taavetti ystäväni oli heti muuttunut tällaiseksi sairaaksi. Minua ei hän enää kauan voisi pettää jutuillaan "entisistä ajoista" ja punssi lasilla "ylioppilashuoneessaan, joka oli aivan kuin ennen aikaan".

Ensimmäinen sotatempuni oli tuota pikaa jatkaa sitä huoneen tutkimista, jonka ystäväni jo, vaikkapa kovin pintapuolisesti, oli antanut minun aloittaa. Minä otin sentähden lampun käteeni ja aloin katsella ympärilläni.

Sohvan vastapäätä olevalla seinällä, siinä matalassa loukossa, jonka luisu katto muodosti, seisoivat ystäväni vuode, pieni ympyräinen pöytä edessä. Kirjahyllyllä, joka seisoivat laattialla, seinää vasten kulmassa vuoteen laitaapuolella, tunsin Henrik Vergelandin rintakuvan, nyt vielä vaillinaisempi leuvan ja nenän suhteen kuin silloin, kun viimeksi sen näin; päälle päätteeksi oli sen toinen silmäkin nyt sokea; se oli melkein yhtä pahoin pidetty kuin se visainen piipunpesä, josta minä nyt poltin, ja jonka myöskin olin heti tuntenut, vaikka sillä oli paljon uusia naarmuja ja lovia, sekä pitkin että poikittain. Ystäväilläni oli nimittäin tapana nakerrella ajatusviivojansa piipunpesään tupakkia polttaessaan ja tuon tuostakin pistäessään jonkun sanasen keskusteluun puheen jatkoksi, sitä vireillä pitääkseen, aivan niinkuin puita heitetään tulennokseen — hän näkyi enemmän pitävän lukua siitä että jotakin puhuttiin kuin siitä mitä puhuttiin. Sitä tehdessään ilmoittivat hänen kasvonsa tuota hiljaista syvämielisyttä, joka saattoi toisen uskomaan, että hän näki jotakin ihmeen ihanaa, jota me muut emme havainneet.

Vuoteen ja kirjahyllyn välissä huomasin joitakuuta pulloja, ja salamana juolahti mieleeni ajatus, että ystävästäni ehkä on tullut juomari. — Niinkuin jo sanoin olen minä oikein personaksi muuttunut epäluulo; se ei ole minussa syntyperäistä mutta asianhaarain vaikutuksesta olen sellaiseksi käynyt.

Minä asetin lampun laattialle. Yhdessä pullossa oli kirjoitusmustetta, toisessa oli polttoöljyä ja kolmannessa, vähän pienemmässä, kalaöljyä, jota hän siis nautti, varmaankin rintansa tähden.

Nyt muistui mieleeni hänen kylmänkosteaa kätensä, hänen pysähtymisensä ja vaivaloinen hengittämisensä, kun portaita ylös nousimme; ja minä häpesin oikein aika tavalla kun olin voinut luulla nuoruuteni rakkaan ystäväni ja, sen saatan suoraan sanoa, ihanteeni, idealini, kaikkien muiden jokapäiväisessä elämässä tavattavien ihmisten kaltaiseksi, joita välttämättömästi täytyy epäillä.

Ajatuksissani pyysin häneltä kuitenkin katuvaisena anteeksi tuosta epäluulostani, sillä välin kuin tarkastelin hyllyllä seisovien kirjojen selkä-kirjoituksia, joista monet olivat vanhoja tuttuja. Tämä hylly oli varmaan hänen ylioppilas vuosistaan saakka säilynyt. Minä otin erään paksun kirjan hyllyltä käteeni, vanhan Saro Grammaticon, jonka muistan kerran ostaneeni eräässä huutokaupassa ja lahjoittaneeni ystävälleni; mutta nyt sain jotain toista ajateltavaa.

Minun kävi samoin kuin sen, joka irroittaa kiven muurista ja äkkiarvaamatta löytää salakäytävän — minä seisoin äkkiä ystäväni salaisuuden ovelta, tosin vasta laajan, pimeän avaruuden edessä, jonka läpi mielenkuvittelollani taisin kulkea, mutta jossa toden teolla en voinut erottaa mit'ikinään, ennenkuin ystäväni itse lainasi minulle valoa.

Esine, joka niin suuressa määrin veti huomioni puoleensa ja ikääskuin kiinnitti kaikki ajatukseni ja muistoni yhteen ainoaan paikkaan, ei ollut mikään salainen aukko, vaan muuan viulu, jonka kaula oli murtunut ja jonka tappien väliin kielet olivat kihertyneet. Jännittämättömänä riippui baasi-kieli; liiaksi jännitetty, poikki pirahtanut kvintti oli kippurassa pääpuolella, ja kahden eheän kielen alla makasi, sen näin kun otin useampia kirjoja hyllyltä, talle lappeallaan. Minä tutkin viulua, jota en voinut vetää esille kirjain takaa, yhtä huolellisesti, kuin jos olisin löytänyt sairaan, nälistyneen ystäväni — ja huomasin että sillä oli paikkaamatoin halkeama kyljessä. Vanhojen muistojen valtaan joutuneena, kävin vastoin

tahtoonikin alakuloiseksi, hyvin surumieliseksi.

Minä suljin tekemäni aukon jälleen kirjoilla, asetin lampun takaisin pöydälle ja istuin sohvaan; tässä minä savua tupruttelevan piipun ääressä, — jonka visaisessa pesässä muun muassa huomasin omat nimikirjaimeni, mitkä itse olin siihen piirtänyt, — antauin kokonansa muistojeni valtaan, joista nyt tässä tahdon kertoa, vaikka ystäväni lukijan mielestä ehkä viipyikin liian kauan poissa punssineen. Tämän kertomuksen kautta astuu hän eteemme sellaisena kuin hän oli nuoruuteni muistojen valossa, ja sellaisena, jonkalaisena lukijan täytyy tuntea hänet, voidakseen häntä käsittää.

Meidän tuttavuutemme ylioppilaina ollessamme syntyi varsin luonnollisesti sen kautta, että me olimme Nordlandilaisia kumpainenkin. Hän oli kolme, neljä vuotta minua vanhempi; ja se että hänelle oli uskottu teatteri kritikoitsijan toimi H... lehdessä, jossa toimessa hänen oikea nimensä tosin oli maailmalle tuntematon, antoi sitäpäitse hänelle minun silmissäni sellaisen etevämmyyden että jo paljaastaan sentähden olin valmis kumartumaan hänen edessään.

Mutta enemmän kuin tämä, vaikutti koko hänen olentonsa minun lapselliseen mielenkuvittelooni. Oli jotakin tavattoman ylevää hänen soleassa vartalossaan ja hänen hienoissa, kapeissa, yksvakaisissa kasvoissaan, tuolla korkealla otsallaan ja tuuheilla, mustilla kiharoilla ohimoiden ympärillä. Hänen suuret silmäluomensa ja täydellisesti roomalainen nenänsä ikänsä vetivät huomion pois hänen silmistään, jotka olivat haalean sinervät ja enemmän sopusoinnussa hänen kalpeutensa ja parrattoman muotonsa, kuin hänen kasvojensa enemmän miehekkäiden juonteiden kanssa. Viimeksi mainitut pistivät kuitenkin jo heti ensi silmäyksellä katsojan silmiin. Myöhemmin opin minä tosin lukemaan näistä juonteista ja näin, että niihin oli kuvautunut hänen kahdenkertaisen luontonsa ristilaineet, joissa hänen elämänsä haahti vähitellen musertui.

Vieno hymy huulilla ja hänen hieman ujosteleva luontonsa antoivat hänelle jalouden, joka suuressa määrin vaikutti minuun. Hän oli ainoa niistä ylioppilaista, joita minä tunsin, joka ei käyttänyt ylioppilaslakkia — hän kävi aina matalassa, kapeareunuksisessa, sinisessä merimiehen hatussa, joka sopi hänelle erittäin hyvin. Kun hän innostui, joka väliin saattoi tapahtua väittelyssä, sillä hän oli suuresti mieltynyt ajatusoppiin, johon hän kuitenkin antautui ainoastaan järjellään, mutta ei, minun käsittääkseni, koskaan sydämmellään ja syvemmällä tunteillaan, silloin ei hänen äänensä tahtonut riittää; se kävi rasitetuksi ja kirkuvaksi niinkuin keuhkotautisen ääni. Tuollaisen kiihtymyksen jälkeen kävi hän aina heikoksi ja oli pitkät ajat jonkunmoisessa äreässä levottomuudessa.

Hänen omituisuuksiaan oli myös että hän tuon tuostakin sekä kesällä että talvella jalkaisin teki retkiä maaseuduilla, jossa hän viipyi aina pari päivää. Seuralaisesta ei hän huolinut matkoillaan. Jos hän olisi tahtonut ottaa jonkun mukaansa, niin hän varmaankin olisi valinnut minun seuralaisekseen, sen hyvin tiesin; minun ei sentähden koskaan tehnyt mieleni väkisin tunkeida hänen seuraansa.

Hän kullin matkoillaan ilman matkapussittia; sen huomasin kerran, kun maalla vieraillessani sattumalta näin hänen tietä pitkin astelevan parin penikulman matkan päässä kaupungista. Näiltä retkiltään palatessaan oli hän aina mitä iloisimmalla tuulella, jota vastoin hän ennen lähtönsä aina oli harvapuheinen ja synkkämielinen. Hänellä oli ikänsä ilon- ja surunaikakausia.

Varma merkki siitä, kumpiko aikakausi oli käsissä, oli juuri tämä viulu, jonka nyt kahdenkymmenen vuoden kuluttua löysin katkonaisine kielineen piiloitettuna hänen kirjahyllynsä taakse. Siinä tilassa, missä se nyt oli, oli se jälleen tuollaisena merkinä, mutta nyt ei päiväin, vaan vuosien mukaan laskettavasta aikakaudesta.

Tätä viulua piti hän ennen aikaan hyvinkin suuressa kunniaassa; sillä oli silloin paras paikka hänen seinällään, jousi vieressä. Hän oli saanut sen eräältä vanhalta lukkarilta ylhäällä Nordlandissa; tämä, joka mahtoi olla joku noita monia älyniekkoja, jotka eivät joudu oikealle paikallensa maailmassa, oli opettanut ystäväni viulua soittamaan.

Taavetti rakasti haaveksimista, ei ainoastaan tämän viulun avulla — sillä hänellä oli tarkka korva ja hän oli oppinut varsin paljon — mutta myös itse viulustakin, siitä nimittäin, mistä se alkujansa oli kotoisin ja kuinka vanha se saattoi olla. Erästä viulun sisällä löytyvää epäselvää merkkiä, tahtoi hän erittäin mielellään tulkita näin: "onpa hyvin mahdollista että se on Cremonefari;" tästä asiasta oli hän hyvin arka ja tuo laaja ala, minkä se salli arvaamiselle, oli nähtävästi hänen mielestään viulun parhaimpia omiunisuuksia.

Taavetti Holsti soitti pari kappaletta, joita hän kutsui klassilliseksi soitannoksi; ne olivat muita pitemmät ja ne hän soitti nuottien mukaan. Nämät olivat kuitenkin mielestäni vähemmän miellyttäviä, kuin hänen muut kappaleensa, ja ne näyttivät olevan sukua sille, joka tuntui vieraalta hänen luonnossaan, kun hän ilmestyi ajatustieteilijänä. Ne olivat pikemmin ankaran hengellisen koulutuksen, kuin sydämmen tunteiden hedelmiä — vaikka hän kyllä soitti nekin varsin hyvin ja oikein.

Silloin kun klassillinen soitanto tahi tutkisteleva, kritikoitseva keskustelu oli vallan päällä hänen huoneessaan, oli hän itse parhaimmassa henkevytydessään. Mutta hän oli silloin vähemmän herttainen ja ystävällinen yksin minuakin kohtaan.

Mutta sitte tuli aikoja, jolloin nuotit ja nuotinpitäjät saivat siirtyä nurkkaan. Silloin saattoi hän tuntikaudet istua ajatuksiinsa vaipuneena eteensä tuijottaen, ja silloin soitteli hän viulullansa haaveellisia säveleitä, joissa hänen tunteensa, hänen mielentilansa ilmaantuivat, ja jotka paljon enemmän miellyttivät minun muutoin soitannollisessa suhteessa vähän edistynyttä korvaani, kuin hänen klassillinen soitantonsa.

Hän soitteli silloin kaikenmoisia pieniä kappaleita, jotka vähitellen muodostuivat hänen omaan molläänilaatuunsa; väliin, vaikka ani harvoin, soitti hän erästä hyvin omituista, surumielistä sävellystä, ja se tapahtui aina jonkunmoisessa itsensä unohtamisen tilassa. Tällaisina hetkinä tuntui minusta ikääskuin hän olisi tahtonut kertoa minulle jostakin hyvin ihanasta ajasta elämässään, jonka hän nyt oli kadottanut, ja jota hän aina suri.

Kuta kauemmin hän oli tuossa mielentilassa, sitä säännöttömämmäksi muuttui hän ja harvoin oli hän kotona tavattavana; silloin hän myöskin toisinaan oikein katkerasti teki pilkkaa opettajistaan, tovereistaan sekä kaikista olosuhteista, — ja onnetoin se, ken silloin joutui hänen pilkkakirveensä silvottavaksi.

Minulla oli lupa ottaa avain naulalta ja mennä hänen huoneeseensa silloinkin kun hän itse oli poissa kotoa. Jos minä silloin näin hänen viulunsa riippuvan virittämättömänä ja hoitamattomana seinällä, niin tiesin että asiat olivat huonolla kannalla, ja että hänen oma tilansa oli aivan samanlainen kuin hänen viulunsa. Sillä ensi työkseen, kun hänen mielensä jälleen oli tyyntynyt, viritti ja puhdisti hän viulunsa mitä hellimmällä huolella.

Enpä kuitenkaan koskaan siihen aikaan nähnyt tätä hänen silmäteräänsä niin piiloon viskattuna ja pahasti runneltuna kuin sen nyt kahdenkymmenen vuoden kuluttua tapasin — kirjahyllyn taakse kätkeytyneenä katkonaisine kielineen ja halkinaisine kupeineen. Että mieleni, tämän nähdessäni, kävi surulliseksi ja että siitä saatoin arvata ystäväni ilottoman elämän historian, sen lukijani nyt saattaa käsittää, ja samalla, toivoakseni, suoda minulle anteeksi, että olen vienyt hänet mukanani Taavetti Holstin kamarista, jossa istuin odottaen että ystäväni palaisi punssineen, niin kauaksi nuoruuteni muistojen maailmaan. Kolmen vuoden ajan olimme melkein joka päivä olleet yhdessä. Sitte täytyi Taavetti Holstin lähteä maailmalle kotiopettajana leipäänsä hankkimaan, ja meidän tiemme erosivat, niinkuin tässä elämässä usein käy.

Tänä iltana tapasimme jälleen toisemme.

Lasien kilinä kuului käytävästä, ja heti senjälkeen avasi Taavetti Holsti varovaisesti oven piialle, joka kantoi höyryävää kannua ynnä lasia, jotka näyttivät minusta varsin miellyttäviltä kun olin useamman tunnin ajan tänä ehtoopäivänä kävellyt ulkona myrskysäässä.

Taavetti tapasi minun istumassa sohvassa, hänen piippunsa suussani ja tohvelinsa jaloissani, aivan samoin kuin ennen aikaan — ja tämän minä pidin ensimmäisenä sukkelana kepposenani; sillä näiden esineiden, piipun ja tohvelien, kautta osoitin, että olin asettunut entiselle ystävyuden ja luottamuksen kannalle.

Kuu Taavetti ei päässyt tavalliselle paikallensa sohvassa, nosti hän lavitsan pöydän ääreen ja istahti itse siihen minua vastapäätä, samalla kun punssi-lautanen asetettiin pöydälle meidän välillemme.

Nyt istuimme jälleen yhdessä saman ilo-virran äärellä, josta niin monta kertaa olimme nuoruudessamme elähyttäneet itsiämme — mutta nyt me kumpikin ammensimme varovaisemmin.

Keskustellessamme kumartui hän alinomaan minun puoleeni, ikääskuin tarkemmin kuullakseen mitä sanoin, ja hänen päänsä joutui siten lampun kirkkaaseen valopiiriin. Silloin huomasin, että hänen hiuksensa olivat harventuneet, jopa käyneet varsin harmahtaviksikin, ja että hänen otsallaan, joka ei enää ollut rypyistä vapaa, kimelteli pieniä hikihelmiä. Hänen harmaankalvakkaat, terävät kasvonsa juonteet, sekä nyt myöhemmin ilmestynyt loisto hänen silmissään ilmaisivat, että hänessä, joko ruumiillisesti tahi hengellisesti kätkeytyi joku salainen tuli, jota tuskin enää saattoi sammuttaa. Ja kun minä nyt sitä paitse hänen alinomaan palaavasta yskästään huomasin, että syynä hänen kumartumiseensa eteenpäin yhtä hyvin saattoi olla se, että hän oli väsynyt ja koetti levähtää pöydän syrjään nojaamalla, kun hänen mieltymyksensä keskustelumme, päätin suoraan kysyä miten hänen terveytensä laita oikeastaan oli, ja siten hankkia itselleni hyvin tärkeän välikappaleen hänen luottamukseensa päästäkseni.

Äkkiä nousin sentähden seisolle, totisena ja vakavana, ja sanoin että minä tottuneena lääkärinä, sen pahempi, huomasin, että hän ei ollut niin varsin vähäisen kipeä, kuin hän ehkä itse luuli, ja että hänen

nyt kaikessa tapauksessa, koska hän silminnähävästi oli väsynyt ja heikko — minä huomautin hikihelmiä hänen otsallaan — täytyi istahtaa tuohon mukavaan sohvaan, jonka minä siihen asti olin itselleni anastanut.

Hän myönsi ettei hän väsymättä ole voinut kulkea kaksi kertaa edestakaisin noissa jyrkissä portaissa — ensi kerran hän oli mennyt alas ainoastaan saadakseen portin suljetuksi. — Hän totteli sentähden mielellänsä käskyäni ja istahti sohvaan.

Rinnassa oli vika, sanoi hän. Kuulotorven ja koputtelemisen kautta huomasin, suureksi surukseni, että hän puhui liiankin totta. Rinnassa oli vika, mutta vika sellainen, ettei tässä enää ollut puhetta pelastamisesta, vaan ainoastaan lopun viivyttämisestä; sillä toinen keuhko oli jo kokonansa poissa ja toinen oli kovin pahoin vioitettu.

Loppupuolella iltaa tunsimme kumpainenkin itsemme aivan kuin uudestaan syntyneiksi entisiin oloihin. Minun arvoni lääkärinä antoi kuitenkin nyt minulle pienen ylipainon.

Kello yhdeksän sanoin minä hänelle, että hänen täytyi mennä levolle, luvaten seuraavana päivänä edellä puolen päivän palata takaisin määrätökseni hänelle, mitä aluksi pidin hänelle tarpeellisena. Köyhäin lasten jouluun hänen ei tarvinnut mennä ennenkuin kello yksitoista ja siksi lupasi hän pysyä kotonaan.

Kotiin palatessani tapasin vaimoni suurimmassa tuskassa minun tähteni. Hän ei voinut käsittää miten järkevä ihminen ja vielä lisäksi lääkäri, joka on niin kerkeä muille antamaan hyviä neuvoja, saattaa kävellä tuollaisessa hirmuisessa ilmassa enemmän kuin välttämättömästi tarpeellista on; ja minähän olin ollut ulkona melkein päivällisistä saakka.

Tähän ei luonnollisesti ollut mitään vastaan inttämistä, ja hänen puhuessaan mietin vaan, miten parhaiten voisin voittaa hänen suosionsa sitä asiaa varten, joka nyt oli sydämmelläni. Vaimoni ei tuntenut vähintäkään minun haudan partaalla olevaa ystävääni, ja vieläpä hän saattaisi, jos tunnen hänen oikein, pahastuakin, kun kertoisin hänelle, että tällä henkilöllä tavallansa oli minun nuoruuteni rakkaus ennen häntä.

Niinpä kävikin, kuin pelkäsin; sillä vasta pitkän, jotensakin epäiltävän vaitiolon jälkeen tuli hän kiireesti luokseni ja vakuutti että minun paras ystäväni luonnollisesti myöskin hänelle oli varsin rakas.

Ja tästä hetkestä saakka ei myöskään kukaan olisi voinut olla innokkaampi kuin hän. Sillä mihin hän kerran ryhtyy sen hän toimittaa, oikein juurta jaksain, ja vielä samana iltana oli hänellä aivan selvillä miten asia oli järjestettävä.

Kello kymmenen seuraavana päivänä menin vaimoni kanssa ylös ystäväni luo ja esittelin vaimoni hänelle, lausuen vaimoni toivon, että hän tahtoi pidettää yhtä vanhana ystäväntärenä tälle minun ystävälleni kuin minä olin hänen ystävänsä. Minä kerroin hänelle niin lohduttavasti kuin suinkin taisin, että hänen sairautensa välttämättömästi vaati, että hän pysyisi sisällä hoidon alla kuusi kuukautta, kunnes lämmin kesä tulisi ja täydellisentäisi hänen parannuksensa, sekä että toivoin hänen suostuvan antamaan minun parhaimman mukaan pitää huolta hänen virastaan lasten koulussa.

Hän oli silminnähävästi sekä hämmästynyt että liikutettu. Elämä ei ole hänelle ystävyttä tarjonnut, sanoi hän; hän ei ollut tottunut sitä vastaanottamaan silloinkaan, kun sitä tarjottiin niin totisesti ja lämpimästi kuin tässä. Hyvän aikaa täten vastusteltuaan antautui hän vihdoin vaimoni valtaan, sillä vaimoni ei hellitä ennenkuin hän pääsee voitolle.

Hän ei kuitenkaan tahtonut, niinkuin olin hänelle ehdotellut, muuttaa meidän luoksemme asumaan, sillä tämä huone oli jo käynyt hänelle rakkaaksi, ja sen hän suoraan tunnusti — hän ei tahtonut tähän asiaan sekoittaa taloudellisia kiitollisuuden velkoja, joihin hänen ei myöskään tarvinnut joutua.

Tästä pitäen kävin minä hänen luonaan säännöllisesti joka edellä puolen päivänä ja laskettelin silloin pilaa kaikenlaisista tapahtumista kaupungissa, joiden luulin häntä huvittavan, tahi kumminkin antavan hänen ajatuksilleen vähän toisen suunnan.

Vaimoni ryhtyi toimiinsa omalla tavallaan. Hän ei pannut minkäänlaisia perinpohjaisia muutoksia ystäväni taloudellisissa suhteissa ja hänen vanhoissa tavoissaan toimeen, jota, suoraan sanoen, ensi alussa vähän pelkäsin, kaikki parannukset tapahtuivat aivan ystäväni huomaamatta. Ei hän voinut arvatakaan että piialla oli syynsä miksi hän niin usein kävi ystäväni katsomassa, ja että hän joka päivä pelvolla odotti vaimoni äänetöintä tarkastelua oliko huone siivottuna sekä rikat ja tomut poistettuina. Ainoa, jonka vaimoni julkisesti pani toimeen, oli vahvistavien ruokien ja virvoittavien juomien lähettäminen ystävällemme. Piikaa, joka näitä kävi viemässä, seurasi aina niin mielellänsä yksi meidän lapsistamme, jonka ystäväni väliin jonkun hetken piti luonansa hänen kanssaan puhellakseen.

Nämät uudet olot, joihin hän ei ollut ennen tottunut, näkyivätkin jonkun aikaa häntä huvittavan ja rauhoittavan; mutta kuukauden kuluttua synkistyi hänen mielensä jälleen. Meidän käyntimme hänen luonansa vaivasivat häntä silminnähtävästi, ja ne lakkautettiin sentähden joksikin ajaksi. Hän istui silloin melkein kaikki päivät sohvallansa huoneensa pimeimmässä kolkassa.

Eräänä iltana kertoi piika että ystäväni huoneesta oli kuulunut aivan kuin joku olisi siellä itkenyt ja nyyhkyttänyt; hän ei sentähden mennyt sisälle, vaan pysähtyi ovelle. Hetken kuluttua luuli hän kuulevansa mitä hartaimman rukouksen huoneesta, mutta sanoja hän ei ymmärtänyt. Seuraavana iltana taas oli hän kuullut ystävämme soittavan jotakin vienoa sävellystä viululla, joka ei oikein antanut ääntä.

Seuraavana aamuna, kun minä tulin hänen luoksensa, oli hänen mielentilansa kokonaan muuttunut, ja suureksi hämmästykseni huomasin että hänen viulunsa nyt riippui seinällä, siivottuna ja uudelleen viritetyillä kielillä, mutta halkeama kyljessä. Pöydällä vuoteen luona huomasin myöskin vanhan raamatun, jota en koskaan ennen ollut hänellä nähnyt, arvatenkin siitä syystä että hän aina oli säilyttänyt tätä aarrettansa kaapissaan.

Hän näytti tavallista heikommalta ja väsyneemmältä, mutta hänen kasvoillaan lepäsi kirkastettu tyyneys, juuri kuin hänen taistelunsa nyt olisi päättynyt ja hän olisi vihdoinkin voittanut rauhan ja levon.

Jos kävisi laatuun, sanoi hän, tahtoisin hän mielellään puhella vaimoni kanssa edellä puolen päivänä; mutta minun kanssani tahtoi hän haastella nyt heti, ja minun piti sentähden istahtaa hetkeksi hänen luokseen.

Hymyllä — tuolla samalla hiljaisella, hänen oman ihanan salaisuutensa hymyllä, jonka minä niin hyvin tunsin entisistä ajoista, mutta joka nyt ei enää näkynyt karttavan tulla huomatuksi — kääntyi hän nyt puoleeni, laski kätensä olkapäälleni ja katseli minua silmiin. "Rakas, sydämmein ystävä Fredrikki! Minä en voi sinulle sanoa miksi, mutta minä tunnen varmaan, etten minä voi elää niin kauan, että näkisin kevään jälleen. Sen, mikä minulta puuttuu, et voi sinä eikä kukaan ihminen minulle antaa, ainoastaan taivaallinen Isämme; mutta kaikista ihmisistä olet sinä ollut minua lähinnä maailmassa, ja sinun ystävyytesi on ulottunut sinne, jonne et itsekään ole aavistanut. Sinulla on oikeus oppia tuntemaan hänet, josta on ollut sinun ystäväsi. Kun minä olen poissa ja se tapahtuu aivan varmaan tänä talvena, ehkä pikemmin kuin sinä tautini nykyisestä tilasta päättäen luuletkaan — niin löydät kaappini laatikossa joukon papereita; niihin on aikaisimman nuoruuteni historia kirjoitettu, ja, niin yksinkertainen kuin se onkin, on se ollut minulle raskas, hyvin raskas, ja siitä huomaat että minä iloisena kuin vapautettu lintunen liihoittellen täältä pois".

"Oli aika," lisäsi hän hetken ääneti oltuaan, "jolloin mieluummin toivoin tulla haudatuksi erään kirkon luokse ylhäällä Nordlandissa; nyt sitävastoin luulen olevan yhden tekevää missä lepään, ja ehkäpä täällä alhaalla saattaa levätä yhtä levollisesti kuin muualla".

Näin sanoen puristi hän kättäni ja käski minun noutamaan vaimoni hänen luokseen.

Kun vaimoni tuli, hämmästytti hän nähdessään ystävämme niin iloisella ja vilkkaalla tuulella. Sellaisena ei vaimoni luullut saavansa häntä koskaan nähdä. Hän tahtoi, sanoi hän, vaimoni ystävyydeltä pyytää pienen palveluksen. Se oli tosin oikku vaan; mutta jos hän kutsuttaisiin pois maailmasta, piti vaimoni luvata ensi keväänä istuttaa hänen haudallensa metsässä kesytönnä kasvaneen ruusupensaan.

Kuinka surullinen tämä pyyntö oli, sen käsitti vaimoni vasta sitte kun olin kertonut mitä juuri sitä ennen oli tapahtunut; sillä tästä puhuessaan oi Taavetti Holsti näyttänyt niin ilosta säteilevältä, että asian surullinen puoli oli kokonansa unohtunut.

Ystäväni ennustus itsestään näyttäytyi, sen pahempi, olleen kovin tosi. Vaikka hänen mielensä yhä kävi iloisemmaksi, jopa väliin tuntui kuin uusi elämän vireys olisi häntä elähtänyt, kulki hänen tautinsa kuitenkin aina vastaista suuntaa pahempaan päin.

Eräänä päivänä tapasin hänen siirtyneenä vuoteeltaan — jossa hän nyt vietti suuremman osan päivästä — varsin huvitettuna katselevan kun pieni Antti poikani ystäväni vanhasta viulun kotelosta, jonka kansi oli poissa, oli tehnyt itsellensä "höyrylaivan," jolla hän nyt, lapsellisella mielenkuvittelollaan, purjehti kaiken maailman valkamoihin. Kun minä lähestyin vuodetta, lausui ystäväni hymyillen, että hän oli ajatuksissaan ollut kotona Nordlandissa ja vielä kerran leikitellyt meren lahdella.

Vaimoni oli yhä hellemmällä huolella hoitanut sairasta ystäväämme. Hän kävi pari kertaa päivässä Taavetin luona ja istui aina kauan aikaa ystävämme vuoteen laidalla. Sairas piteli silloin mielellään vaimoni kättä omassaan, tahi pyysi hän vaimoni lukemaan ääneen pipliasta. Paikat, joista hän enin piti, olivat ne, joissa puhutaan rakastavien hellimmistä tunteista. Etenkin tahtoi hän viipyä kertomuksessa Jaakopista ja Rakelistä.

Vaimoni, joka nyt oli oikein sydämmellisesti mieltynyt ystävääni, kertoi minulle eräänä päivänä, että hän kyllä luuli tietävänsä miksi ystävämme kärsi; se ei varmaankaan voinut olla muuta kuin onnettoman rakkauden seurauksia.

Niin liikuttavan ihanaksi, kuin ystävämme, joka tuossa makasi kuolemaa odoittaen, ei hän koskaan luullut ihmisen voivan muuttua. Kun hän lepäsi hiljaa ja hymyili, näytti siltä kuin hän olisi valmistautunut yhtymään jonkun kanssa, jonka luokse hän rientäisi niin pian kuin henki pääsisi vapaaksi maan tomusta.

Eräänä iltana pyysi hän vaimoani viipymään hänen luonansa. Kello yhdeksän lähetettiin minua noutamaan; mutta kun minä saavuin ylös hänen kamariinsa, ei ystäväämme enää ollut meidän joukossamme.

Hän oli pyytänyt vaimoani ensimmäisen kerran lukemaan kappaleen korkeasta veisusta, siltä paikalta, missä löytyi vanha merkki pipliassa. Se oli toinen luku, jossa sekä ylkä että morsian puhuvat, ja joka alkaa näin: "Minä olen kukka Saaronissa, lilja laaksoissa" ja loppuu sanoilla: "siksi kuin päivä valkenee ja varjot karkoittuvat pois, käy ympäri, muutu kauriiksi, rakkahimpani! tahi nuoreksi peuraksi Betherin vuorilla".

Ystävämme pyynnöstä oli vaimoni lukenut tuon paikan kahdesti, mutta lu'un kestäessä oli hän hiljaa nukahtanut viimeiseen uneen.

Tuossa hän makasi ihanana kuolemassa, vieno hymy huulilla ikääskuin tervehtisi hän nyt rakkahimpaansa haudan tuolla puolen Beterin muovilla.

Seuraavana suvena seisoi kaupungin hautausmaalla puu-risti ja kesytöin ruusupensas eräällä haudalla. Siinä lepää ystäväni Taavetti Holsti.

Ystäväni elämän-historiaan löysin liitettynä eri lohkona jonkunmoisen alkupuheen, joka näkyi olevan myöhemmällä ijällä kirjoitettu. Se näyttää kuinka vahvoilla siteillä hän oli kotiinsa kiintynyt, ja millä rakkaudella hän sitä aina muisteli.

TOINEN OSA.

Nordlandi ja Nordlandilainen.

Jos ihminen, joka elää niin kurjassa todellisuudessa, kuin minä, uskaltaa puhua mielenkuvitteloista — mikä joukko ja kuinka suuria mielenkuvitteloja eikö minultakin ole murskaksi musertunut täällä Kristianiassa näinä parina kolmena vuonna sittekuin jätin kotini Nordlandissa ja tulin tänne ylioppilaana — kuinka väritöin ja heikko eikö maailma täällä ole Nordlandiin verraten, kuinka pieniä ja vähäpätöisiä ihmiset ja olot, siihen nähden mitä ennen olin mielessäni kuvaillut.

Tänään ehtoopuolella olin parin ystäväni kanssa vuonolla kalastamassa ja meillä oli luonnollisesti hyvin hauskaa jokaisella — paitse minulla, vaikka minäkin oivallisesti teeskentelin iloisuutta. Minulla ei ollut hauskaa! Me istuimme matalassa, leveässä, hyvin rumassa kaukalossa, jota he venheeksi kutsuvat, rakennuksessa, joka oli aivan pesinpunkan muotoinen, ja ongimme koko jälkeen puolen päivän jotensakin savisessa vedessä, parin kyynärän syvyydellä, hienolla rihmalla, — ja koko saaliimme oli 7, summa seitsemän, salakkaa — ja sitte soudimme, hyvin tyytyväisinä muka, rantaan. Minua oikein iletti; sillä tällaiselta veneeltä, ilman kööliä, joka estäisi sitä laitatuudessa syrjäkaria menemästä, ilman purjeita, joita ei kunnolleen uskaltaisi siihen pystyttääkään, ilman hyökylaineita, joita se tuskin voisi kestääkään, tällaiselta sekaiselta, harmaalta, aallottomalta vedeltä, joka on kaupungin edustalla, parilla pienellä salakalla uimassa — tällaiselta tuntuu minusta, suoraan sanoen, koko elämä täällä alhaalla. Täällä ei missään suhteessa ole muuta tarjolla kuin noita pieniä salakoita.

Sillä aikaa kuin muut laskivat pilapuheitaan, istuin minä ääneti ja muistelin kalaretkeä, jossa *hän* oli mukana, tuolla kotona kallioiden välissä, meidän pienessä kuusilauta veneessä, — toista oli se päivä ja

toista se retki! Niin, kuinka jokapäiväistä, löyhää ja elotointa elämä täällä alhaalla on näillä rikkailla, viljavainoin peittämillä savimailla ja täällä höyrylaivasauhuin nokeamalla pääkaupungin vuonolla ja täällä itse kaupungissakin kotiini verraten. Mutta jos kehuisin kovin paljon kotiseutuani, niin nämä kopeat ihmiset jäisivät silmät auki ja suu seljälleen.

Täällä puhutaan kalastuksesta ja sillä tarkoitetaan pari nuotta-apajaa turskia ja hailia. Nordlandilainen tarkoittaa tässä kohden, niinkuin kaikessa muussakin, sadon tuhatkertaisena; hän ajattelee silloin Lofotin ja Finnmarkin miljooneja, ja sen ohessa ääretöntä lajien moninaisuutta, aina valaskalasta, joka, vettä ilmaan suihkuttaen, uiskentelee salmien läpi ajaen suuria kalalaumojia edellensä, jotka panevat veden koskena ympärillään vaahtomaan, — aina alas pienimpiin kalasiin asti. Ainoa merkillinen kala, jonka tunnen täällä etelässä, ja jota aina katselen, missä vaan sen näen, on kulta- tahi hopeakala, joka säilytetään lasiastioissa aivan samoin kuin kanarialintua häkissä; mutta se on taas kotoisin muista lämpimistä maista etelässä.

Linnuista puhuessaan ei Nordlandilainen myöskään, niinkuin ihmiset täällä etelässä, tarkoita yhtä ja toista ruoaksi kelpaavaa metsälintua, vaan ääretöntä paljoutta kaikenlaista siipikarjaa, jota liehuu ilmassa niinkuin merenhyrsky luotojen ympärillä, suurta vilisevää ja kirkuvaa lumituiskun tapaista parvea tuhansien pesien ympärillä. Hän ajattelee haahkatelkkiä, suorsia ja senkin seitsemän laatuista vesilintuja uiskentelevina lahdelmissa ja salmissa tahi istuvina pitkin kallionlohkareita rannalla, kalakaijoja, kalakotkia ja tiioja kiitävinä ilmassa, huuhkajaa, joka kamalasti kirkuu vuorenrotkoista — sanalla sanoen, hän ajattelee kokonaista lintumaailmaa, ja hänen on hyvin vaikea supistaa käsitteensä ainoastaan pariin metso-parkaan, jotka sydämmettömät ihmiset äkkiarvaamatta, niiden parhaallaan lemmen-kukerrusta soittaessa, ampuvat alas hongan latvasta, jota auringon ensi säteet kultaavat.

Tämän seudun marjaväkeä vastaa Nordlandilaisen peninkulmain laajuiset muuransuot; simpukan-kuorista yksitoikkoisesti köyhän rannan sijaan täällä, muistaa hän rannan, johon on kylvetty ihmeteltävä moninaisuus erivärisiä simpukan kuoria.

Nordlandissa ovat ylipäänsä kaikki suhteet luonnossa jyrkemmät, ja äärettömät vastakohtat ovat aivan rinnatuksin. Siellä löytyy äärettömän laajoja autiomaita, aivan kuin alkuaikoina, ennenkuin ihmiset maata perkkasivat, mutta näidenkin keskellä löytyy suunnattomia luonnonrikkauksia. Siellä löytyy aurinko ja kesäinen ihanuus, jota kestää yöt ja päivät kolmen kuukauden ajan, ja jolloin useissa paikoin täytyy käydä peite kasvoilla, varjellakseen silmiään sääskiparviltä; mutta tämän vastakohtana on taas yö pimeyksineen ja kauhuineen, jota kestää yhdeksän kuukautta. Vastakohtat siellä ovat suurenmoiset, mutta niiden välillä ei löydy tuota, vähäpätöistä keskinkertaisuutta, johon tämä iloinen elämä täällä etelässä perustuu. Tahi toisin sanoen, suhteet siellä soveltuvat paremmin mielenkuvittelolle, seikkailuille ja satumaisuuksille kuin tyvenelle järjelle ja hiljaiselle, tasaiselle asiain menolle.

Nordlandilaisen käy sentähden, kun hän ensin tulee tänne etelään, aivan kuin Gulliverin, joka joutui Lilleputien maahan; hän ei menesty asukkaiden joukossa, ennenkuin hän saa vanhat käsitteensä, joihin hän kotiseudullaan on tottunut, pienennetyiksi tämän vähäpätöisen todellisuuden pienen mitan mukaisiksi, sanalla sanoen ennenkuin hän oppii käyttämään järkeä mielenkuvittelon sijaan.

Lappalainen suksillaan, peuroineen, kainulainen, venäläinen — puhumattakaan alinomaa matkustelevasta, maalla hitaasta, mutta veneessään sukkelasta Nordlandilaisesta itsestään — he ovat kieltämättä kaikki paljon hauskeempaa kansaa kuin nämät harmaatakkiset kauranviljelijät, joiden mielenkuvittelo ei ulotu etemmäksi heidän omilta pelloiltaan, kuin ehkä miettimään mistä sisämaasta hän ensi vuodeksi saisi oikein rotevan rengin.

Kun täällä puhutaan myrskystä ja aalloista, niin tarkoitetaan vähäistä tuulta ja veden värähtelemistä Kristianian valkamassa, joka korkeintaan saattaa vähän vahingoittaa siltoja; ja sitä pidetään mitä hirveimpänä onnettomuutena jos joku kömpelö merimies purjehtii kumoon. Minun mieleeni juohtuu jotakin perin toista: äkkiarvaamatoin rajuilma tuntureilta, joka vie huoneet ja rakennukset mukanaan — jonka tähden ne kotiseudullani sidotaankin maahan kiinni — jäämerestä tulevia aaltoja, jotka peittävät korkeat karit ja luodot vaahdolla, ja paljastavat merenpohjan monen sylen syvyydeltä, niin että laiva yhtäkkiä seisoo aivan kuivalla maalla ja musertuu murskaksi keskellä valkamaa; parvi reippaita miehiä, jotka henkensä kaupalla purjehtivat rajuilmaa pakoon, ei ainoastaan oman henkensä tähden, mutta vaivoin voitettun satonsa kanssa myöskin heidän tähtensä, jotka ovat kotona, ja jotka kuolemankin uhatessa koettavat päästä kumoon purjehtineen toverin avuksi; minun mieleeni johtuu, myrskystä puhuttaessa, usean veneen ja laivan haaksirikko pimeänä talvi-iltana; minä ajattelen silloin aaltoja — niin, olisipa hauskaa kerran nähdä pari sellaista (tavallisesti kolme peräseltään, viimeinen aina suurin) vaahtocharja korkeammalla kuin tullihuoneen katto ja ehkä vielä joku purjelaiva ylinnä, syöksähtävän sisään Kristianian rauhalliseen, kapeaan valkamaan, viskaten laivat keskelle kaupunkia, ja seurattuina yhtä ankaroilta tuulenpuuskilta, jotka nostaisivat katot huoneilta.

Jos ne tulisivat, niin kyllä tietäisin, että minua ne etsivät, minua, kaupungin sivistykseen piiloutunutta

"aaveiden näkijä parkaa", joka niiden mielestä oikeastaan kuuluu heidän seuraansa; mutta kuolemantuskissanikin tervehtisin minä heitä ystävinä kodistani, vaikka ne tulisivatkin kantaen ruumiita ja laivainpirstaleita hartioillaan. Oi jospa ne vaan kerrankin näyttäisivät kaikille näille sivistyneille hiuksen halkaisijoille valtavan meren kauhuja ja sen suuruutta, ja riputteleisivat vähän merisuolansekaista kuoleman tuskaa kaikkeen tähän leväperäisyyteen! Toivoisinpa kerrankin näkeväni valaskalan ahdistettuna Prinssin- ja Tullikamari-kadun väliin tuijoittavan sisään jonkun perheen huoneisin yläkerrassa; tahi näkeväni noiden hoikkasäärisien, kultanauhoilla punottujen poliisimiesten kulettavan raatihuoneelle itsepäistä merihirviötä! Tahtoisinpa myöskin nähdä kaupungin teaterikritikoitsijain, jotka ovat tottuneet kaksi kertaa viikossa näkemään murhia ja valtiokumouksia näyttämöllä esiteltävän, seisovan, nenäpihdit nenällä, tuollaisen näytelmän edessä, joka kerrassaan tulvaisi kaikkein heidän arvostelu-käsitteidensä ja musteastiansa yli, ja näyttäisi heille kuolemaa ja kauhua lepyttämättömänä, ruhtovana todellisuutena.

Kuinka paljon paremmin eikö tuollainen kirjailija käsittäisi mitä saduissa on miellyttävää ja suurta, jos hän vaan kerrankin eläessään saisi nähdä "hevois-miehen" [Hevois-mies on omituinen vuorenmuodostus Norjan rannikolla] myrskysäässä 1700 jalan korkuisena, ratsastaen etelää kohden aaltojen tyrskyssä, viitta hartioilla pohjoista kohden liehuessa; vilkkaalla mielenkuvittelolla saattaa aivan nähdä, paitse itse ratsastajan mahtavuudessaan, myöskin hevoisen pään, korvat, kaulan ja sen komean rinnankin.

Tuonne pohjoiseen on myöskin pohjois-maiden kansain mielenkuvittelo jo satuaajoista saakka sijoittanut koko pahuuden lauman kotoperän; siellä ovat Lappalaiset harjoittaneet taika-temppujaan ja onpa ikääskuin vieläkin tuolla pimeän, talvisen, vaahtoaaltoisen jäämeren luona seisoi nuot satuaajan, maailman äärimmäisille rajoille tarkoitetut jumalat, hirveät, peljästyttävät, muodottomat pimeyden vallat, joiden kanssa Aasat taistelivat, ja jotka vasta pyhä Olavi voittorikkaalla, aurinkona loistavalla risti-kahvallaan sai kukistetuiksi.

Usko, jota sivistyksen turvissa elävät ihmiset halveksimalla kutsuvat taikauskoksi — mutta joka kuitenkin luonnonvoimana elää itse kansassa — kutistuu täkäläisien ihmisten mielenkuvittelossa hyvin lapselliseksi. Täällä peljätään pikku-tonttuja, hyvänsuopia huoneenhaltioita, ja lemmeään laulelevaa ahtia, ynnä muita sellaisia, jotka tuolla pohjoisessa oleskelevat meidän joukossamme taikauskon kesynä, tavallisena kotokarjana. Siellä luullaan myöskin löytyvän hyvänsävyisiä henkiä, jotka näkymättöminä kalastavat ja metsästävät ihmisten rinnalla, heitä vähintäkään häiritsemättä. Mutta pelko on sitä paitse pohjan perillä asuvien mielenkuvitteluun luonut koko lauman pahoja henkiä, jotka kiusaavat ihmisiä, hukkuneiden ihmisten haahmoja, jotka harhailevat ympäri kun eivät ole haudatut siunattuun maahan, vuorenepeikkoja ja merihirviön, joka soutelee venepuoliskollaan ja talviöinä kirkuu niin ilkeästi lahdelmilla. Moni, joka on joutunut vaaraan, on täytynyt jäädä avun puutteeseen, kun on tuota hirviötä peljätty, ja "aaveiden näkijät" voivat sen nähdäkin.

Mutta vaikka tämä luonnon ylivaltaisuus ruhtovana painona lepää yli kaiken elämän tässä talvipimeässä, vaahtoaaltoisessa ranta-maassa, jossa yhdeksän kuukauden ajan hämärtää ja joka kolmen kuukauden ajan on kokonansa aurinkoa vailla, niin että ihmisten mielissä syntyy pelko ja arkuus — niin onpa Nordlandilla samassa ylenmääräisyydessä myöskin perin vastakkainen luonteensa lämpimässä, selkeäilmaisessa, kukkatuoksuudessa, värien äärettömällä rikkaudella ihanasti vaihtelevassa kesä-luonnossaan — jolloin kymmenen — kahdentoista penikulman matkan päässä olevat seudut tulevat niin lähelle, että luulisi huudon voivan kuulua sinne, jolloin tunturit peittyvät ruskean viheriällä ruoholla aina huipuille saakka — Lofotissa käyden tuhannen jalan korkuudelle — jolloin pieni koivumetsä vuorenrinteillä ja kallionhalkeamissa muodostaa piirin, aivan kuin joukon tanssivia kuusitoistavuotisia tyttöjä, valkoisissa pukineissa, jolloin mansikat ja vaadermamarjat täyttävät ilman tuoksulla sellaisella, ettei sitä missään muualla tapaa, kun sinä, lämpimän tähden, kuljet paitahihaisillasi ahoilla, ja päivä on niin vari, että sinun tekee mielesi uida auringon valaisemassa, hiljalleen aaltoilevassa, pohjaan saakka ihmeteltävän kirkkaassa lahelmassa.

Syyksi siihen, että kaikki kasvit täällä pohjoisessa saavat niin voimakkaan tuoksun ja niin kirkkaat värit, luulevat oppineet olevan tuon kirkkaan valon, joka täyttää ilman, sillä aurinko pysyy lyhyen kesän ajan näkyvässä taivaan kannella koko vuorokauden. Siksi et voi missään noukkia niin makeata mansikkaa tahi taittaa niin hyväntuoksuista koivun-oksaa kuin juuri täällä.

Jos ihmeen ihanalla luontorunolla on koti, niin on se Nordlandin vuomalaaksoissa kesällä. Näyttää siltä kuin aurinko sitä lämpimämmin, innokkaammin suutelisi maata, kun se tietää että he niin lyhyen ajan saavat olla yhdessä, ja ikääskuin kumpainenkin koettaisi tuon hetkisen unhoittaa, että heidän niin pian jälleen on eroaminen. Silloin ylenee ruoho maasta ikääskuin lumouksen kautta ja ylellisessä moninaisuudessa ilmestyy sinikelloja, voikukkia, päivänkukkia, sinivuokkoja, ruusupensaita, mansikoita ja vaadermamarjoja joka puron rannalle, joka mättäälle, joka kallionrinteelle; silloin vilisee ruohikossa tuhansittain hyönteisiä, aivan kuin kuumissa ilmanaloissa; silloin lehmät, hevoiset ja lampaat ajetaan ylös vuorenrinteelle laitumelle, samalla kuin lappalaiset tuntureilta laskeutuvat alas vuomalaaksoon

peurojansa juottamaan. Silloin punoittavat virstanpituiset suot kypsyivistä muuramista; silloin on hiljainen tyyneys, rauha kussakin majassa, jossa kalastaja nyt istuu kotonaan omaisiensa luona laitellen pyydyksiään talvikalastuksen varalta; silloin on Nordlandissa niin ihana kesä, että sitä harvoissa paikoin tapaa ja sellaista iloisuutta, luonnon runollisuutta ja tyyntä rauhaa tuskin löytynee missään koko maailmassa.

Tämä luonnon hentoisuus, suloisuus vaikuttaa Nordlandilaisen luontoonkin; kun vaan sopii, elää hän mielellään herkullisesti, pukeutuu komeasti ja asuu rauhassa; makeain ruokien suhteen on hän oikea herkkusuu. Kapaturskan kielet, peuranydin, suolatut mullo-kalat, lohet ja kaikenlaiset parhaimmat suolavedenkalat, valmistettuina maksoineen, mätineen, ravitseva peuranliha ja kaikenlainen metsänriista ynnä herkulliset muuramet ovat hänen tavallisia ruokiaan. Sekä lappalainen että Nordlandilainen talonpoika ovat oikein lapsellisesti ahneita kaikenlaisille makeisille ja heidän "siirappi puuron päällä" on yleiseen tunnettu.

Kasvaneena luonnossa, joka on niin täynnä vastakohtia, mahdollisuuksia ja odottamattomia tapauksia vaihtelevaisuuksien koko askelman läpi aina peljästyttävistä luonnon mullistuksista aina tyyneen, viehättävään, herttaiseen, oikein kyyneliin saakka liikuttavaan sulouteen, on Nordlandilainen ylipäänsä sukkela, usein varsin älykäs ja runsasaatteinenkin. Hän on hyvin tunteikas ja antautuu sentähden helposti hetken tuomien tunteiden valtaan. Jos iloisuus loistaa sinun kasvoiltasi, niin käy hänki pian iloiseksi. Mutta hänen sävyisyyttänsä, suopeuttansa älköön pidettäkö typeränä velttoutena — vaikka usein täällä etelässä niin tehdään. Hänen sielussaan on, hänen itsensäkin tietämättä, alinomaa vähäinen epäluulo hereillä aivan kuin valpas vesilintu, joka sukeltaa heti kun ruuti palaa pyssyn-sankissa, ja on syvällä vedessä ennenkuin luoti ennättää sille paikalle, missä lintu vastikään oli uiskennellut. Hän on jo lapsuudestaan saakka tottunut pitämään äkkiarvaamattomia tapahtumia, kaikkien mahdollisuuksien mahdollisuuksia luonnossa, miekkana, joka alinomaa riippuu jokainoan rauhallisen tyyneen, onnellisen hetken yli, ja vaistomaisesti seuraa tämä pelko häntä hänen muiden ihmisten kanssa seurustellessakin. Kun puhelet hänen kanssaan sukeltaa hän, aivan sinun huomaamattasi, tuon tuostakin sielunsa sisimpään tutkiakseen, onko tässäkin vaaraa tarjolla; hän tekee sen silloinkin kun hän syvimmästi liikuttettuna seisoo kyyneleet silmissä; se on hänen luonnossaan syntyperäistä, eikä luovu hänestä vielä silloinkaan kun hän elämästään luonnon helmassa muuttaa sivistyneiden joukkoon. Hän on hyvin teräväsilmainen ja keksii heti mitä oikeastaan tarkoitat. Vakoojana ja valtioviisaana olisi hän todellakin verratoin, jos hänellä olisi enemmän mielen lujuuksi ja ei niin lapsimaisesti helposti taipuisi hetken tunteiden valtaan, mutta nämä ovat, senpahempi hänen heikot puolensa. Tässä puhun ainoastaan kansan luonteeseen juurtuneesta yleisestä luonteesta, mutta huomautan ettei saa sanojani siten käsittää, ettei Nordlandissa löytyisi miehiä hyvinkin suurella mielen lujuuksella — täällä he päinvastoin useinkin tulevat karaistuiksi mitä lujimmiksi.

Useimmissa syntyperäisesti Norjalaisissa perheissä löytyy — se on kuitenkin minun luuloni — moniaita pisaroita suomalaista verta. Huomattavaa myöskin on että kun saduissa puhutaan parhaimmista talonpoikaisperheistä Helgelandissa, että ne ovat vuoripeikkojen ja puoli-noitain jälkeläisiä, tarkoitetaan sillä vaan suomalaista syntyperää. Meidän kuningassukumme olivat suomalaisten jälkeläisiä ja Finn oli kauniilta kajahtava esinimi, jota maan parhaimmat miehet kantoivat, esimerkiksi Finn Aruesen. Harald Kaunistukalla ja Eerikki Verikirveellä oli kumpaisellakin suomalaisia tyttöjä vaimoina. Tarunomainen vetovoima, mikä näillä sanotaan olleen, ilmaisee ainoastaan jo ammon ajoin löytynyttä suurta kansallisyhdistystä näiden kahden eriluontoisen kansalajin välillä: haaleatukkaisen, sinisilmäisen, mieleltänsä tyyneemmän Norjalaisen ja tummaverisen, ruskeasilmäisen, sukkela-ajatuksisen, mielenkuvitteloltaan runsasvaraisen ja luonnon salaperäisyyksien täyttämän mutta mielenvakavuuden suhteen heikomman Suomalaisen välillä, jonka luonnonlaatu vielä tänäkin päivänä piilee monen Norjalaisen luonteessa, vaikk'ei hän kansalliskopeudessaan voi aavistaakaan tätä kansainheimolaisuutta.

Yleensä olen havainnut että saattaa helposti eroittaa onko sekoitus tapahtunut heikon lappalaisen, tahi voimakkaan, uhkarohkean suomalaisen, kainulaisen, kanssa. Eroitus luonteessa on aivan yhtä huomattava kuin ero duuri- ja molliäänien välillä samassa soittokappaleessa. Kansamme väririkas monipuolisuus, joka astuu esiin runoilija Vergelandin äärettömässä kuvausrikkaudessa, on suomalaista vaikutusta — vaikk'ei sitä meidän vanhoissa saduissamme voi huomata. Mutta siitä voimme kuitenkin arvata minkä miellyttävän lisän suomalainen on tuonut mukanaan kansamme luonteeseen. Suomalainen sekoitus on ollut suurena ja tärkeänä osana nykyisen norjan kansan hengenominaisuuksien muodostamisessa.

Tästä Suomalaissekoituksesta, jota ensimmäisissä polvissa vielä pidetään jonkunlaisena häpeänä, olen puhellut hyvin monen kanssa ja olen huomannut että hämmästyttävän suuri luku kansalaisiani on hiljaisuudessa tehnyt saman huomion. Kainulais-suomalaisesta sekoituksesta on sinnyt voimakas, järkevä, uhkarohkea ja toimielias ihmispolvi; tuo sekoitus on suurena määrin karaissut meidän ostlandilaisen ja throndhjemiläisen heimokunnan luontoa. Nordlandissa sitävastoin on lappalaissekoitus ollut voiton puolella ja osittain muodostanut kansanluonteen sen mukaan. Kainulais-Norjalainen kestää

helposti Nordlandin luonnon kovuuden; Lappalais-Norjalaista rasittaa se enemmän.

Nordlandin luonnon vastakohtat ovat niin voimakkaat että ne vastustamattomasti vaikuttavat sen kansanheimon luonteeseen, joka asuu tuolla ylhäällä. Tuolla alakuloisuudella ja mielen synkeydellä, joka on alhaisemmassakin kansassa huomattavana, ja joka usein viepi hulluuteen ja itsemurhaan, on juurensa ja pääperusteensa pohjanperän omituisissa luonnonsuhteissa, pitkässä talvipimeässä, raskailla mieltä masentavilla ilmauksillaan, ja niissä voimakkaissa, äkillisissä mielenvaikuttimissa, jotka sekä pimeään että valoisian vuodenajan aikana kovin voimakkaasti vaikuttavat tunnon sisimpiin, hentoihin hermoihin. Näitä asioita olen minä ajatellut ehkä enemmän kuin kukaan muu, ajatellut sentähden että itse olen samaa kärsinyt, ja minä käsitän — vaikka kun oma personani tulee kysymykseen, en laisinkaan sitä ymmärrä — miksi "aaveiden näkeminen," "Fremsynethed," niinkuin sitä Nordlandissa kutsutaan, siellä samoin kuin Shetlandin ja Orkneysaaristolla voi syntyä ja kulkea perintönä perheessä. Minä ymmärrän, että se on sielun tauti, jota ei mitkään parannuskeinot, ei järki eikä järjellinen miettiminen voi parantaa. Aaveiden-näkijällä on jo syntyessä sielussaan, paitse järkevät silmänsä, vielä kolmaskin akkuna, akkuna joka on käännetty maailmaan, minkä muut ainoastaan aavistavat, mutta johon aaveiden näkijän tuon tuostakin täytyy luoda silmäys; sitä ei voi tukota kirjoilla eikä millään järjenjohteilla, sitä ei voi saada täällä "valistuneessa pääkaupungissakaan" suljetuksi; korkeintaan saattaa sen saada hetken ajaksi himmennetyksi unohduksen akkunapeitteellä.

Ah! kun muistan minkälaiseksi tuolla kotona Nordlandissa mielessäni kuvittelin kuninkaan linnan Kristianiassa, huippuineen tornineen kohoavaksi korkealle kaupungin ylitse, ja kuninkaan miehiä kultaisena virtana linnanpihasta aina ylös valta-istuin saliin saakka, tahi Akershusin linnoituksen, kun kanonat paukkuen ilmoittaisivat kuninkaan tuloa, samalla kun ilma olisi täytettynä sotasoitolla ja valtavilla kuninkaan käskyillä; kun muistelen minkälaiseksi "valon korkea sali," yliopisto, kuvautui mieleeni, korkeana, valkoisena liituvuorena, jonka akkunoilta auringonsäteet alati kimeltellen heijastuvat, tahi mimmoiseksi ajattelin Valtiöpäiväsälin ja niitä miehiä, jotka siellä istuivat ja joiden nimet mielenkuvituksen suurentamina kaikuivat kotiseuduilleni saakka, aivan kuin ilmassa kulkevat, voimakkaasti kajahtelevat kellot, nimet sellaiset kuin Foss, Sörensen, Jonas Anton Hjelm, Schveingaard ja monta muuta; kun nyt vertaan sen, mitä kaikkia näitä ajatellessani Nordlandissa mielessäni kuvittelin siihen, "meidän vähäisiin olosuhteisiin verraten kylläkin arvolliseen todellisuuteen," jossa nyt elän ja oleskelen — niin tuntuu siltä kuin Snöhättan korkuinen tuulentupa murskaksi musertuisi päälleni. Minä olen siis aina parin ja kahdenkymmenen vuoden ikäiseksi elänyt Nordlaudilaisessa mielenkuvitusmaailmassa, ja olen nyt vasta syntynyt todelliseen maailmaan; oma mielenkuvitteloni oli siis minut peihottanut.

Jos minä kertoisin kaiken tämän jollekulle kanssaihmiselleni, niin hän epäiltämättä — ja kuta järkevämpi ihminen se olisi, sitä varmemmin hän sen tekisi — tahtois väittää että minun tutkintoni, minun *Examen artium* varmaankin oli ainoastaan onnen kauppa. Mutta jos tietineinen tieto tulee kysymykseen, niin onpa minulla, Jumalan kiitos, yhtä hyvät perustukset kuin useimmilla muilla. Minä tiedän myöskin, että minulla siinä suhteessa on kimmoava, jäntevä airopari, jolla, sen minkä tarvitsen, voin soutaa veneeni elämän läpi, karille joutumatta. Lastia, joka veneessä on, niin raskas, varsin raskas, ja taas ajoittain niin autuaaksi tekevän ihana kuin se onkin, sitä ei kenkään saa nähdä.

Minä tunnen vastustamattoman halun kyyneleihin tyhjentää koko Nordlandilaisen satu-elämäni, kunhan vaan voisin saada henkeni valumaan samoissa kyyneleissä rinnastani. Mutta miksi toivon kadottaa kaiken ihanuuden, kaiken mielenkuvitteloni, kun minun kumminkin kuolinhetkeeni saakka täytyy kantaa sen raskaan taakan, joka on pantu päälleni!

Huojentavana itkuna olkoon elämäni hiljaisina hetkinä kuvata muistojani tuosta kodistani, jota niin harvat täällä etelässä oikein voivat käsittää. Se on onnettoman, sielultaan sairaan miehen kertomus, jossa on enemmän omia tunteita kuin ulkonaisia tapahtumia.

KOLMAS OSA.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Koti.

Isäni oli maakauppias; hänellä oli —ven niminen kauppapaikka Länsilofotissa. Hän oli syntyisin Throndhjemistä, josta hän varattomana nuorukaisena lähti pohjoiseenpäin eräällä niistä kauppalaivoista, joita sieltä lähetetään Lofotiin kalastusaikoina kauppaa tekemään. Nuoruudessaan oli hänellä paljon kestettävänä; hän teki jonkun aikaa työtä eräässä venekunnassa tavallisena kalastajanakin, kunnes hän pääsi puotipojaksi kauppias Erlandsenin luoksi, jonka vävyksi hän sitte joutui.

Nuorempana oli isäni varsin kaunis mies, mustatukkainen, tummaverinen, terävillä nerokkailla kasvojen juonteilla; kasvultaan oli hän pikemmin lyhytläntä kuin pitkä. Hän kävi aina ruskeassa merimiehentakissa, kiiltonahkainen hattu päässä. Luonteeltansa oli hän äreä ja vaikea saada ystävälliseksi; sanottiinpa että hän oli kovasydäminenkin — mihin ehkä se kova elämän koulu, jossa hän oli käynyt, oli syynä. Jos tämä puoli hänen luonteestaan ei voinut hankkia hänelle monta ystävää, niin saavutti hän sitä suurempaa luottamusta toimissaan, joissa hän oli tarkka ja sukkela, vaikka hän itsepintaisesti pysyi siinä, missä hän luuli olevansa oikeassa. Häntä peljättiin, eikä kukaan mielellänsä tahtonut olla vihoin hänen kanssaan.

Tapahtumista kahdeksana ensimmäisenä ikävuotenumme ei jää muuta kuin hyvin hämärä muisto jäljelle; mutta nämä muistot seuraavat meitä kaiken ikämme. Onnettomasta äitiparastani kannan sydämessäni tuollaisen muiston. Se luopi äitini kuvan eteeni paljon selvemmäksi kuin kaikki kertomukset, mitä jäljestäpäin olen hänestä kuullut. Näiden kertomusten mukaan oli hänellä muun muassa haalea tukka ja siniset, lempeät silmät, mutta heikko rinta ja kalpeat kasvot; varreltaan oli hän ollut melkoisen pitkä, ja luonteeltaan hiljainen ja surumielinen.

Hän oli Erlandsenin ainoa tytär ja joutui naimisiin isäni kanssa tämän vielä ollessa Erlandsenin palveluksessa; ja kerrottiin että vanha Erlandsen itse olisi pannut tämän avioliiton toimeen, kun hän luuli siten parhaiten saavansa tyttärensä tulevaisuuden vakavalle kannalle asetetuksi.

Oli lämmin kesäpäivä; niityllä seisoivat niittomiehet paitahihasillaan pitkällä, suoravartisilla viikatteillaan heinää niittäen; minä seurasin äitiäni, joka sukkaa kutoen käveli heinämiesten luoksi. Niityn aidan luona oli alastoin kallionlohkare, jonka taakse äitini oli valmistanut istuimen itselleen. Sen yläpuolella kasvoi kivien välissä vaadermapensas ja sen sivulla yksinäinen pienoinen koivu. Sillä aikaa kuin minä kiipeilin kivien välissä ja söin vaadermamarjoja, kutsui isä äitiäni luokseen.

Heti äitini mentyä tuli luokseni vastaiselta puolelta ko'okas, kalpea nainen, joka näytti vanhemmalta kuin äitini; hän oli mustaan pukuun puettu, valkoinen, poimuihin laskettu kaulus kaulan ympärillä; ystävällisesti katseli hän minuun ja ojensi minua kohti, ikääskuin minulle antaakseen, kesyttömänä kasvaneen ruusukukan, joka hänellä oli kädessä.

Minä en laisinkaan pelännyt, eipä edes tuntunut siltä, kuin hän olisi ollut vieras minulle. Sitte nyökkäytti hän surumielisesti päätänsä, ikääskuin jäähyväisiksi ja poistui samaa tietä, kuin hän oli tullutkin.

Kuu äitini palasi takaisin, kerroin minä hänelle, että luonani oli käynyt niin ystävällinen, vieras nainen, joka näytti hyvin surulliselta.

Äitini — sen muistan niin selvään, kuin jos se olisi juuri nyt tapahtunut — seisoi hetken hiljaa, vaaleana kuin lumi ja katseli minua niin surullisin silmin, että olisi luullut meidän kumpaisenkin nyt täytyvän kuolla; sitte löi hän kätensä ristiin päänsä ympärillä ja kaatui pyörtyneenä maahan.

Minä peljästyin niin, etten voinut huutaakaan, mutta tahdon muistaa, että minä, äitini maatessa tainnoksissa nurmikolla penkin edessä, heittäysin hänen päällensä ja huusin: "Äiti!"

Kohta sen jälkeen olin minä tullut juosten isäni luoksi, joka seisoi paita-hihasillaan niityllä muiden mukana heiniä niittäen, ja nyhki kertunut, että äitini nyt oli kuollut.

Tästä hetkestä saakka oli äitini mielipuolena. Monta vuotta täytyi häntä tarkasti vartioida hänen huoneessaan, ja isälläni oli varmaankin tämän tähden monta katkeraa hetkeä kärsittävänsä. Sitte vietiin hän eräasen hulluin-huoneeseen Throndhjemissä, jossa hän kuoli kaksi vuotta myöhemmin, hetkeäkään olematta selvällä järjellä.

Se, joka tähän aikaan hoiti minua, oli vanha Anna Kainulainen, rokonarpinen vaimo, rivakka kuin mies, pienillä ruskeilla silmillä, karkeilla teräsharmailla hapsilla ja melkein noita-akan tapaisilla

kasvojen juonteilla; useimmiten riippui pieni, musta savipiipun-nysä hänen suupielessään. Hän oli ollut äitini hoitajana tämän lapsuudessa ja oli koko sielullansa äitiini kiintynyt. Kun äitini tuli mielipuoiseksi vaati hän innokkaasti saada olla vartijana "sinisessä kamarissa"; mutta tästä toimesta täytyi hänet pian eroittaa, sillä huomattiin, että juuri hänen läsnäolonsa enin kiihoitti äitini kipeätä mielentilaa. Äitini ei myöskään kärsinyt nähdä isääni, ja minua he eivät laisinkaan uskaltaneet hänelle näyttää.

Vanha Kainulais Anna oli ollut äitini ainoa uskottu tässä elämässä. Hän oli hyvin taikauskoinen ja kummallinen. Hän oli tositettu siitä että haltijat ja tontut yhtä varmaan asustelivat ranta-aitassa ja veneladossa kuin isäni hallitsi asuinrakennuksessa, ja että kallion alla valkaman itäpuolella "maan-alaiset" näkymättöminä kalastelivat ja pyydystelivät yhtä varmaan kuin isäni näkyväisesti itse lahdella. Hän oli varmaankin täyttänyt onnettoman äitini pään haaveenomaisella taikauskollaan samassa määrässä kuin minunkin. Kaiken päivää, aina aamusta iltaan saakka, huomasi hän kaikenlaisia merkkiä ja ihmeitä, ja hänen kasvonsa sävyt ilmaisivat aina jonkunlaista levottomuutta, juuri kuin hän alati olisi ollut varuillaan. Kun joku vene tuli rantaan, piti aina kääntyä merelle päin, sylkeä ja jupista joitakuuta sanoja. Hän näki jokaisen ihmisen näkymättömät seuralaiset. Senpätähden, sanoi hän, ei pidä sulkea ovea kovin sukkelaan, kun joku menee ulos huoneesta; hän sanoi aina kuulevansa ratinaa ennenkuin isäni tuli kotiin matkoiltaan.

Kun Kainulais Anna ei enää saanut mennä siniseen saliin äitini luokse teki hän hiljaisuudessa kaikenlaisia taikatemppeja oven ulkopuolella. Niinpä muistan kerrankin kun seisoin portailla, Annin minua huomaamatta, nähneeni hänen kumartelevan ja kyykistelevän, ja aina väliin syljellä piirtävän ovelle kummallisia piuruja, jupisten itseksensä, kunnes minä peljästyneenä pötkin tieheni.

Hänen loihtumasanoissaan mainitsi hän usein sanaa "Jumala", joka on Bjarmien jumalan nimi, jolla ehkeis vielä tänäkin päivänä tuolla vuorien takana Finnmarkeissa on yksi ja toinen uhrikivi. Kun Suomalaisia veneitä tuli rantaan, oli hänellä myöskin eri varukeinonsa. Loihtumisissaan käytti hän sekaisin Kainulaisten epäjumalain ja kristittyjen Jumalan nimeä, siten voittaakseen Lappalaisten loihtumisen.

Tällaisien vaikuttimien alaisena kasvoin minä.

Pappila ja valkoinen kirkontorni sen vieressä olivat ainoastaan vähän matkan päässä meiltä saman lahdelman oikeanpuolisella rannalla, jonka pohjukassa minun kotini oli.

Pappilassa oli kotiopettaja — me kutsuimme häntä "maasteriksi". — Hänen edessään minä luin joka päivä yhdessä pappilan kahden lapsen kanssa, joista toinen oli vallatoin poika, Kalle nimeltä, vuotta minua nuorempi, siis kaksitoistavuotias, ja toinen hänen sisarensa, Susanna, joka oli aivan yhtä vanha kuin minä; hän oli sinisilmäinen, kiltti lapsi tuuhealla keltaisella tukalla, joka alinomaa oli otsasta pois pyyhittävä; kun hän vaan sattui maasterin taakse väänteli hän hullunkurisesti kasvojaan ja teki jos joitakin kujeita saadakseen meitä poikia nauramaan.

Kotiopettaja oli hyvin ankara ja me pelkäsimme häntä suuresti. Meidän tuskamme kun tuollaisissa tilaisuuksissa koetimme pidättää nauruamme, uskaltamatta vilaistakaan toisiimme, jotta emme purskahtaisi ilmi nauruun, oli kaikkea muuta vaan ei hauskaa, sillä joka kerta kun naurumme räjähti ilmi, oli siitä meille kaikille pahoja seurauksia; ensinkin seurasi siitä aikamoinen "tukkamyly" ja lisahtelevia korvapuustia ja sitte pitkiä, kirjallisia kertomuksia käytöksestämme päiväkirjoihimme.

Tässä kohden oli Susanna toisinaan melkein armotoin; oli nimittäin jo mennyt niin pitkälle että hän ainoastaan pienellä vilkutuksella toisella silmäkulmallaan sai nauruhermomme liikkeelle; ja siinä istuimme sitte posket tulipunaisina kuin kypseneen omenan kylki, silmät tuimasti tuijottaen kirjaan, kunnes emme kauemmin voineet pidäytyä vaan purskahdimme nauruun. Etenkin kiusasi hän minua, vaikka hän hyvin tiesi, että minä sain siitä kovasti kärsiä kotiin tultuani; sillä isäni oli ankara ukko, joka varsin vähän tunsi lapsen luonteen.

Lupahetkillä leikittelimme niin iloisesti, että harvat lapset voivat vilkkaudessa vetää meille vertoja.

Verrattuina ankara-kuriseen, ilottomaan elämään kotonani, jossa isäni oli joko ulkona askareillaan tahi työhuoneessaan, jossa sinisestä salista tuon tuostakin kuului melua ja kurjan, mielipuolen äitini huudot, ja jossa Kainulais Anna yhä mellasteli melkein kuin ilkeä tonttu, olivat leikit pappilan lasten kanssa aivan kuin elämä toisessa iloisemmassa, auringonvalaisemassa maailmassa.

TOINEN LUKU.

Rannalla.

Vielä enemmän kuin täällä etelä-Norjassa on merenranta Nordlandissa lasten mieluisin leikkipaikka; sillä pakoveden aikana on se siellä paljon pitemmälle kuivana kuin täällä.

Savensekainen hietapohja on silloin niin kuiva, ettei löydy muuta kuin siellä täällä joku vesilätäkkö, jossa kalanpoikia uiskentelee, sillä välin kuin tuolla ulkona veden rajalla yksi ja toinen kahlaaja-lintu kävelee, tahi joku yksinäinen kalalokki istuu kivellä. Aallontapaiseksi muodostunut hiekkapohja on täynnä uurteita, joita suuret kastemadot, mitkä täällä puikahtavat maan sisään, ovat kaivaneet. Lätäköissä kivien suojassa makaavat pienet, vilkkaat, lasikirkkaat lierot, jotka, kun niitä ahdistetaan, luikertavat pakoon matalassa vedessä. Pienet pojat käyttävät niitä syöttinä nuppineulaongella pyytäessään pieniä särjenpoikia.

Korkealle nurmitörmälle rannalla rakensimme me lapset litteistä kiviliuskareista kahden suuremman kiven väliin oman kauppapaikkamme ynnä siihen kuuluvan ranta-aitan, venetallaan sekä näiden alapuolelle sillan.

Venetallaassa meillä oli jos jonkinmoisia veneitä, pieniä ja suuria, nelihankasesta aina viisilautaseen saakka, sekä puusta että kaarnasta, vieläpä osaksi veneenmuotoisista, sinisistä simpukan kuoristakin. Lempi-veneemme, tuo mielestämme suuri purjelaiva, joka oli tehty vanhasta paikastusta kaukalosta, yhdellä mastolla sekä lipputangolla, ja jota uhkeasti varustimme matkalle Bergeniin — el ollut somimpia muodoltaan; ja muistanpa vieläkin että varsin usein istuin kirkossa ajatellen mahdollisuutta, että tuo komea, täydellisesti taklattu, kanuunilla varustettu laiva, joka riippui kirkon katossa, olisi meidän omanamme; muistan miten minä, papin saarnatessa, annoin mielenkuvitteloni tehdä mitä rohkeimpia purjehdusretkiä tuolla laivalla, retkiä sellaisia, että Kaarlo ja etenki Susanna hämmästyksellä olisivat niitä katselleet.

Lahdelman pohjukassa, isäni sillan vieressä, oli meressä syvä uurre, jossa syyspuolella uiskenteli parvittain särkiä ja muita pieniä kaloja, ja siellä me lapset ongimme kukin liinalangallamme, jonka päähän oli nuppineulasta tehty onki kiinnitetty. Me perkasimme itse kalamme, levitimme ne halaistuina tangoille, joita olimme pystyttäneet nurmikolle kauppalamme luo ja valmistimme siten niistä kuivia kaloja, samalla kuin panimme maksan pieniin astioihin märkänemään, kunnes se muuttui merirasvaksi. Nämät tuotteet ladoimme sitte säännöllisesti ranta-aittamme, sieltä lähettääksemme ne suurimmalla laivallamme Bergeniin; ja, sen Taivahinen tietää, me puuhasimme, raastoimme ja teimme työtä yhtä innokkaasti ja täyttää totta tehden omissa askareissamme, kuin täysikasvuiset omissaan, vaikka ainoa puhdas voittomme siitä oli se auringonpaiste, jonka saimme ahvettuneille iloille kasvoillemme.

Kaarlo oli heikkojäseninen poika, joka parhaasta päästä seurasi kaikessa rivakkaampaa siskoaan. Kumpaisellakin pappilan lapsella oli tuuheita keltainen tukka; Susannan päässä se kihertyi luonnolliseksi suorimoiksi, niin että koko pää näytti aaltoilevan, kun hän sitä heilahutti, jota hän hyvin usein tekikin poistaakseen tukan otsaltaan. Kumpaisellakin oli sitäpäitse valkoinen, hieno iho ja herttaiset siniset silmät. Enpä saata sanoa, oliko Susanna siihen aikaan isällensä lyhyt vai pitkä. Minun mielestäni hän kumminkin tuntui minun mittaseltani, vaikka hän varmaan mahtoi olla puolta päätä minua lyhempi; vajanaisuuden täytti minun ihaillemiseni.

Minä muistan selvään mimmainen hän oli, kun hän sunnuntakisin meni kirkkoon äitinsä kanssa; tämä oli pieni kalpea, mustaverinen kodikas rouva, joka aina, paitse sunnuntaina, kutoi pitkää, pehmoista sukkaa. Susanna asteli hiekkaisella kirkkotiellä puettuna valkoiseen tahi siniseen hameeseen, tumma olkihattu päässä, pieni valkoinen nenäliina käärittynä suuren, vanhan virsikirjan ympäri; hänen sukkinsa olivat aina lumivalkoiset ja hänen päältäpäin aukiolevat jalkineensa olivat ristiinsidotuilla nauhoilla jalkaan kiinnitettävät. Enpä luullut auringon alla löytyvän niin somaa pukua kuin tämä Susannan juhlapuku oli.

Kirkossa istui papin perhe ensimmäisessä penkissä ja isäni ja minä pari penkkiä taaempaan; mutta Susanna ja minä vaihdoimme kuitenkin salaisilla merkeillä, joita eivät muut ymmärtäneet, ajatuksia.

Kerran loukkasi Susanna minua hyvin suuresti — vuodatinpa oikein katkeria kyyneleitä sentähden. Minä huomasin nimittäin, että hän oli valinnut isänikin hauskojen havaintojensa esineeksi. Sointuvalla, voimakkaalla äänellään laului isäni maalaisen yksinkertaisella tavalla virtensä hyvin kovaa, mutta viritti kunkin säkeen loppuun koko jakson ääniä, joita ei nuotissa löytynyt, vaan jotka olivat isäni omaa keksintöä; — tämä tuntui väliin minusta ja muistakin hyvin juhlailliselta. Isäni laulu lienee joskus ollut puheen esineenä pappilassa ja Susannan pienet korvat mahtoivat kuulla mitä siitä lausuttiin. Sillä kirkossa hän kääntyi päin isään ja selvään huomasi että hänen oli hyvin vaikea olla nauramatta. Mutta kun hän havaitsi että minä olin keksinyt hänen ilmeensä lakkasi hän siitä ja näytti varsin surumieliseltä.

Kun Kaarlo tuli kolmentoista vuotiaaksi lähetettiin hän latina-kouluun Bergeniin ja "kallis"

kotiopettaja lähti pois viimeisessä höyrylaivassa samana syksynä.

Susanna sai tästä lähtien opetusta vanhemmiltansa ja minun täytyi etsiä oppia kanttorimme luona; tämä hyväsydämminen vanha ukko ei taitanut itsekään paljon muuta kuin soittaa viulua, mutta sitä hän teki kiihkoisesti ja vieläpä jonkunmoisella, vaikka kokonansa kehkeytymättömällä taiteellisella maullakin.

Kun kanttori oli saanut isältäni luvan opettaa minua soittamaan, ja kun minä, samoin kuin kanttorikin, enemmän rakastin tätä huvitusta kuin lukutunteja, kului kokonaista kolme vuotta, eli kunnes olin yli kuusitoista vuotias, tällä tavoin soittelemisessa ja joutilaana olemisessa.

Jos ajatukseni tällä iäjälläni olisivat olleet jokapäiväisen työn ankaran kurituksen alaisina niin olisi varmaankin paljo minussa muodostunut varsin toisella tavalla. Mutta kun minä täten olin jätetty kokonansa mielenkuvitteloni valtaan pääsivät minussa ne mielentilat juurtumaan, jotka sitte niin turmiollisessa määrässä ovat elämäni hallinneet. Sitä juopaa haaveksittujen olojen ja todellisuuden välillä, joka kunkin ihmisen sisimmässä löytyy, tulee sellaisien ihmisten, jotka ovat vilkkaampien miekenkuvitusten vaikutuksen alaisina, huolellisesti ja todenteolla pitää selvästi eroitettavana, muutoin kuluu se paikoittain pois ja haaveksiminen tulee hänessä jonkunmoiseksi taudintapaiseksi tilaksi.

Vaikkemme nyt enää olleet tilaisuudessa olla yhtä paljon yhdessä, kuin ennen, olimme Susanna ja minä kuitenkin koko nuoruutemme ajan toisistamme luopumattomia leikkikumppalia ja uskotuita.

Kun hänellä oli jotakin minulle kerrottavaa, piti hän tavallisesti varalta veräjän luona, joka sulki tien pappilan maan rajalla, kun menin kanttoriin tahi palasin sieltä takaisin.

Eräänä päivänä kun astuin tietä pitkin kotiini päin, kirjat kainalossa, istui hän sinisen-kirjavassa hameessaan ja olkihatussaan aidalla veräjän vieressä. Hän näytti olevan hyvin huonolla tuulella, ja minä arvasin heti, että nyt saisin jotakin kuulla.

Hän ei vastannut minun tervehdykseeni; mutta kun minä, pikemmin kuin hän näkyi toivovan, koetin päästä veräjän läpi, kysyi hän kiihkeällä äänellä, oliko totta mitä kerrottiin, että minä olin niin laiska ja unelias, ettei minusta ikipäivinä miestä tulisi.

Susanna oli usein ilveillyt kanssani, enkä minä ollut siitä millänikään; mutta se minua tällä kertaa niin syvästi loukkasi, kun huomasin että pappilassa puhutaan meistä ja että Susanna kuuli kaikki mitä siellä sanottiin. Jospa olisin voinut aavistaa että Susanna sinä päivänä istui tuossa minun voitettuna puolustajanani, niin varmaankin olisin käyttäinnyt toisin kuin silloin tein, sillä minä jatkoin matkaani hyvin loukatun näköisenä, sanaakaan Susannalle vastaamatta.

Kun saavuin kotiin sain minä kuulla että pastori ja isäni olivat joutuneet kiistaan eräässä kokouksessa. Pastori, joka oli kokouksen esimiehenä, oli lausunut, että isäni, hänen mielestään, oli kovin jyrkkä jossakin asiassa, ja isäni oli antanut pastorille hyvin ankaran vastauksen. Seurauksena tuosta oli että jouduimme keskustelu-aineeksi pappilassa.

Tämä epäsoju vanhempiemme välillä teki meidät lapsetkin aroiksi, ja minä muistan että ensi alussa pahoin pelkäsin kulkea pappilan sivutse, kun mahdollisesti tapaisin pastorin tiellä.

Susanna koitti kuitenkin kaikin tavoin lähestyä minua; mutta kun minä vaan näin vilahduksen hänen sinisen-kirjavasta hameestaan, poikkesin minä tieltä metsään tahi piilouin puiden taakse, kunnes hän oli kadonnut näkyvistä.

Parina päivänä en minä nähnyt Susannaa laisinkaan; mutta kun eräänä aamuna kuljin veräjän läpi, huomasin, maantien-jaossa pystytetyn paalun valkoiseen päähän lyijyskynällä kirjoitetuksi: "Sinä olet vihastunut minuun, mutta S. ei ole laisinkaan sinulle vihainen".

Nuot lapselliset, suuret kirjaimet tunsin minä oitis, ja sinä päivänä palasin pari, kolme kertaa takaisin paalun luoksi lukeakseni ja jälleen lukeakseni noita riviä. Niiden kautta astui Susanna eteeni jälleen uudessa muodossa; ajatuksissani näin hänen kirjaimien takaa aivan kuin pisteaidan lävitse.

Jälkeen puolen päivän kirjoitin siihen alle: "katso paalun taakse!" Ja sinne minä kirjoitin: "T. ei myöskään ole vihainen S—lle".

Seuraavana päivänä seiso i Susanna valkamassa ranta-vallin luona, mutta hän ei ollut minua näkevinänsäkään kun menin hänen ohitsensa; hän varmaankin katui, että hän niin pian oli lähestynyt minua.

Vaikka ulkonainen suhde isäni ja pastorin välillä näytti hyvin kohteliaalta, oli kuitenkin seurusteleminen heidän välillään siitä päivin pidettävä lakkautettuna: he eivät jalkaansa laskeneet toisensa kynnyksen yli muuta kuin tärkeimpäin asiain sitä vaatiessa ja erityisen kutsumuksen johdosta.

Tämä antoi Susannan ja minun seurustelemiselle jonkunmoisen salaperäisen muodon. Vaikkei mikään varsinainen kielto ollut esteenä meidän kanssakäymisellemme, tapasimme kuitenkin toisemme aivan salaviihkaan.

Me olimme kumpikin seura-kumppalia vailla. Susanna istui vangittuna jokapäiväisessä yksitoikkoisuudessa kodissaan, äitinsä ankaran katsannon alla, ja surullisessa kodissani tuntui minusta ikääskuin minua aina vilustaisi ja peloittaisi, ja juuri kuin kaikki ilo olisi ollut tuolla pappilassa Susannan luona. Eipä ihme, että me alati halusimme saada tavata toinen toistamme.

Kuta vanhemmiksi kävimme sitä harvemmin saimme olla yhdessä, mutta halu ja ikävä saada tavata toinen toisemme paisui sen kautta vaan vielä suuremmaksi, ja ne hetket, joita me sitte saimme yhdessä viettää, saivat vähitellen, itsemmekin tietämättä, aivan toisen muodon kuin tuo entinen lapsellinen seurusteleminen. Saada puhella hänen kanssaan oli nyt käynyt ainoaksi halukseni, ja monta kertaa kiertelin päiväkauden pappilan ympärillä ainoastaan saadakseni nähdä häntä edes vilahdukselta vaan.

Minä olin silloin kuusitoista vuotias kun hän kerran, kulkiessani pappilan kukkatarhan sivutse, viittasi minua luoksensa ja ojensi minulle pienen kukkasen aidan yli. Hän kiiruhti sitte suoraa päätä kukkapensaitten läpi pois, ikääskuin olisi hän peljännyt, että joku olisi sattunut näkemään mitä hän teki.

Silloin minä ensi kerran selvään huomasin kuinka kaunis hän oli; ja kauan aikaa pysyi hänen kuvansa muistossani sellaisena kuin hän oli, seisoessaan ruusupensaiden keskellä kirkkaan aamuauringon valaisemana.

KOLMAS LUKU.

Renkituvassa.

Se aave-uskoisuus, joka valliisi meidän talossamme, oli ylimmillään alhaalla renkituvassa, kun rengit ja piiat sekä matkustavat talonpojat, jotka siellä etsivät yösijaa, iltasin istuivat räiskyvän takkavalkean ympärillä ja kertoivat juttujaan kaikenmoisista aaveista ja kummituksista.

Rahilla uunin ja seinän välissä istui kaunis ja pulska Juonas renki, paikaten rikkinäisiä puuastioita, joita oli hänen ympärillään; hän askaroitsi vaan kaiken aikaa ja kuunteli äänettömänä mitä muut kertoivat. Uunin edessä rasvasi "Pieksu-Niilo" pieksuja ja nahkaremeliä — Hän oli saanut nimensä siitä, että hän neuloi pieksuja. — Pieksu-Niilo oli pieni veijari mieheksi, pörhöisellä, keltaisella tukalla, joka aina riippui otsalla; hänen naamansa oli pyöreä kuin täysikuu, ja sen keskeltä ilmestyi nenä pienenä nyppylänä; kun hän hymyili, näytti hänen ohuthuulinen, leveä suunsa, suurine hampaineen, melkein kuolleen irvistävältä suulta. Hänen pienet, haaleat silmänsä kipristyivät silloin salaperäisesti kokoon, samalla ilmoittaen että hän oli terävä-päinen. Tavallisesti oli hänellä enin juttuja kerrottavina; mutta vielä suurempi oli hänen taitonsa saada matkustajat kertomaan, aina asianhaarain mukaan, joko näkyväisestä tahi näkymättömästä maailmasta.

Kolmatta renkiä kutsuttiin liikanimellä, jota ei kuitenkaan hänen kuullen lausuttu, Antti Tinahattu, syystä että hän väliin juomatuulelle joutuessaan joi ja mässäsi niin, että hän oli vähällä joutua pois virastaan. Hän oli kuitenkin tavallaan oikein aimo mies. Kun häitä myrskyilmassa nousi korkeimmalleen, uskottiin hänelle laivan päällysmiehen vaikea virka; sillä hänen erinomaista purjehdustaitoaan täytyi kaikkien ihmetellen kunnioittaa. Mutta kun vaara oli ohi, vaipui hän takaisin entiseen vähäpätöisyyteensä.

Talon palvelusväen joukossa oli myöskin muuan kahdenkymmenen vuotias piika, jota me kutsuimme "ranskalainen Martine". Hän oli aivan toista ihmisrotua kuin muut Nordlandin asukkaat, vilkas ja sukkela; hänen tuuheat mustat kähäränsä ympäröivät hänen kapeita kasvojaan, joiden säännölliset juonteet olivat silmiin pistävät. Hän oli heikko jäseniltään, keskinkertainen pituudeltaan ja solea vartaloltaan. Tummain silmäripsien alta säteilivät sysimustat silmät. Kun hän suuttui, näyttivät ne säkenöivän. Hän oli rakastunut harvapuheiseen Juonaasen, ja oli ilman vähintäkään syyttä äärettömästi mustasukkainen. Kerrottiin kyllä että heistä tulisi pariskunta kunhan Juonas vaan saisi tehdyksi pari kalaretkeä vielä lisäksi mutta yleisesti tunnettu ei asia kuitenkaan ollut, luullakseni siitä syystä ettei Juonas koskaan selvin sanoin kosinut. Sukuperältään oli Martine äpärä lapsia Norjan rannikolla, joiden isinä on vieraita kipparia ja merimiehiä. Hänen isänsä kuuluu olleen muuan ranskalainen merimies.

Sen enempää ei Eljas sitä nähnyt, mutta venevalkamaan Kval-lahteen, jossa hänen mökkinsä seiso, ajoi tuuli samana päivänä tangon, josta rautapiikki oli katkaistu.

Eljas ei ajatellut asiaa sen enempää. Hän osti samana syksynä kolme-soutupurren, jolle hän jo kesän ajalla oli rakentanut pienen ladon.

Eräänä yönä, kun hän makasi ja ajatteli uutta purttaan, juotui hänen mieleensä, että hänen ehkä pitäisi, paremmin venettään varjellakseen, asettaa vielä useampia tukeita sen alle. Hän oli niin äärettömästi mieltynyt tähän veneeseensä, että hän varsin mielellään nousi lämpimältä vuoteeltaan ja lähti, lyhty kädessä, sitä katsomaan.

Hänen siinä seisoessaan, venettä lyhdyllä valaisten, huomasi hän äkkiä talleen nurkassa erään pyydyskopan päällä kasvot, jotka olivat aivan hylkeen kuonon muotoiset; ne irvistelivät vähän aikaa tuimasti hänelle ja valolle; sitte näytti siltä kuin kita olisi käynyt yhä suuremmaksi ja äkkiä putkahti venetallaan ovesta ulos suuri mies, joka ei kuitenkaan kadonnut niin nopeasti, ettei Eljas lyhdynvalossa olisi huomannut, että pitkä rautapiikki pisti esiin hänen seljästään. Ja nyt näki hän paljonkin kummituksia. Mutta hän pelkäsi enemmän venettään kuin henkeänsä; hän istahti sentähden veneeseen, sitä vartioidakseen, ja asetti lyhdyn viereensä. Kun hänen vaimonsa aamulla tuli rantaan, tapasi hän Eljaksen veneessä makaamassa, sammunut lyhty vieressä.

Sinä tammikuun aamuna kun Eljas lähti ulos kalalle omassa veneessään, kaksi miestä mukanaan, kuuli hän pimeässä äänen eräältä luodolta, juuri lahden suussa, joka nauroi pilkallisesti ja sanoi; "Kun saat viisisoutusen, niin varo silloin itseäsi, Eljas!"

Monta vuotta kului kuitenkin ennenkuin Eljas sai viisihankaisen, ja hänen vanhin poikansa Bernt oli silloin seitsemäntoista vuotias. Sinä syksynä kun tämä tapahtui, matkusti Eljas perheineen Raneen siellä myydäkseen kolmisoutuisensa ja vähän rahaa lisää panemalla saadakseen viisihangan. Kotiin ei jäänyt muita kuin yksi juuri ripillä käynyt suomalainen piika, jonka he olivat pari vuotta sitte ottaneet palvelukseensa.

Ranessa löytyi nyt kaupan muuan pieni viisihanka-pursi, jonka seudun paras veneentekijä edellisestä syksynä oli saanut valmiiksi ja tervatuksi. Sitä teki Eljaksen suuresti mieli. Hän ymmärsi mimmoisen veneen piti oleman, ja väitti ettei hän ollut koskaan ennen nähnyt veneen, joka olisi ollut niin kauniisti rakennettu vesirajan alapuolelta kuin tämä. Päältäpäin oli vene sitävästoin kömpelömminkin tehty, niin että se vähemmän kokeneen silmissä näytti pikemmin raskassoutuiselta kuin keveältä.

Veneentekijä huomasi kyllä tämän yhtä hyvin kuin Eljas. Ja hän vakuutti, että vene tulisi olemaan paras purjehtija koko Ranessa; mutta lupasi kuitenkin myydä se Eljakselle helpolla hinnalla, kun tämä vaan lupaisi, ettei hän tekisi minkäänlaisia muutoksia veneessä, ei edes niinpajon kuin juovan terva. Vasta sitte kun Eljas oli varmaan sen luvannut, sai hän veneen.

Mutta "hiiden ämmä", joka opetti veneentekijälle miten vene vesirajan alapuolelta oli rakennettava — sen yläpuolelta sai hän, vointinsa mukaan, tehdä sen sellaiseksi kuin hän taisi, — oli luultavasti jo edeltäkäsikin käsenyt veneentekijän myymään vene niin helposta, että Eljas sen saisi ja myöskin samalla tekemään sen ehdon, ettei veneeseen saanut tehdä minkäänlaisia merkkiä. Siten ei myöskään voitu tavallisuuden mukaan tervalla maalata ristit keulaan ja perään.

Eljas aikoi nyt purjehtia kotiinsa, mutta hän kävi ensin kauppalassa, hankkiakseen itselleen ja omaisilleen joulutarpeita, niiden joukossa hiukkasen viinaakin. Iloisena onnellisesta kaupastaan otti hän itse ja hänen eukkonsakin pienen naukun ja vanhin poika Bernt sai myöskin vähän maistimeksi.

Sitte lähtivät he uudella veneellään purjehtimaan kotiin päin. Muuta varapainoa kuin hän itse, hänen vaimonsa ja lapsensa sekä joulutarpeet, ei veneessä löytynyt. Bernt piti toista ja vaimo sekä vanhin poika toista jalusnuoraa, ja Eljas itse istui peräsimmästä kiinni. Kaksi nuorempaa poikaa käyttivät vuoroon viskainta.

Heillä oli kahdeksan penikulmaa merimatkaa purjehdittavana ja kun he ennättivät ulapalle aukealle huomasivat he, että he heti ensi kerran venettä käyttäissään saisivat koettaa mihin se kelpaisi. Tuuli paisui vähitellen myrskyksi ja meren valtaviin aaltojen harjat alkoivat taittua vaahtopäisiksi.

Nyt sai Eljas kokea minkälainen vene hänellä oli; se sukelsi kuin vesilintu aaltojen välitse, eikä edes pizaratakaan räiskähtänyt sisään; hän vannoi ettei mikään tavallinen viisisoutuinen kestäisi tällaista ilmaa, purjeita pienentämättä.

Päivän päällä huomasi hän vähän matkan päässä merellä toisen viisihankapurren, täydellä miehistöllä ja purje yhtä paljon auki kuin hänelläkin. Se kulki samaan suuntaan kuin Eljaskin, ja hänen mielestään tuntui vähän oudolta, ettei hän ollut ennen sitä huomannut. Näytti siltä kuin tämä olisi tahtonut purjehtia kilpaa Eljaksen kanssa, ja kun hän sen huomasi laski hän heti purjeensa vielä suuremmaksi.

Nyt liiti vene nuolen nopeudella niemien, saarien ja karien ohitse, niin ettei Eljas muistanut koskaan olleensa näin pyöryttävässä hoijakassa, ja nytpä vene näyttäytyikin sellaisena kuin sen piti oleman, nimittäin parhaana Ranessa.

Meri oli tällä ajalla käynyt yhä rajummaksi; pari valtavaa aaltoa oli jo syössyt veneesen; ne vyöryivät sisään etu keulasta, jossa Bernt istui, ja valuivat takaisin mereen peräpuolelta.

Hämärän tullessa oli tuo toinen vene lähestynyt sangen lähelle ja nyt ei veneiden väliä enää ollut sen pitemmältä kuin että hyvin olisi saattanut heittää viskain toisesta veneestä toiseen.

Täten jatkettiin purjehtimista rinnakkain illan pitkään yhä korkeampia aaltoja vastaan. Purjetta kyllä olisi pitänyt pienentää, mutta Eljas ei hevin tahtonut antaa perään kilpailuksessa, vaan antoi purjeen olla entisellään niin kauan, kunnes toisessakin veneessä purjetta pienennettäisiin, sillä heille se näytti olevan yhtä välttämätöntä kuin Eljaksellekin. Tuon tuostakin kulki viinaputeli kädestä käteen; sillä oli taistelemisen sekä kylmyyttä että märkyyttä vastaan. Tuo omituinen sähkö-valo, joka välähteli mustissa aalloissa lähellä Eljaksen omaa venettä, loisti niin kummallisesti toisen veneen vaahdossa jotta näytti aivan siltä kuin sen sivut kyntäsivät tulivakoja. Kirkkaan fosforivalon loistossa taisi Eljas eroittaa touvin päät vieraassa veneessä. Hän taisi myöskin selvään nähdä ihmiset veneessä, nahkaset merimiehen-lakit päässä; mutta kun tuulen puoli veneestä oli Eljakseen päin käännetty, asettuivat kaikki selin häneen ja peittyivät suurimmaksi osaksi vedenpinnasta korkealle kohoavan veneenlaidan taakse.

Äkkiä syöksähti hirmuinen aalto, jonka valkoisen harjan Eljas jo kauan oli nähnyt pimeässä välähtelevän, sisään keulanpuolelta, jossa Bernt istui. Se pysähdytti koko veneen hetkiseksi, laidat tärisivät ja natisivat sen painon alla, ja se valui sitte, kun vene, joka hetken ajan oli maannut puolikaatuneena, jälleen nousi pystyyn ja lähti eteenpäin kiitämään, hiljalleen ulos peräpuolelta. Tämän tapahtuessa luuli Eljas kuulleensa ilkeän huudon toisesta veneestä. Ja kun kaikki oli ohi lausui vaimo, äänellä, joka viilsi Eljaksen sydämmeen saakka: "Herra Jumala, Eljas! tuo aalto vei Martin ja Niilon mukanaan!" — Nämät olivat heidän kaksi nuorinta lasta, ensinmainittu yhdeksän ja toinen seitsemän vuotias; he olivat istuneet Bernt'iä lähinnä keulassa. Tähän ei Eljas saanut muuta vastatuksi kuin: "Älä laske vetoköyttä, tahi muutoin kadotat vielä useamman!"

Ensimmäinen tehtävä nyt oli pienentää purjetta, ja kun se oli tehty, huomasi Eljas, että sitä täytyi pienentää vielä enemmän, sillä tuuli yltyi yhä rajummaksi; mutta toiselta puolen ei hän uskaltanut sitä pienentää enemmän kuin hänen välttämättömästi täytyi, jotta vene jaksaisi päästä yhä suurenevien aaltojen läpi. Niinpä kuitenkin kävi että se purjeenkaistale, jota he uskalsivat käyttää, vähitellen kutistui yhä pienemmäksi. Aallot kuohahtelivat niin, että vesi räiskyi heidän silmilleen; ja vihdoinkin täytyi Berntin sekä häntä ijässä lähinnä olevan veljen, joka siihen asti oli auttanut äitiään vetonuoran kiinnittämässä, tarttua kiinni raakapuuhun, keino, johon ryhdyttiin ainoastaan silloin, kun ei vene siedä mahdollisesti pienintäkään purjetta.

Seuralaisvene, joka tällä välin oli ollut näkymättömissä, ilmestyi nyt jälleen aivan lähelle, purjeet aivan samalla tavoin pienennetyt kuin Eljaksenkin veneessä; mutta nyt hän rupesi vähän epäilemään purjehtijoita toisessa veneessä. Ne kaksi, jotka pitelivät raakapuuta, ja joiden kalpeat kasvot näkyivät leveiden hattujen alta, näyttivät hänestä, merenvaahdon kummallisessa valossa, enemmän kuolleilta kuin eläviltä, eivätkä he virkkaneet sanaakaan.

Vähän matkan päässä tuulen päällä huomasi Eljas jälleen uuden aallon korkean, valkoisen harjan joka lähestyi häntä pimeästä, ja nyt varustihe Eljas jo aikoinaan ottaakseen sitä vastaan. Keula käännettiin aaltoa kohti ja purjeesen otettiin niin paljon tuulta kuin mahdollista, jotta vene saisi kyllin vauhtia voidakseen halaista aalto ja jälleen jatkaa matkaansa. Kosken kohinalla pauhasi aalto veneesen; jälleen makasi tämä hetkisen aikaa puoleksi kaatuneena; mutta kun kaikki oli ohi ei vaimo enää istunut vetoköyden päässä eikä Antoni enää pidellyt raakapuuta kiinni — kummankin oli aalto niellyt mereen.

Myöskin tällä kerralla luuli Eljas kuulleensa tuon ilkeän huudon ilmassa; mutta kesken kaikkea kuuli hän vaimonsa tuskallisesti huutavan hänen nimeänsä. Kun hänelle selkeni, että vaimo oli mereen huuhdottu, sanoi hän ainoastaan: "Jesuksen nimeen!" ja istui sitte ääneti. Nyt hän olisi kaikkein mieluummin seurannut vaimoansa meren syvyyteen, mutta samalla tunsikin hän myöskin, että hänen nyt tuli koettaa pelastaa loppu siitä lastista, joka hänellä oli veneessä, nimittäin Bernt ja hänen kaksi muuta poikaansa, toinen kahdentoista ja toinen neljäntoista vuotias, jotka hetken aikaa olivat vuorotellen viskainta heilutelleet, mutta nyt saaneet paikkansa jalusnuoran luona.

Berntin täytyi nyt yksin tukea raakapuuta ja hänen veljensä auttaa häntä minkä taisi. Peräsintä ei Eljas uskaltanut laskea kädensä; ja kiinni hän pitikin sitä rautakouralla, joka jo kauan oli ollut aivan tunnotoin liiallisesta jännityksestä.

Hetkisen kuluttua sukelsi seuralais-vene jälleen näkyviin; se oli, samoin kuin äskenkin, ollut vähän aikaa pois näkyvistä. Nyt hän myöskin voi selvemmin nähdä tuon suuren miehen, joka istui vieraan

veneeseen perässä, samoin kuin Eljas omassa veneessään. Tuon oudon miehen seljältä, aivan nahkatakin alapuolelta, pisti esiin noin korttelin pituinen rautapuikko, jonka Eljas luuli hyvin tuntemansa. Ja samassa hänelle kävi kaksi asiaa aivan selväksi: ensiksikin, ettei se ollut kukaan muu kuin itse "merenkummitus", joka aivan hänen lähellä ohjasi veneen-puoliskoaan, ja joka oli saattanut hänen onnettomuuteen, ja toiseksi, että vaihettarien kirjoissa oli niin määrätty, että hän sinä iltana purjehti viimeisellä retkellään. Sillä se, joka näkee kummituksen merellä, se on varmaan kuoleman oma. Hän ei virkkanut tuosta mitään pojilleen, jotta ei heidän rohkeutensa masentuisi, mutta hiljaisuudessa uskoi hän sielunsa Kaikkivaltiaan huomaan.

Näiden viimeisien tuntien kuluessa oli hänen myrskyn tähden täytynyt laskea vähän sivulle oikealta reitiltä. Samalla tuli lumituiskukin, niin että hän hyvin tiesi, ettei hän saisi maata nähdäkään ennenkuin päivä rupeaisi koittamaan. Eteenpäin kuitenkin purjehdittiin niinkuin ennenkin. Tuon tuostakin valittivat pikku pojat että heillä oli vilu; mutta minkäpä sille tässä märkytydessä nyt sai; ja Eljas istui sitä paitse aivan toisissa ajatuksissa. Hänessä oli syttynyt kiihkeä kostohimo; ellei hänellä olisi ollut kolmen vielä elossa olevan poikansa henget pelastettavina, niin olisi hän koettanut äkkinäisellä käänteellä purjehtia murskaksi tuo kirottu vene, joka yhä, aivan kuin ivaten, pysyi hänen rinnallaan ja jonka pahat tarkoitukset hän kyllä huomasi. Kun rautapuikko kerran saattoi kummitusta haavoittaa, niin eiköhän puikko tahi muu ase sitä voisi myöskin tehdä, ja hän tunsu, että hän mielellään uhraisi henkensä jos hän vaan saisi antaa oikein aimo iskun tuolle hirviölle, joka niin armottomasti oli riistänyt häneltä, mitä hänellä rakkainta elämässä oli, ja joka kuitenkin halusi vielä enemmän.

Kello kolmen, neljän ajoilla huomasivat purjehtijat jälleen pimeässä vaahtoisen harjan niin korkean että Eljas ensin luuli olevansa aivan lähellä jotakin kallioa, jota vasten hyökylaineet taittuivat. Hän huomasi kuitenkin pian mikä se oikeastaan oli, nimittäin hirvittävä aalto. Silloin luuli hän kuulemansa naurua toisesta veneestä ja äänen, joka sanoi: "Nyt viisihankasi menee kumoon, Eljas!" Eljas, joka arvasi mikä onnettomuus nyt seuraisi, lausui ääneen: "Jesuksen nimeen!" käski sitte poikansa pitämään lujasti kiinni vihtarenkaista aironhankain luona jos pursi kaatuksi, eikä laskemaan irti ennenkuin se jälleen olisi veden pinnalla. Hän antoi vanhemman pojan mennä Berntin luokse etukeulaan; itse piteli hän nuorinta vieressään, silitteli pari kertaa pojan poskea ja tunnusteli pitkö hän kyllin lujasti kiinni. Vaahtoharja hautasi kokonansa veneen allensa; verkalleen kohosi sitte jälleen etukeula ilmaan, mutta vajosi uudelleen. Kun se sitte ilmestyi vedenpinnalle, riippuivat Elias, Bernt sekä kaksitoistavuotias Kaarle kiinni vihtarenkaissa. Kolmas veljistä oli sitävastoin vajonnut pohjaan.

Ensi tehtävänä oli nyt saada köydet toiselta sivulta poikki leikatuiksi, jotta masto pääsisi nousemaan veden pintaan purren sivulle, sen sijaan kuin se nyt keikutteli venettä sen alla; sitte oli pprkiminen istumaan levottomasti kelluvalle pohjalle sekä saada tapinreikä auki lyödyksi, jotta veneen sisässä oleva ilma pääsisi ulos ja kumossa oleva vene siten painuisi syvemmälle veteen ja pysyisi vakavampana. Ankarain ponnistuksien jälkeen tämä onnistuikin, ja Elias, joka ensin pääsi veneen pohjalle, auttoi poikansakin sinne.

Ja siinä he nyt istuivat pitkän, pimeän talviyön, käsin ja polvin pusertaen itseänsä kiinni veneen köliin, jonka yli aalto aallon perään huuhteli. Jo parin tunnin kuluttua kuoli Kaarle liiallisesta ponnistuksesta ja soljui mereen, vaikka hänen isänsä, voimainsa takaa, koetti pitää häntä pystyssä. He olivat monta kertaa koettaneet huutaa apua, mutta luopuivat siitäkin yrityksestä, kun huomasivat ettei siitä mitään apua ollut.

Näin kahdenkesken istuessaan veneenpohjalla sanoi Eljas Berntille, että hän varmaan uskoi itsekkin joutuvansa tuonne äidin seuraan, mutta että hän toivoi Berntin pelastuvan, kun hän vaan pitäisi itseänsä kiinni kuin aika mies. Sitte kertoi hän kummituksesta, jonka niskaan hän oli rautapuikon iskenyt ja joka nyt oli hänelle kostanut, "eikä varmaankaan tyydy ennenkuin olemme kuitit."

Kello oli 9 paikoilla aamusella kun päivä alkoi hämärtyä. Silloin ojensi Elias Berntille, joka istui hänen sivullaan, hopeakellonsa ynnä sitä seuraavat messinkiketjut, jotka hän oli reväissyt poikki saadakseen kellon kiinninapitetun liivinsä taskusta. Hän istui vielä hetkisen aikaa; mutta kun päivä valkeni enemmän, huomasi Bernt että hänen isänsä kasvot olivat kalman kalpeat, hiukset olivat lähteneet useasta kohden hänen päästänsä, niinkuin usein kuoleman lähestyessä tapahtuu, ja nahka oli kokonansa kulunut hänen käsistään, joilla hän piteli itseänsä kiinni veneen pohjalla. Poika huomasi nyt että isän viimeinen hetki lähestyi ja aikoi, niin hyvin kuin veneen kiikunta sen salli, siirtyä lähemmäksi ukkoa, häntä tukeakseen; mutta kun Eljas tämän huomasi sanoi hän: "Pidä nyt vaan itseäsi lujasti kiinni! Jesuksen nimeen! minä lähden äitisi luokse." Näin sanoen heittäysi hän takaperin mereen.

Kun meri on omansa saanut, rauhoittuu se hetken ajaksi, niinkuin jokainen, joka on kaatuneen veneen pohjalla istunut, hyvin tietää. Berntin oli nyt paljon helpompi pitää itseään kiinni; ja kuta enemmän päivä valkeni, sitä suuremmaksi kävi hänen toivonsa. Myrsky asettui, ja kun päivä kävi aivan selkeäksi luuli hän tuntevansa paikan, jossa hän oli; hän olikin juuri oman kotinsa, Kvalholmin saaren, edustalla tuulen ajeltavana.

Hän alkoi taas huutaa apua, mutta pani suurimman toivonsa merenvirtaan, jonka hän tiesi kulkevan maata kohti erään niemen luona, joka ulostui saaresta meren aaltoja taittamaan, ja jonka takana oli aivan tyyni. Hän lähestyikin yhä lähemmäksi maata ja tuli vihdoinkin lähelle erästä kalliota, että masto, joka uiskenteli veneen sivulla, vieri ylös ja alas kallion rinteellä, hyökyaaltojen mukaan.

Vaikka hänen jäsenensä olivat kovin kankeat vaivaloisesta istumisesta ja ankarasta jäsenten jännityksestä, onnistui hänen kuitenkin, kovasti ponnisteltuaan, päästä ylös kalliolle, jonne hän sai mastonkin vedetyksi ja veneensä kiinnitetyksi.

Suomalainen tyttö, joka oli yksin kotiin jätetty, luuli parin tunnin ajan kuulevansa avuksi-huutoja; ja kun niitä kuului yhä edelleenkin, juoksi hän ylös läheiselle kukkulalle paremmin nähdäkseen ympäristölle. Sieltä huomasi hän nyt Berntin istuvan kalliolla ja viisihangan loukuttelevan ylös alas kallion kylkeä vastaan. Hän juoksi heti alas venelatoon, työnsi vanhan veneen vesille ja sousti sillä pitkin rantaa saaren ympäri Berntin luokse.

Bernt makasi sitte sairaana hänen hoitonsa alla kaiken talvea, eikä hän sinä vuonna päässyt laisinkaan kalalle. Siitä saakka vaipui hän tuon tuostakin synkkään alakuloisuuteen ja kävi varsin kummalliseksi luonteeltaan.

Merelle ei hän enää tahtonut lähteä; siitä hän jo oli saanut kyllin. Hän nai sitte tuon suomalaisen tytön ja muutti ylös Malangeniin, jossa hän sai vähän viljelysmaata, ja elää vieläkin oikein hyvissä varoissa.

NELJÄS LUKU.

Saaristossa.

Oli kesä. Susanna ja minä olimme nyt kumpikin seitsemännellätoista ikävuodellamme, ja niin oli päätetty, että meidän piti ennen syksyä käymän ripillä.

Samana vuonna oli isäni sekaantunut epätasaiseen riitaan seudun virkakunnan, niiden joukossa voudin ja papin kanssa siitä: pitikö kauppalamme tulevan vakituiseksi pysähdyspaikaksi höyryaluksille, vaiko ei? Isäni menestys rippui siitä suuresta määrin, ja mainittu riita, joka koski koko piirikuntaa, alkoi käydä varsin ankaraksi.

Se oli kieltämättä pääsyitä, miksi vouti sinä kesänä oli vieraisilla pappilassa, sillä pappimme vaikutus oli hyvin suuri.

Seurusteleminen isäni ja papin välillä ei kuitenkaan ollut kokonansa lakkautettu, ja se oli luultavasti tehdäkseen sen paremmin huomattavaksi kun pappi pari kertaa kutsui isäni luokseen vieraisille.

Seurauksena siitä taas oli, että isäni ja minä eräänä päivänä saimme kutsumuksen tulla mukaan venematkalle saaristoon, joka oli noin puolentoista penikulman matkan päässä. Siellä piti ensin kalastettaman vähän aikaa ja sitte syötämän viiliä Gunnarsplads'illa, talo, joka aputalona kuului pappilan alle.

Tavallista juhlallisempaa oli kun pappilan valkoinen perhevene, neljä miestä airoissa, kiiti ulos lahdelmasta, ja mielellään seisoivat silloin moni rannalla sitä katsomassa. Mainittuna päivänä seisoivat isänikin portaillaan kiikari kädessä. Hän oli pyytännyt anteeksi ettei hän itse saattanut seurata mukaan, mutta antoi kuitenkin, sovun ylläpitämiseksi, minun lähteä matkalle.

Veneen peräkammiossa istui papin rouva ja voudin vaimo ja tytär ja sen edessä vastakkain pappi ja vouti, tuprutellen savua hopeahelaisista merivahapiipuistaan ja pilapuheita lasketellen — he olivat nuoruuden ystäviä ylioppilasajoilta saakka. Susanna ja minä, sekä tilaisuutta varten juhlapukuun puettu kamaripiika istuimme etukeulassa. Pappilan rouva tahtoi kaiken mokomin pitää sen osan talostansa, jota hän kuljetti mukanaan summattoman suuressa ruokakopissa, aivan silmäinsä alla. Suuri ruokakori ja laiha pappilan rouva tarvitsivat kokonansa toisen puolen istuimesta ja voudin naiset, kankeine hameineen täyttivät lopun ahtaassa peräkammiossa.

Ei tuntunut tuulen henkäystäkään, ja länsi-vuomalla liikkui vaan pitkät, kirkkaat mainingit. — Taistelusta väsyneenä levähti se nyt. — Tavattoman kirkas ilma salli silmän seurata vuoren harjanteita melkein äärettömiin saakka, sillä välin kuin kangastus — nurinkäännetty vuoren huippu, jonka rinteellä

talo seisoi ja pari valaskalaa, jotka vettä ilmaan ruiskuttelivat — loi eteemme kuvia siintävällä merenpinnalla. Tuon tuostakin tapasimme vesilinnun uiskentelevan kirkkaissa mainingeissa.

Vähän ennen päivällistä saavuimme saaristoon ja asetuimme nyt kalastamaan tyvenessä vedessä; sanottiin nimittäin, ruokakoria lukuun ottamatta, että meidän ensin tuli hankkia päivälliskeitto itsellemme.

Saaren merenpuoleisella rannalla pauhasivat hyökylaineet kivikolle, ja lähettivät monen sylen pituisia valkoisia aaltoja rannikolle; mutta ne vetäytyivät samalla takaisin mereen; oli aivan kuin meri olisi säännöllisesti ja syvään hengittänyt. Levotoin ja vilkas Susanna kumartui veneen laidan yli, niin että hänen kähäränsä melkein kastuivat hänen omaan kuvaansa vedessä, katsellakseen kaloja, jotka viidentoista, kahdenkymmenen sylen syvyydessä uiskentelivat haalean viheriällä pohjalla ja parveilivat siimojen ympärillä, joilla vanhemmat kaksinkertaisilla koukuillaan nostivat usein pari kalaa kerrallaan ylös. Monta kertaa kutsui hän innossaan minua perin sokeaksi kun en voinut nähdä juuri sitä kalaa, jota hän tarkoitti. Ja lyhytnäköinen minä todella silloin olinkin, sillä Susannan pieninkin liike huvitti minua paljon enemmän kuin kaikki kalat.

Luonto ympärillämme oli todellakin hurmaava. Valkoinen vene kellui kuvansa päällä, aivan kuin olisi se ilmassa riippunut. Veteen kuvautui Gunnarspladsenkin, pelto alapuolella ja koivikko sen yläpuolella ja ympärillä. Ilma, joka päivän päällä oli kuumuudesta käynyt utuiseksi, oli täytetty niin väkevällä lehtituoksulla, ettei semmoista usein tunne muualla kuin etelässä sateen jäljestä.

Tuskin oli tunti kulunut ennenkuin pytty oli täynnä kaloja; ja kun meillä nyt oli kyllin yhdeksi keitoksi, menimme maihin.

Nurmikolle kalan viereen oli pappilan rouva toimittanut pöydän, jonka valkoiselle peitteelle useampia viilipyttyjä oli asetettu. Hän antoi myöskin keittää kermapuuroa ja lateli sitte pöydän täyteen ruokia ruokakoristaan.

Viini ja juomat saivat vihdoinkin voudin pään vähän pyörälle. Hän kertoi, pappilan rouvan suureksi peljästykseksi, että pappi, joka nyt harmaahapsisena ja ankarana istui tuossa, oli nuoruudessaan ollut oikein aika iloinen vekkuli ja että he yhdessä olivat tehneet monelle miehelle aika kepposet.

Kun hän huomasi että hän oli liian paljon pilapuhetta lasketellut, esitteli hän, saadakseen kaiken muun unhoittumaan, yksivakaisemman maljan, jossa hän toivoi että pappi, piirikunnan onneksi, voittaisi uppiniskaisen ja juonikkaan naapurinsa — tässä keskeytyi hänen puheensa kun pappi loi silmänsä hyvin yksivakaisesti puhujaan ja vilkasi minuun, joka istuin pöydän päässä. — Puhe päättyi sitte muutamilla tyhjillä korusanoilla, joiden piti saattaa ajatukset toiselle tolalle.

Minä tunsin kuinka veri pakeni poskiltani; ruumiini tuntui aivan kylmältä ja varmaankin istuin siinä kalpeana kuin kuollut. Isäni tähden täytyi minun teeskennellä ikääskuin en olisi mitään kuullut; mutta ruoka lisääntyi lisääntymistään suussani, sillä minun oli aivan mahdollista mitään nielaista. Minä katsahdin Susannaan, — hän istui aivan tulipunaisena.

Sitte seurasi hetken äänettömyys, jonka kestäessä kukin ajatteli mitä oli tapahtunut, kunnes kesäpäivän painava uneliaisuus pääsi voitolle ja pappi sekä vouti, jotka kumpainenkin olivat tottuneet päivällisuntaa makaamaan, esittelivät että nyt levättäisiin tunnin ajan ja että kukin etsisi paikan itselleen jossakin varjopaikassa.

Minä olin varsin onnetoin sen johdosta, mitä päivällispöydässä oli tapahtunut. Isästäni oli lausuttu ajatus, joka oli niin loukkaava, että minun oli aivan mahdollista kauemmin viipyä seurassa.

Vähän matkaa talosta löytyi kaitainen notko, jonka kahden puolen kasvoi koivuja ja havupuita mäkirinteillä. Notkon pohjalla liris kivikossa pieni, kirkas puro. Sillä välin kuin muut nauttivat päivällisuntaan menin minä pitkin puroa metsään ja laskeusin makaamaan siimekseen, yksinäisyydessä ajatellakseni suruani.

En tiedä kuinka kauan noin olin maannut, mutta, kun katsahdin ylös näin Susannan vieressäni. Hän sanoi, että hänen mielestään olivat muut olleet pahoja minulle, ja sitte pyyhkäsi hän hiukset otsaltani ikääskuin hän ei olisi saattanut kärsiä nähdä minun surullisena.

Hänen kätensä oli niin lämpöinen ja hänen, itkun kanssa kamppailevissa kasvonsävyissä oli sellainen hellyys, ettei minun rakkautta kaipaava luontoni voinut sitä vastustaa.

Minä en tiedä miten olikaan, mutta sen vaan muistan että minä painoin häntä hellästi syliini, nojasin poskeni hänen poskelleen ja pyysin että hän vaan hiukkasen pitäisi minusta, niin minä rakastaisin häntä oikein äärettömästi kaiken elinaikani. Muistanpa vieläkin että hän lupasi sen tehdä ja että me silloin itkimme kumpikin ilosta.

Hetkinen sen perästä seisoimme hymyillen käsi kädessä ja katselimme toisiamme. Silloin syntyi meissä kumpuisessakin yhtäikaa uusi ajatus — se, että me nyt siis olimme kihlatut. Susanna puki ensin tuon ajatuksen sanoihin ja lausui, samalla luoden uskolliset, herttaiset sinisilmänsä minuun, että minun siitä hetkestä saakka aina piti muistaman, että hän rakasti minua, oli pa muu tunka ilkeitä tahansa.

Meitä huudettiin takaisin seuraan; Susanna kiiruhti vähän matkaa edellä ja minä tein pienen kierroksen, jotta me kumpikin palasimme eri haaralta muiden joukkoon — kepponen, jota aikaisemmin päivällä emme olisi tulleet ajatelleeksikaan.

* * * * *

Aurinko oli jo ennättänyt korkealle taivaalla seuraavana päivänä kun Kainulais Anna, tapansa mukaan aina lapsuudestani saakka, tuli minua herättämään, ja kertoi että isäni, aikaisin samana aamuna äkkiä oli lähtenyt Tromsöhön. Hän oli käynyt suojassani ennenkuin hän lähti matkalle, ja kun hän palasi sieltä oli hän lausunut minusta: "hän hymyili unissaan ja oli niin ylen onnellisen näköinen, poika parka."

Harvoin kuulin isäni suusta lempeitä sanoja, ja senpä tähden nuot sanat ovat painuneet muistiini.

Silloin oli isäni itse kaikkea muuta vaan ei iloinen. Yllämainitsemani höyrylaivajuttu lepäsi raskaana hänen sydämmellään, hän tahtoi nyt koettaa viimeistä keinoa, nimittäin saada asia perin juurin selvitetynksi sanomalehdissä ja siitä tahtoi hän nyt itse puhella jonkun asianajajan kanssa Tromsössä.

Näistä asioista en minä kuitenkaan ymmärtänyt sen enemppää.

VIIDES LUKU.

Ripillä käynti.

Tällaisien suhteiden vallitessa vanhempiemme välillä, kävimme Susanna ja minä samana syksynä ripillä. Kun minä tulin rippikouluun vasta silloin kuin muut jo olivat ennättäneet sangen pitkälle, täytyi minun, paitse maanantakisin muiden lasten kanssa kirkossa, vielä sitäpaitse perjantakisin lukea kotona papin luona.

Lyhyellä tavallaan piti isäni minulle, ennenkuin lähdin rippikouluun, pienen opetuspuheen lausuen toivonsa etten minä tuottaisi hänelle häpeätä papin edessä.

Lukeminen papin lukusuojassa oli minulle kokonansa uusi hengellinen kehkeytyminen. Kookas, harmaahapsinen pappi, leveine kasvoineen ja lasisilmät, paksuine hopeasankoineen, tavallisesti nostettuina otsalle tuuhevien silmäluomien yli, istui sohvassaan suuri merivahapiippu suussa ja selitteli uskonnon salaisuuksia, sillä välin kuin minä juhlapuvussani istuin tuolilla pöydän toisella puolella.

Yhä enemmän selkeni minulle, että pastori mahtoi olla rehellinen ja perinpohjaisesti totuutta rakastava mies, mutta samalla myös kova ja ankara, sillä hän puhui aina velvollisuusistamme ja sanoi, ettemme saa luulla armon annetuksi meille siksi, että velvollisuusista pääsisimme. Väliin hän ryhtyi laveisiin selityksiin, jotka eivät kuitenkaan voineet kaikki olla minulle aiotut; hän koetti kaikin tavoin poistaa sitä epäilystä, joka saattoi löytyä uskonnollisista asioista, mutta kaikki ihmeet koetti hän selittää luonnollisella tavalla. Sitä tehdessä saattoi hän väliin olla varsin leikillinen vertauksissaan ja silloin luulin, niinkuin usein muulloinkin, hänen jänteissä kasvonsa juonteissa, kun hän puhui, tuntevani Susannan luonteen. Pienet, somat kätösensä ja hoikan, solean, vaikkei juuri pitkän vartalonsa oli Susanna myöskin silminnähtävästi perinyt isältään; samaa perintöä oli vielä tuo omituinen keikaus, minkä Susanna teki päällensä kun jollekulle sanalle oli pantava erinomaisempi paino. Mutta Susannassa oli samalla lämpöä ja elävyyttä, hänen luonteensa oli niin sanoakseni tulivuoren kaltainen, jota et voinut huomata papin kylmissä, kirkkaissa silmissä.

Pappi kehui minua siitä, että minä tarkkuudella seurasin hänen selityksiään, mutta muistutti minua usein, suureksi nöyryytyksekseni, että minulla oli paha tapa luoda silmäni vältellen maahan, josta tavasta hän käski minun vieroittumaan. Pappi luuli varmaankin että minä olin ylenmäärin ujo tahi myöskin, että minä kärsin siitä kun tiesin missä suhteessa isäni ja hän oli.

Asia oli kuitenkin se, että hänen jääsiniset tahi harmaat silmänsä väliin tuijoittivat minuun, aivan kuin ne voisivat katsoa läpitseni ja sydämmeni sisimmässä sopessa huomata salaisuuteni Susannan kanssa. Olin aivan kuin kavaltaja, joka petin hänen luottamuksensa; ja kovin kauhealta tuntui ajatella mitä hän,

kun hän saisi tietää koko salaisuutemme, minusta ajattelisi, joka noin valheellisena ja petollisena olin saattanut istua hänen edessään, valmistautuessani tärkeään autuuteni asiaan. Lukua jatkaessamme selkeni minulle yhä enemmän että suhteeni Susannaan, niinkauan kuin sen pidimme salassa hänen vanhemmiltaan, oli luvaton, ja nyt piti minun, tämä tietty synty sydämmelläni, rohkeasti ja tahdonperäisesti langeta polvilleni Herran pöydän eteen.

Nämät tunnon vaivat vainosivat minua kotonanikin ja kävivät lopuksi todelliseksi rasisukseksi. Pastori oli selittänyt, että kaikkinaisen synty voidaan saada anteeksi, mutta ei syntiä Pyhää Henkeä vastaan.

Kuta syvemmälle mielikuvitteloni tunkeutui miettimään tuollaista salaperäistä rikosta jumaluutta vastaan, joka seisoo armon ulkopuolella ja jota siis emme voi saada anteeksi, sitä suuremmaksi kävi tuska minun sisimmässäni, sillä arvelin että juuri se synty, jonka minä nyt tietien ja mietittynä aivoin tehdä, olisi tätä laatua.

Pelkoni koski etenkin Alttarin Sakramenttia, jota minä nyt, täydellisesti tietäen mitä tein, olin aikeessa saastuttaa, sillä salatakseni, että petin sitä kättä, joka minulle sen ojensi. Turhaan koetin poistaa kaikki nämät ajatukset luotani tahi edes saada ne unhoitumaan viimeisiin päiviin ennen ripille menemistä. Minun mieleni kävi vaan päivä päivältä yhä levottomammaksi, ja minun kiihoitetussa mielenkuvittelossani syntyi ajatuksia, jotka eivät enää riippuneet vapaasta tahdostani, mutta jotka tuottivat minulle mitä kauheimpia tuskia ja hirveimpiä näkyjä.

Hakea itselleni rauhaa koettamalla saada puhella asiasta Susannalle, sitä en minä tohtinut; sillä niinkauan kuin hän ei tietänyt että se, mikä nyt oli tapahtumassa, oli syntiä, niinkauan ei hänessä myöskään ollut vikaa, ja ennen kuin hänet siihen syöksisin, ennen minä seisoin yksin taakkani kanssa. Viimeisessä silmänräpäyksessä ilmoittaa kaikki ankaralle papille, olisi varmaankin tehnyt sen, että olisin kadottanut Susannan, ja sitä paitse ehän saanut salaisuudestamme hiiskua mitään ilman hänen suostumustansa. Kaikki tämä kiertyi siis mahdottomuuksien kehäksi, josta kaikki tiet olivat suljetut.

Kahtena viimeisenä maanantaina kun seisoin kirkon laattialla papin meitä luettaessa, katsahdin usein Susannaan. Hän seisoi raittiina, hymyileväenä eikä seurannut tarkkaan kysymyksiä; hän ei aavistanut mitään pahaa, eikä myöskään voinut minua auttaa.

Päivinä ennen ripille menemistämme paisui synkkämielisyyteni kuumeentapaiseksi tilaksi, jolloin usein en ollut aivan täydellä järjellä; minä olin niin onnetoin kuin ihminen olla taitaa. Vihdoin tuntui minusta aivan silta kuin antaisin autuuteni altiiksi Susannan tähden. Öisin säpsähdin kauhistuneena ylös unista, joissa näin itseni polvillani alttarin edessä Susanna sivullani — hän näytti silloin niin ylen luonnollisesti ihanalta, hän kun ei mitään pahaa aavistanut — mutta pappi seiso edessämme ukonilman kaltaisena, aivan kuin jos hän olisi tuntenut että yksi sielu nyt menee kadotukseen, ja että hän rippileivällä ja viinillä nyt täyttäisi Herran koston. Eräänä yönä taas heräsin siitä että luulin kuulevani pilkallisen naurun vuoteeni alta, ja aaveenkaltainen luulo, että paholainen itse suuren käärmeeen haahmossa makasi vuoteeni alla, valloitti minut heti. Sykkivin sydämin makasin piiloutuneena tyyntyneen alle, kunnes seuraavana aamuna kuulin ihmisten olevan liikkeellä, jolloin kiireimmiten pakenin makuusuojustani.

* * * * *

Oli rippi-pyhä.

Minä seisoin aamulla ennen kuin kirkonmeno alkoi ja pu'in itseäni uuteen pukuuni peilin edessä "Sinisessä salissa", samassa huoneessa, missä äitini oli pidetty lukittuna ne monet vuodet, joina hän sairasti. Minä näin pieni-lasisista akkunoista veneitä täynnä pyhävaatteisin puettuja rippilapsia juhlapukuun puettujen vanhempiensa keralla ehtimiseen kirkkaana syyspäivänä kiitävän lahdelmaa ja laskevan maalle, mitkä meidän sillalle, mitkä pappilan rantaan.

Tämä juhlallinen näky sai minun epäilykseen; minä ajattelin että kaikki nämä taitaisivat päästä Jumalan autuuteen yhtä huokeasti kuin he nyt rauhallisena pyhäaamuna soutivat auringon kirkastamaan lahdelmaan, — minä yksin seisoin autuuden toivonkin ulkopuolella. Äkkiarvaamatta selkeni minulle, että minä suruisessa, hengellisesti pimeässä kodossani jo lapsuudestani olin syvimmässä sielussani tuntenut aina, ettei onnea eikä autuutta ollut minulle aiottu, ja että kaikki todellinen onni ja ilo, mikä minua tähän saakka oli kohdannut, oli ollut ainoastaan laina-valo pappilasta. Susannan voisin minä synnillä, jota olin aikeessa tehdä, myöskin saada lainaksi kuolinpäivääni saakka; mutta silloin pitäisi meidän eroaman, ja minun jälleen palaaman takasin pahain onnettomuuden voimien luo, mitkä aikaisimmasta nuoruudestani täällä kotona olivat ikäänkuin ottaneet minut omaisuudekseen.

Minä käännyn seinään päin ja itkin.

Kun sitte jälleen aloin jatkaa pukemistani ja heitin silmäilyä peiliin, niin pelotta, vieläpä jommoisella rauhoittumisellakin näin lapsuuteni vanhan näyn: naisen ruusun kanssa seisovan takanani kamarin auki

olevalla ovella, vaaleana ja surullisesti katsellen minua, kunnes hän äkkiä katosi. Kirkon kellot soivat ja kaikki väki samosi kirkolle. Tänään oli Kainulais Anna ja kaikki talonväki kirkkomatkalla. Isä saattoi minua ja tervehti sivumennen kohteliaasti pappia, kun he tapasivat toinen toisensa kirkon ovella.

Järjestys, missä meidän, rippilasten, tuli seisoa kirkon laattialla, oli viime maanantaina määrätty. Minun tuli seisoa ensimmäisenä poikain niinkuin Susanna tyttöjen puolella.

Jo oli virsi veisattu kun Susanna tuli äitinsä kanssa, puettuna niinkuin täysikasvanut nainen mustaan silkkihameeseen, kaula ja käsivarret harsovaatteessa ja mitaljoni rinnalla. Hän jäi istumaan pappilan penkkiin, kunnes voimallisesti vaikuttava saarna oli loppunut.

Lienen varmaanki näyttänyt sangen sairaalta ja väsyneeltä, sillä kun pappi ylipäästä, minusta, alkoi kysymyksiänsä, hän vaikenen kesken katsannolla, kuin olisi hän tahtonut kysyä, mikä minua vaivasi. Minä vastasin oikein ja pään nyökkäyksellä kääntyi hän Susannaan, joka seiso siinä ristissä käsin, itkeentynein silmin ja kysymystä odottaessaan vaaleana jännityksestä. Hänen isänsä kysyessä katsoi hän häneen siunatuilla, sinisillä silmillään niin uskollisesti ja semmoisella luottamuksella, jotta selvää selvempi oli, ettei hänessä tällä hetkellä ollut rahtuakaan pahan omantunnon ajatusta. Kun hän oli vastannut ja hänen isänsä kulki edemmäs alaspäin laattiaa, hymyili hän vienosti vaikka vakavasti minulle, ikäänkuin olisin minä ollut toinen asian-omainen, johon hänen tuli pitää itseänsä tällä hetkellä.

Minä katselin, sen kun taisin, kenenkään huomaamatta häntä, missä hän seiso kirkkaana ja kauniina, rikkaat hivuksensa asetettuna täysikasvaneiden tavalla. Aina tuon tuostakin loi hän silmänsä minuun, mutta nyt väistin minä hänen silmäilyksiään. Ne saivat nyt vaan syntilukuni yhdellä enentymään, samaten kuin joka ainoa pyhä sana, jonka kuulin oli ainoastaan lisäyksenä syntini painavuuteen — ne vaikuttivat siunauksen vastakohdan.

Jumalanpalvelus kesti kauan ja hermojeni ylöllinen ponnistus vaikutti, niinkuin sittemmin niin usein minussa, että pääni rupesi suhisemaan ja maailma tummeni, luoden mustia pilkkuja silmäini eteen. Hirmukseni näin minä näitä mustia pilkkuja kaikkialla, minne vaan käänsin silmäni ja kauhistuksella ajattelin että tämä jo ehkä oli kirouksen alkua. En uskaltanut nyt enää katsella Susannaan, jotten saisi häneenkin pilkkua, enkä voinut viimein pidättää itseäni tarkastamasta laattiaa, millä seisoin, nähdäkseni, eikö jalkojeni alla näkyisi palo-merkkejä. Minä muistin vedenhaltijaa, joka Vaakenin kirkossa oli houkutellut papin tytärtä mukaansa, ja jonka vainu oli ajanut pois kirkosta siunausta luettaessa; minä, minä olin tuomittu seisomaan.

Himmeästi muistan, että kun lupaukset olivat tehdyt, pidettiin taasen puhe ja veisattiin virsiä.

Kotomatkallani isäni kanssa, joka huolellisena tuki minua, oli viimeinen muistoni kaikesta, että Susanna, joka epäilemättä oli huomannut, että minä olin sairas, Jumalanpalveluksen loppupuolella oli luonut silmänsä minuun juuri samankaltaisella katseella kuin aamulla nainen ruusun kanssa — hiljaisena, vaaleana, surumielisenä, niinkuin se, joka mielellään tahtoo auttaa, mutta ei voi.

Minä luulen ettei isäni varoitus, etten, näet, häpäisisi häntä papin edessä, niin aivan vähässä määrin ollut synnä siihen, että aina viimeiseen saakka koetin pitää itseäni pystyssä; sillä minä pyöräin kun pääsimme kotiin ja saatettiin makaamaan, jollaikaa isäni, joka nyt todella oli pelästynyt, paikalla pani noutamaan lääkäriä.

Kuu lääkäri seuraavana päivänä tuli, tapasi hän minun raivoisassa kuume-houressa. Minun kuvatusaistini oli paisunut, kuten virta, josta kaikki sulut ovat poistetut, mitä hurjimmaksi haavelähteeksi. Oli minusta kuin olisi helvetillisiä olentoja tanssinut ja nyykkinyt päitään vuoteeni ympärillä, joista yhdellä oli pitkä, sinetillä varustettu kirouskirjoitus, ja kuin Kainulais Anna olisi mulkoillut tirkisteleviä silmiänsä, Susannan ehtimiseen katsellessa minua tuskallisella katsannolla, ikäänkuin ei hän olisi voinut estää minun kadotustani.

Sen mukaan mitä sittemmin olen kuullut, arveli lääkäri alussa, että minulla oli kuumetauti, mutta muutamista oireista ja kuvatuseni laadusta, joita Kainulais Anna, jolla oli omat ajatuksensa asiasta, piti huolenaan hänelle ilmoittaa, muutti hän mielensä kokonaan. Hän oli hoitanut äitiäni hänen hourutilassaan ja nyt huomasi hän minussa, pojassa, vallitsevan samat luulot Naisesta ruusun kanssa ja pahojen voimien pelon.

Kolmen viikon kuluttua olin minä, vaaleana ja pitkällisen hermotaudin puuskauksen heikontamana, taasen aivan terveenä. Koko syntituskani ankara paino oli kadonnut rinnastani ja minä menin Herran Pyhälle Ehtoolliselle tuntematta vähintäkään arvelua.

Olin mielestäni aivan ansiollinen, kun seuraavana pyhänä mustassa juhlapuvussa menin rippitervehdykselle pappilaan. Tässä tilaisuudessa näin Susannan — joka vähän oli koristanut itseänsä minun tähteni — niinkuin täysikasvanut ainakin istuvan ompelupöytänsä ääressä ylennyksellä akkunan vieressä. Kun hänen äitinsä meni ulos noutamaan viinimarja-viiniä ja leivoksia täytyi minun Susannan

viittauksesta kiireisesti katsella tätä kallista ompelupöytää ja siinä olevia loovia — niitä mitkä olivat pöydän yläpuolella, ja niitäkin mitkä tulivat esiin, kun ylimäiset loovat vedettiin ulos. Eräässä näissä viimeeksi mainituissa, mitkä Susanna vähän ivallisella katsannolla avasi, mutta aivan pikaisesti jälle sulki, kun äiti samassa tuli huoneesen, makasi lasikivineen messinkisormus, minkä hän oli saanut minulta, ja sen vieressä pari vanhaa kirjepalasta lapsuudestani, jotka minä tunsin.

Kun lähdin pois hypähti sydämeni minussa ilosta, sillä odottamatta oli minulla ollut kohtaous, joka oli näyttänyt Susannan sydämen uskollisuutta voimallisemmasti kuin mikään suusanallinen vakuutus.

Mieleeni lensi ajatus, että jotakin oli tapahtunut kotonani viime aikoina, sillä isäni äkkinäinen, kylmä käytöstapa minua kohtaan oli nähtävästi muuttunut; hän näet lahjoitti minulle nyt kaksipiippusen pyssyn, hylkeen nahkaisessa kotelossa, ja kellon, ja pani itsestään minun käyttö-valtaani, päiviksi ennenkuin läksin, sekä palvelija Jensenin että veneen, milloinka vaan tahdoin lähteä ampumaan tahi kalastamaan.

Selville tuli minulle mitä oli tapahtunut, kun tohtori eräänä päivänä tuli meille ja käski minun seurata häntä kamariini.

Kaljupäinen, leveähartiainen, pieni tohtori sarka-takissa, teräshankaiset lasisilmät tynkkänenällänsä oli noita kovakuorisia lääkäreitä, jotka pitävät kunnianaan matkustaa jos minkälaisessa ilmassa. Parhaimmalla tuulella oli hän, kun hän tuli taloon rajuilmaasta. Hän oli jäykkä, rehellinen mies, jonka mielipide välttämättömästi antoi luottamusta; hänellä oli siihen lisäksi jotakin lempivää ja uskollista olennessaan, joka vaikutti, että hän, kun hän vaan tahtoi, taisi voittaa sydämet. Hän oli sekä meidän että papin kotilääkäri ja molempien perheiden hyvä ystävä.

Kun tulimme kamariini, käski hän minun istumaan ja kuuntelemaan, mitä hänellä olisi sanomista, — ja tätä sanoessaan mittasi hän itselleen tilan laattialla, jolla hän, kuten hänellä puhuessansa oli tapana, taitaisi, kädet selän taakse asetettuina, kulkea edestakasin.

Hän oli, sanoi hän, tarkoin miettinyt, joko olla ilmoittamatta minulle, mitä hänellä oli sydämmellään, tahi puhua, niinkuin hän nyt teki; mutta hän oli päättänyt viimeksi mainittua, syystä että minun terveeksi tulemiseni riippui siitä, että itse saisin selvästi tietää, mikä minua vaivasi. Minun viime tautini oli näet ollut jommoisia mielen-vian oireita, jonka hän tiesi perintötaudiksi äitini suvussa monta polvea taaksepäin. Että tämä kohtaous nyt oli ilmaantunut minussa, siihen oli tosin syynä se, että minä liian mielivaltaisesti olin antaunut kaikenlaisiin hourekuvatuksiin, johon tuli lisäksi joutilaisuus, jota hän tiesi minun aina käyttäneeni kotona ollessani. Ainoa pätevä keino tätä vastaan olisi työ, jolla olisi määrätty tarkoituksensa, esimerkiksi lukeminen, johonka hän luuli minulla olevan luonnollisen taipumuksen, ja siihen lisäksi raittiin elämänlaadun, käyntiretket, metsästyksen, kalastuksen, toverit ja harrastuksen; mutta ei joutilaisuutta, ei jännittäviä romaaneja, eikä luonnottomia unelmia. Hän oli puhunut isäni kanssa minusta ja vaatinut, että minä pantaisiin Trondenäsin seminarioon, jossa saisin tilaisuuden alkaa oppiani, ja jossa samalla saisin tilaisuuden muuttaa nykyistä elämäni.

Kun tohtori vähän ajan kuluttua jätti minun, istuin minä kamarissani ja mietin tilaani vakavalla, liikutetulla sydämmellä.

Että näin olin tullut itseni tuntemaan ja saanut elämäni arvoituksen selville, sai minulle erinomaisen helppoutuksen — voinpa sanoa, että se oli käänne elämässäni.

Tunto henkisestä pahanvoipaisuudestani, joka hiljaisena mielipainona, pahana aavistuksena aina niin kauas taaksepäin kuin muistini ulettui, oli salautunut sielussani — vaikka väliin valoisempana kesä-aikana kanssa-käyminen Susannan kanssa työnsi sen syrjälle — ei siis ollutkaan mitään syntiä eikä rikoksen painavuutta, ainoastaan tauti, tauti vaan, jota oli kohdeltava tavallisilla parannuskeinoilla!

Enpä usko, että kukaan ilomielin voi istua ja kuulla onnensanomana, että hän on hullu tahi ainakin hulluksi tulemaisillaan; mutta nyt tiedän minä että semmoistakin voi tapahtua maailmassa.

Minä rukoilin nyt, niinkuin minusta tuntui enskerran elämässäni levollisesti ja turvallisesti Jumalaa, jota siis uskalsin lähestyä minäkin aivan niinkuin muutkin ihmiset, tahi, jos mitään eroitusta oli minun ja muitten välillä, vielä likemmin, sairas raukka kun olin.

Oli minusta kuin olisi Jumalan aurinko pitkän, raskaan sadepäivän jälkeen koittanut minulle. Minä rukoilin oman itseni, Susannan ja isäni edestä ja tämän turvallisen olotilan nautinnossa jatkoin minä rukoustani ensinnä jokaisen yksityisen edestä kodissani, sitten pappilalaisten ja lukkarin viimein, muitten puutteessa niinkuin kirkossakin "kaikkien sairaiden ja viheliäisten edestä" joiden lukuun minä sydämmestäni iloisena luin oman itseni.

KUODES LUKU.

Lukkarin luona.

Oli ainoastaan pari päivää lähtööni Trondenäsiin purjelaivalla, joka oli valmis purjehtimaan pohjaiseen päin.

Minun neuvotoinna aprikoidessa kaikenmoisia keinoja miten saisin vielä viimeisen kerran puhutella Susannaa ennenkuin lähtisin matkalle, tuli sana lukkarista, että minun välttämättömästi piti tulla hänen luoksensa seuraavana päivänä, määrältään kello yksiköistä myöhempänä hän ei olisi kotona.

Samana päivänä kuin sana tuli lukkarista, oli Susanna käynyt siellä. Hän oli sanaakaan sanomatta istahtanut pöydän ääreen ja kätkenyt kasvonsa käsiinsä.

Kun peljästyntynyt lukkari tiedusteli "sydänkäpyltään", niinkuin hän hädissään Susannaa kutsui, mikä häntä vaivasi, oli hän vihdoinkin kääntänyt itkusta kosteat kasvonsa hänen puoleensa ja sanonut että hän itki siksi, että hän oli niin perin, perin onnetoin.

"Mutta miksi, rakas Susanna?"

"Siksi" — kaikui äkkiä lukkarin korviin — "siksi että minä pidän Taavetista ja Taavetti minusta, ja me olemme kihloissa, mutta siitä ei saa kukaan kuolevainen tietää muut kuin sinä lukkari — ja sinä et ilmaise salaisuuttamme?" Nämät viimeiset sanat lausuaan heittäisi hän itkien lukkarin kaulaan, joka oli kokonansa huumautunut tästä uutisesta, ja jonka sydän jo oli voitettu, kauan ennenkuin hänellä oli selvillä mihin asiaan hän oikeastaan antausi.

Hän asetti Susannan takaisin istumaan tuolille, puhutteli ja lohdutteli häntä niinkauan, kunnes hänessä kypsyi se viisas vastaus että meidän piti käyttää näitä kahta erossa-olon vuotta koetusvuosiksi, ja sentähden ei meidän pitäisi sillä aikaa kirjoittaakaan toisillemme. Sitävastoin täytyi lukkarin luvata että me seuraavana edellä puolen päivänä saisimme silmänräpäyksen ajan tavata toisemme hänen luonsa viimeisen kerran puhellaksemme kahden kesken ja saadaksemme jättää hyvästi toisiltamme, ja että lukkarin, sillä ajalla kuin minä olin poissa, piti kertoman Susannalle kaikki mitä hän minusta tiesi.

Kun minä seuraavana päivänä tulin lukkarin luokse, tapasin hänet istumassa puutuolillaan hyvin ykstitisena ja syviin mietteisissä vaipuneena, kyynäryspäät polville nojautuneina ja tuijottaen laattiaan, joka oli havuilla katettu, aivan kuin juhlaaksi. Minun tuloni ei näkynyt häntä häiritsevän hänen mietteissään, vaikka vähäinen päänyökkäys minun sisäänastuessani osoitti että hän oli minut huomannut. Viuluaan heilutti hän kädessään edestakaisin polviensa edessä, hiljaa napsahuttaen kieliä, jotta ne kajahtelivat kuin etäiset kirkonkellot. Hänen lempeät, harmaat silmänsä katselivat minua kiireestä kantapäihin saakka vakavasti ja tarkastellen, ikääskuin hän ensi kerran minua katseleisi, ja vähäinen hymy hänen huulillaan osoitti että tarkastus oli ollut minulle edullinen. Hetkisen kuluttua näkyi ovessa varjo ja sisään astui, minun suureksi hämmästyksekseni — Susanna. Hän kiiruhti punastuen suorastaan minun luokseni ja tarttui minun käteeni, lausuen: "Rakas Taavetti, lukkari tietää kaikki; hän on antanut meille luvan jättää toisiltamme jäähyväiset täällä."

"Niin, sen olen luvannut, lapset", sanoi lukkari, "mutta silmänräpäykseksi vaan, siksi että Susanna pyysi sitä niin innokkaasti ja jotta te kumpikin saisitte kuulla mitä minä, tarkoin asiaa mietittyäni itse asiasta arvelen."

Hän piti nyt pienen puheen, jossa hän lausui, ettei hän nähnyt mitään hullua siinä että me pidimme toisistamme, vaikka me tosin olimme hyvin nuoria kumpikin. Että me emme ilmaisseet salaisuuttamme vanhemmillemme, toivoi hän — ja hän sanoi tarkoin asiata ajatelleensa — myöskin olevan anteeksi annettavaa, koska vanhempamme luultavasti eivät pitäisi asiaa täytenä totena, ja meidän tunteemme sentähden voisivat tulla loukatuiksi. Miksikään salaisien rakkauskirjeiden välittäjäksi, joksi Susanna oli häntä pyytänyt, ei hän tahtonut ruveta sekä itsensä tähden että meidän tähtemme, sillä meidän pitäisi käyttää näitä kahta koetusvuotta nähdäksemme oliko rakkautemme todellinen tahi oliko se vaan sellaisia lapsentunteita, jotka vanhempana tuuleen haihtuvat.

Tämän sanottuaan meni sävyisä lukkari ulos huoneesta.

Kun me jäimme yksin kertoi Susanna minulle kuiskuttaen miksi hän oli uskaltanut uskoutua lukkarille. Hän oli nimittäin kodissaan kuullut, että lukkari kerran nuoruudessaan oli onnettomasti rakastanut ja että se oli syynä siihen ettei hän tahtonut mennä naimisiin ja että hän oli käynyt niin kummalliseksi. Sitte otti Susanna kiireisesti taskustaan — hän kävi vielä vanhassa, sinisenkirjavassa,

lyhyessä hameessaan, mutta tukka oli täysikasvaneen tavoin — ristin pienistä, sinisistä lasihelmistä, jota minun piti kantaa kaulallani lähinnä rintaani silkkinauhassa, jonka hän myöskin veti esiin taskustaan.

Taskustaan, joka oli täytetty kaikenmoisella, veti hän sitte, hetkisen etsittyään, pienet saksit. Nyt oli kähärä minun hiuksistani kysymyksessä, juuri tuo musta tuossa ohimoiden luona, "jota hän jo kauan on tähtäillyt", sanoi hän, ja jonka hän aikoi säilyttää mitaljonissaan. Kun minä sitte vastalahjaksi pyysin samanlaisen häneltä, jota minä myöskin "olin jo kauan tähtäillyt", sanoi hän etten minä tarvitse sellaista, sillä helmet siinä ristissä, minkä olin saanut, olivat pujotetut hänen omille hiuksilleen.

Sitte oli jotakin, jonka minun täytyi luvata hänelle ja joka oli juolahtanut hänen mieleensä hänen istuessaan kotona neulomapöytänsä ääressä, sillä silloin ajatteli hän kaikenmoista. Se oli, että minä, kun pääsin ylioppilaaksi, lahjoittaisin hänelle kultaisen kihlasormuksen, jonka sisäpuolelle oli kirjoitettu "Taavetti ja Susanna" toiselle puoliskolle ja toisella piti seisoman "niinkuin Taavetti ja Jonathan". Meidän vanhempiemme epäsovu oli saattanut hänen tätä ajattelemaan. "Mutta", keskeytyi hän, "ethän sinä kuule mitä minä sanon, Taavetti!"

Minä seisoin todellakin ja ajattelin jotakin aivan toista; se oli, uskaltaisinko suudella häntä jäähyväisiksi; minä muistin kesäpäivää saaristossa.

Samassa kuului kopinaa kiviportailla oven ulkopuolella, joka merkitsi, että yhdessäolomme nyt, lukkarin mielestä, pian saisi loppua, ja suureksi hämmästyksekseni kiiruhti Susanna heti piiloittamaan lahjat, jotka minä vielä pidin kädessäni, minun rintataskuuni. Tuskin oli hän saanut tämän tehdyksi ennenkuin lukkari astui sisään ja sanoi että meidän nyt tuli jättää jäähyväiset toisillemme.

Susanna katseli lukkaria hetkisen ajan ja sitte kalpeana ja kyyneleistä kostein silmin minuun, ikääskuin ajatus että meidän täytyi erota nyt vasta olisi käynyt hänelle oikein selväksi. Hän teki nopean liikkeen — hän tahtoi silminnähtävästi heittäytyä kaulalleni, mutta jätti sen tekemättä kun lukkari oli läsnä.

Nyt tarttui hän käteeni, nosti sen, sanaakaan sanomatta silmiensä eteen ja kiiruhti pois.

Tämä oli enemmän kuin mitä minä voin kestää ja luulenpa liiaksi vanhalle lukkarillekin. Hän käveli edestakaisin laattialla, hiljaa napsahuttaen viulunsa kieliä sillä välin kuin minä pöydän ääressä annoin kyyneleeni vapaasti tulvailla.

Ennenkuin minä lähdin soitti hän vähäisen, soman marssin, minkä hän oli tehnyt kun hän oli kaksikymmentä vuotta. Se liikutti minua suuresti, sillä minusta tuntui että se oli tehty aivan kuin minusta ja Susannasta; se kaikui kauan senjälkeen korvissani, niin että minä opin sen ulkoa.

"Se on tosin tehty eräälle", sanoi hän, kun hän lopetti, ja sitte — hetkiseksi pysähdyttyään aivan kuin joku katkera muisto olisi hänen mieleensä juotunut — "mutta asia on vähän hullunkurinen eikä sovi sinulle."

Kun purjelaiva aikaisin seuraavana aamuna lähti, liehui nenäliina pappilan salin akkunasta ja vastimeksi kiiltonahkainen hattu laivasta.

SEITSEMÄS LUKU.

Trondenäs.

Eräällä niemellä Hindön pohjoispuolella Seujen'issä on Trondenäsin kirkko ja pappila. Viimeksi mainittu oli Olavi pyhän aikana kuningaskartano ja Thore Hundin veli Siver asui siellä. Bjarkö, jossa Thore Hundin päähovi oli, on ainoastaan parin peninkulman päässä siitä.

Kirkko itse on monessa suhteessa merkillinen historiallinen muistomerkki. Sen kaksi tornia, joista toinen oli neliskulmainen ja päältäpäin vaskella katettu sekä varustettu rautaisella puikolla ja toinen kahdeksankulmainen, löytyy nyt ainoastansa sadussa, ja noista kuuluisista "kolmesta ihmeen korkeasta patsaasta" ei löydy enää kuin vähäisiä jäännöksiä länteisen sisäänkäytävän luona.

Tämä kirkko on kerran ollut kristikunnan pohjoisin rajalinna, on seisonut mahtavana valkoisine tornineen, kauaksi kai'uttaen kellojensa ääntä, ja pyhällä laulullaan, ikääskuin sotilas-piispa valkoisessa

Toisen kerran kun hermostoni näinä kahtena vuotena tällätavoin ilmaisi sairautensa, oli jälkipuolella vuotta pari kuukautta ennenkun minun piti lähtemän kotia.

Eräs talonpoika oli, sillä välin kuin hän oli sisällä papin luona, sitonut kirkko-aitaan hevosen, jolla oli kaihi silmillä. Minä pysähdyin katselemaan sitä vähän aikaa; mutta sen kuollut hengetöin katse vainosi minua muistissani kaiken päivää. Minusta tuntui ikääskuin sen silmät, kun ne eivät voineet katsoa ulospäin, katsoisivat meille näkymättömään mailmaan ja ikääskuin sen mielestä olisi luonnollista, kun unohdettiin käyttää ohjia, kääntyä pois yleiseltä maantieltä tielle, jota kuolleet matkustavat.

Kun minä jälkeen puolenpäivän näissä ajatuksissa istuin pappilassa, jossa puhuttiin kaikenlaista, ilmestyi äkkiä eteeni kasvot kotoa, kalpeina ja vaivattuina, ja kohta kävi minulle selväksi, että mies jonka nämä kasvot olivat, kamppaili vimmatusti päästäksensä kuohuvista hyökylaineista ylös kalliolle. Se ei ollut kukaan muu kun meidän renkimme Antti. Hän kiinnitti minuun jäykän elottoman katseensa, sillä välin kuin joku, jota minä en voinut nähdä, hänen jaloissaan esti häntä kalliolle pääsemästä ja pelastumasta. Näytti siltä, kuin hän olisi tahtonut sanoa minulle jotakin. Näky kesti ainoastaan pari silmänräpäystä; mutta tuskaloinen tunne siitä, että tällä hetkellä joku onnettomuus tapahtui meille, pakoitti minut pois huoneesta ja levottomasti kuleksimaan sinne tänne lopun päivästä.

Kuu tulin takasin kysyttiin mikä minua oli vaivannut kun yhtäkkiä kalman kalpeana riensin ulos huoneesta.

Neljätoista päivää sen jälkeen tuli surullinen kirje kotoa. Isäni laiva "Toivo," joka ajan tavan mukaan oli vakuuttamatta ja suureksi osaksi lastattu kaloilla, mitkä hän oli omilla rahoillaan ostanut, oli matkalla Bergeniin myrskyssä joutunut haaksirikoon. Laivan kylki oli puhjennut ja jälkeen puolen päivän oli täydytty laskea laiva rannalle. Miehistö oli päässyt hengissä maihin, mutta meidän Antti rengiltä oli kumpaisetkin jalat musertuneet.

Tämä haaksirikko antoi isäni varallisuudelle ensimmäisen tuntuvamman iskun. Toinen tuli seuraavana vuonna kun toinen laiva "Sovinto" myöskin hukkui ja kolmas, vastaisuudessa painavin isku tapasi häntä kun hallitus vihdoinkin päätti että meidän kauppalamme ei tulisi olemaan höyrylaivain pysähdyspaikkana.

KAHDEKSAS LUKU.

Kotona.

Joulukuussa olin jälleen kotona, jossa kaikki oli entisellään, ehkäpä, äskeisien tapaturmien johdosta, vielä hiljaisempaa ja surullisempaa kuin ennen. Isäni oli herkeämättä toimessa, mutta harvapuheinen. Hän ei varmaankaan pitänyt minua sopivana ottamaan osaa suruihinsa.

Susanna, joka samoin kuin minäkin, nyt oli yli yhdeksäntoista vuotta vanha, oli vieraisilla erään perheen luona parin peninkulman päässä, ja piti vasta jouluksi palaaman kotiinsa. Minä ikävoin häntä sanomattomasti.

Viimeisenä pimeänä ja myrskyisenä viikkona ennen joulua pakoitti rajuilma spanialaisen laivan "Sancta Marian" laskemaan lähelle meidän kauppalaa sangen vahingoitetussa tilassa, joka teki, että sen, meidän huonojen työvoimain tähden, täytyi viipyä kuusi viikkoa paikallansa saadakseen vikansa korjatuksi.

Katteini, joka omi sekä laivan että lastin, oli kookas, kelta-verinen, komeasti puetettu Spanialainen jotensakin harmahtavilla hivuksilla, mustilla silmillä ja voimakkailla kasvojen sävyillä. Häntä seurasi hänen poikansa Antonio Martinez, kaunis nuori mies oliiviruskeilla kasvoilla ja säihkyvillä silmillä, samoin kuin hänen isällensäkin.

Isäni oli suuressa määrin auttanut herra Martinez'ia lastin purkamisessa ja käski hänen nyt nordlandilaisella vieraanvaraisuudella pitämään hyvänä mitä meidän talolla oli tarjottavaa.

Vaikka keskustelu meidän välillämme ei voinut olla erittäin vilkas, kun nämä vieraat eivät ymmärtäneet muuta kuin joitakuita norjalaisia sanoja ja tavallisesti täytyivät käyttää tulkkia, huomasimme kuitenkin pian, että he olivat varsin hyvänsävyisiä ihmisiä. Heidän päätoimensa oli kaiken päivää valmistaa ja polttaa papyrossia ja pitää työtä laivalla silmillä.

Pimeä aika tuolla pohjoisessa painaa monen mieltä, etenkin niinä päivinä kun on vähemmin työtä. Jouluna ja etenkin jouluiltana oli sentähden isäni aina hyvin alakuloinen. Sill'aikaa kuin muut talossa iloitsivat ja palvelijat juhlapuvussa viettivät joulua, kolmihaaraisella talikynttilällä koristetun pöydän ympärillä, istui hän tavallisesti omissa ajatuksissaan suljettuna työhuonesensa, eikä sallinut kenenkään häiritä itseään.

Tänä jouluiltana oli hän kuitenkin herra Martinez'in tähden vähän aikaa muiden joukossa, mutta istui kaiken aikaa äänetönnä ja alakuloisena ikääskuin hän halaisi päästä yksinäiseen työhuoneensa, jonne hän myös heti illallisen jälkeen vetäytyi.

YHDEKSÄS LUKU.

Joulupidot.

Joulun aikana tänä talvena oli meidän seudullamme koko joukko muukalaisia enimmiten laivakatteinia, jotka, samoin kuin Martinez meillä, rajuilman tahi merivahingon tähden oleskelivat eri paikoilla maalla. Etelästä oli sitäpaitse virkatoimessa saapunut useampia ylimyksiä. Seuraus tästä taas oli koko joukko pitoja, joissa isännät vieraanvaraisuudella koittivat voittaa toinen toisensa.

Uudenvuoden kolmantena päivänä olimme sentähden kutsutut päivällisille ja tanssille rikkaan nimismiehen Röst'in luokse, jossa mainitut herrat etelästä siihen aikaan majoelivat. Meillä ei ollut kuin puolitoista peninkulmaa matkustettavana; mutta monella oli kuusi ja kahdeksan peninkulmaa, josta suurin osa oli merimatkaa.

Röstin laajoihin huoneisiin sopi kyllä koko joukko vieraita, mutta tällä kertaa oli hän, saadakseen yösijaa kaikille kutsutuille, myöskin pyytänyt naapuritalot käytettäväkseen.

Kun minä nyt siirryn kertomaan näistä pidoista, jotka minulle piti oleman niin täynnä tapahtumia ja mielenliikutuksia, olen päättänyt olla hyvin harvasanainen, ja minulta jää sentähden monta kohtaa ja tapaa, jotka kuuluisivat täydellisempään kuvaukseen elämästä tuolla pohjoisessa, kertomatta.

Kutsumuksen mukaan piti syötämän kello kolme, mutta useimmat veneet tulivat pari kolme tuntia aikaisemmin. Sillä välin kuin naiset yläkerrassa pukeutuivat, kokoontuivat herrat eräasen huoneesen alakerrassa, joka taholla oli hyvin vähän valaistu ja jossa oli "vähäsen haukattavaa" ja pieni ryyppy, mitkä kyllä olivat tarpeen matkan jälkeen. Täällä saattoi kohtelias isäntä vieraat tutuiksi keskenänsä.

Kauan ja turhaan odotettiin pappia ja hänen naisiaan, kunnes vihdoin täydyttiin käydä päivällis-pöytään heitä paitse.

Ovet avattiin nyt suureen, juhlallisesti valaistuun ruokasaliin yläkerrassa, vieraat virtailivat portaita ylös ja asettuivat, monen pysähdyksen jälkeen ovissa ja pitkäin kohteliain riitain jälkeen arvojärjestyksestä, kukin paikoillensa suuren, komeasti katetun, hevoiskengänmuotoisen pöydän ympärille, joka juhlallisesti oli varustettu tiheällä viinipullorivillä, kolmehaaraisilla kynttilänjaljoilla ja kukkuroiduilla makeaisrovioilla; kunniapaikalle oli asetettu suuri kokoelma hopea-astioita. Pappilan herrasväelle pidätettiin kolme paikkaa ylimyksien vieressä. Isäni istui herra Martinez'in vieressä pääpöydän luona ja minä asetuin kainosti alemmaksi erään sivupöydän ääreen.

Päivällisseura oli tuota suoraa, vanhaa, iloista laatua, joka nyt, sen pahempi, käy yhä harvemmaksi. Silloin syötiin vielä veitsellä eikä hopeakahvelista tietty mitään; mutta sen sijaan vallitsi seurassa todellinen ilo, ja kauan aikaa senjälkeen oli ainetta moneen hauskaan keskusteluun.

Alussa, niinkauan kuin vielä istuttiin tuon tavallisen juhlallisuuden vaikutuksen alaisina, kävi kaikki hyvin kankeasti. Naapurit uskalsivat tuskin kuiskata toisillensa ja tanssipukuun puetut nuoret naiset, jotka kaikki ikääskuin magneetisen vetovoiman kautta olivat joutuneet istumaan vierekkäin, istuivat kauan syvässä, ujossa äänettömyydessä yhdessä rivissä ikääskuin sininen, punanen ja valkoinen kukkaispensas, jossa ei ainoakaan lintu uskaltanut laulaa.

Päivälliset alkoivat sillä että isäntä tervehti vieraitaan tervetulleiksi. Parissa, kauemmin valmistetussa puheessa esitteli hän sitte maljoja läsnäoleville ylimyksille, joihin nämä taas vastasivat.

Nyt tunsivat kaikki, että oli päästy varsinaisen virallisen osaston yli iloon.

Keveämmällä mielellä esitteli isäntä nyt paljon lyhempiä ja hausempia maljoja poissaoleville, joiden joukossa ensimmäisenä tuli: "Lemmittävä pappi ja hänen perheensä." Tätä maljaa juotaessa huomasi kyllä useampi kuin minä, että isäni antoi lasinsa seista liikuttamattomana.

Sillä välin kulkivat ruo'at miehestä mieheen ja samassa määrin kuin viini pulloissa väheni, eneni iloisuus. Nyt tuli esiin monta sekä sukkelaa että terävää päätä, jotka täällä pääsivät oikealle ottelukentälle ja se raesade sukkeluuksia, iloisia kokka puheita ja hauskoja puheita, joka täällä lankesi — viimeksi mainitut useimmiten kertomuksen muodossa, jonka alla tavallisesti piili jotakin muuta, kuin mitä kerrottiin — antoi vilkkaan kuvan Nordlandilaisen luonteen omituisuuksista.

Siihen aikaan tapahtui usein seuroissa, että kun piti noustaman pöydästä, löytyi joitakuuta, jotka eivät jaksaneet ylös istuimiltansa ja toisia, joita jälestäpäin kaivattiin seurasta kadonneina. Näiden viimeksi mainittujen joukossa, olin, sen pahempi, minäkin.

Hetken vaikutuksella on aina ollut suuri valta minun ylitseni ja tottumaton kun olin sekä tällaisiin pitoihin että väkeviin juomiin, olin minä varomattomasti antautunut iloisuudelle, joka valtasi ympärilläni. Enpä luule koko elämässäni yhteensä nauraneeni niin paljon, kuin tämän päivällispöydän ääressä. Minun vastapäätäni istui punatukkainen tmi kauppias Kadel pitkällä, hullunkurisilla kasvoillaan, ja laukasi sukkeluuksia toisen toisensa perään, ja sivullani kuiskasi kyttyräselkäinen konttoristi Gram, joka oli laajalle tunnettu terävän päänsä kautta ja peljätty pistävän kielensä tähden. Hänen sukkelat muistutuksensa useimmista, jotka istuivat pöydän ympärillä, enenivät ilkeydessä samassa määrässä kuin hän joi ja jos hänen sanansa olisivat tulleet kuulluiksi, olisi varmaankin monen pöydän ympärillä istuvan loistavat kasvot muuttuneet. Luulenpa myöskin, että hän tämän ohessa kaikessa hiljaisuudessa hauskuuttelihe sillä, että hän saisi minut humalaan; kumminkin oli hän kaiken aikaa väsymätöin täyttämään lasiani, etenkin kun lämmin viini tuotiin esiin. Hänen vilkkaat käärme-silmänsä ja pari korvaani kuiskattua sanaa johdattivat minun muutoin hyvin himmeän tarkastukseni moneen hullunkuriseen näkyyn.

Vihdoin tuntui minusta aivan kuin huone ja pöytä olisivat kääntyneet nurin narin, niinkuin olisimme istuneet suuressa laivankajuutassa kovassa myrskyssä. Epäselvään muistan myöskin, että tässä purjehtivassa salissa kahdelta eri haaralta tungettiin toistensa sivutse pöydän ympäri, seinän ja tuolien välitse ja kiitettiin ruo'asta.

Kaiken tämän jälkeen en muista mitään ennenkuin heräsin pilkoisten pimeässä ikääskuin raskaasta, sekanaisesta unesta ja tunsin, että makasin pehmeällä höyhenvuoteella. Vähitellen selkeni tapahtumat muistissani ja minä huomasin että olin saatettu vuoteelle eräasen vierashuoneesen naapurikartanossa. Sillä välin kun makasin näitä mieltien ja tunsin itseni ylen määrin onnettomaksi, tuli vanhempi Martinez luokseni, kynttilä kädessä, katsoakseen miten minä jaksoin. Silloin huomattiin että kello oli yli kaksi yöllä; ja sitä seikkaa, että olin maannut kuusi, seitsemän tuntia yhtäpäätä, tuli minun kiittää, että en minä enään ruumiillisesti voinut pahoin; sitä enemmän sai häpeällinen tunne minut siveellisesti kärsimään.

Sen minkä huomasin kun pu'in päälleni oli että naapuri talo oli muuttunut oikeaksi sairashuoneeksi samanlaisille päivällis pöydästä kuin minä, ja niiden joukossa huomasin jonkunmoisella koston himoisella ilolla konttoristi Gram'in, kyttyräselkäisen sivukumppalini.

Herra Martinez selitti minulle kaikenmoisilla iloilla liikenteillä että nyt oltiin innokkaassa tanssissa ja että minun piti olla mukana.

Ajatus, että Susanna nyt vihdoinkin oli mahtanut tulla ja turhaan odottanut, lensi yhtäkkiä salamana pääni läpi. Miten silmänräpäyksikään olin voinut häntä unohtaa oli minulle itselleni arvoitus; mutta että olin tehnyt sen, makasi raskaasti mielelläni.

Ruokasali oli nyt muutettu tanssisaliksi ja useampina tuntina oli jo iloisesti tanssittu viulun, klarinetin ja violonsel'in soiton mukaan. Sopivassa tilaisuudessa, keskellä erästä tanssia, hiivin huomaamattomana sisään.

Seisoessani avonaisen oven ääressä, jonka läpi lämpö virtaeli kylmään käytävään, ahtaat, valkoiset hansikkaat käsilläni, kalpeana ja ujona, kärsin alussa suuresti tunteesta että kaikki nyt katselisivat minua ja ajattelisivat sopimatointa käytöstäni. Pari toisensa jälkeen tanssi sivutsemi niin läheltä että naisten helmat koskettivat minuun, ja minä aloin, sen minkä lyhytnäköisyyteni salli, ottaa selon keitä salissa löytyi.

Papin rouva istui sohvassa huoneen perällä, muutaman vanhemman naisen välissä, pienen tohtorin kanssa.

Pappi pelasi luultavasti korttia alakerrassa — mutta Susannaa en nähnyt. Salin perällä tanssi nuori Martinez, loistavin kasvoin, polkkatanssissa erään silmänpistävästi kauniin, valkoiseen pukuun puetun

naisen kanssa, jolla oli sininen, liehuva nauha vyötäryksillä. Hänellä oli paksu, kaunis tukka, joka vivahti keltaseen; suuri hopea neula oli peitsenkaltaisesti pistetty sen läpi ja leveä kukkakiehkura laskettu sen päälle. Tanssiessaan katseli hän aina laattiaan. Nainen oli pitempi ja lihavampi kuin Susanna, mutta hänellä oli erityinen sulous koko olennossaan, joka muistutti minua hänestä. Keveä, verrattomasti kaunis tapa, joten hän käytti pieniä jalkojaan tanssissa — oli melkein kuin hän liiteleisi ilmassa — oli myöskin hänen kaltaistansa, ja minä seurasin sentähden tätä pariskuntaa vastustamattomalla osanotolla.

Minun lyhytnäköisyyteni esti minua tarkkaan näkemästä ja kun he tulivat minun sivutseni, peittyi sitäpäitse naisen kumarruksissa oleva pää hänen oman käsivartensa alle, joka luottamuksella nojautui silmännähtävästi onnellisen Martinez'in olalle. Ainoa, minkä näin, oli leveä, puhdas otsa, joka ei voinut kuulua kahdelle maailmassa ja että yksi alasriippuva kähärä leikkeli melkoisilla pyöreillä hartioilla.

Minä tunsin että polveni horjahtivat. Tämä ko'okas, hieno, ylimyksellinen nainen ei millään muotoa voinut olla Susanna!

Mustasukkaisella tunteella seurasin herkeämättä heidän tanssiaan, kunnes he ensikerran tulivat sivutse. Juuri ennenkuin he tulivat kohdalleni, aukaisi nainen silmänsä, hänen katseensa lankesi suorastaan minuun ja ankara pune valui äkkiä hänen kasvoilleen ja hartioilleen aina hameen kaulukseen saakka. Se oli Susanna!

Sillä ajalla, vähäsen päälle kaksi vuotta kuin me olimme olleet erossa, oli hänen kauneutensa kehkeytynyt niin ihmeellisesti rikkaasti. Hienosta, seitsemäntoista vuotisesta nupusta oli tällä lyhyellä ajalla kasvanut esiin ihana, täydellisesti kehkeytynyt nainen.

Tanssivat istahtivat salin perään paikoillensa, lähelle vanhempien naisien riviä.

Minä huomasin nyt, että nämä kaksi paraikaa tanssivat pitojen viimeistä pitkää tanssia, kotiljongia, jossa tavallisesti ääretöin joukko eri tanssia vaihteli, ja minun pisti mieleeni, että nuori Martinez illan kuluessa luultavasti oli voittanut Susannan suosion, koska hän oli päässyt hänen kumppalukseen juuri tässä tanssissa. Minä huomasin miten papin rouva silmännähtävästi suosi Spaaniaalaista ja katkerasti muistui mieleeni, että hän oli sekä rikas mies ja myöskin, vaikka lyhempi kasvultaan, näytti aivan toisella tavoin kasvaneelta ja miehuulisemmalla kuin minä.

Oli aivan kuin puukko olisi pistetty sydämmeeni. Minä olin siis maannut humalassa niinkuin eläin ja antanut vieraan ottaa Susannan minulta.

Rajulla mustasukkaisuudella huomasin miten kaunis, mykkä, mustilla tulisilmillään puhuva Martinez hymyillen ja kaikenmoisilla vilkkailla nyykkäyksillä ja liikenteillä koitti tehdä hänelle selväksi uuden tuurin, joka nyt oli tanssittava, miten hän väliin kumartui hänen ylitsensä ikääskuin salaa kuiskataksensa jotakin ja miten Susanna taas paikaltansa katsoi ylös häneen ja hymyili niin suloisesti kuin ainoastaan Susanna taisi hymyillä. Hän otti Susannaa kädestä ja sai hänen tekemään kokeen laattialla heidän paikkansa edessä ja tämä näkyi olevan heistä varsin hauskaa.

Nuori Martinez miellytti häntä silmännähtävästi ja meidän vanha suhteemme oli siis ainoastaan lapsen leikkiä, jonka kasvanut nainen mielummin toivoi unohtetuksi. Päätöksemme mukaan kahdesta koetus vuodesta olikin kaikki tässä suhteessa meidän välillämme selvillä, niin että me täysikasvaneena sopivassa tilaisuudessa voimme puhella ja laskea leikkiä koko jutusta.

Veri kohisi päässäni ja minä tunsin, että minun täytyi kostaa. Ennenkuin oikein olin ajatellut miten, päätin äkkipäätä ruveta innokkaasti pilapuheita laskemaan, mutta niin, että näyttäisi siltä, kuin tahtoisin kopia maakauppia N—n kaunista tyttärtlä, joka juuri sattui seisomaan läheisyydessäni.

Kun Susanna senjälkeen uudessa tuurissa tanssi meidän sivutsemme katsoi hän minuun hämmästyneenä ja tutkistellen. Seuraavalla kerralla kun hän tuli takaisin pudotti hän vahingossa nenäliinansa juuri sille kohdalle, missä minä seisoin. Minä otin sen ylös ja vein sen papin rouvalle, joka — joko käytökseni johdosta päivällispöydässä tahi jostakin muusta syystä — kohteli minua silmännähtävästi kylmästi. Minä kumarsin yhtä kylmästi ja palasin takaisiin paikalleni jatkaakseni keskeytynyttä iloista kanssapuhetta neiti N—n kanssa.

Hetkinen sen jälestä liihoitteli Susanna jälleen sivutseni ja hän katsoi minuun yksitotisesti, mutta epävakaaalla katseella, ikääskuin hän ei olisi oikein selvillä, mitä hänen piti ajatteleman; sitte loi hän tahallansa joka kerralla silmänsä maahan.

Mielihyvällä huomasin että herra Martinez tarkemmin katsoessa tanssi kömpelösti. Sillä aikaa kuin minä vallattomalla iloisuudella nauroin ja laskin leikkiä kauniin sivukumppalini kanssa, teki minun salaa mieleni huomaamatta pistää jalkani vähän ulommaksi laattialle, jotta hän ehkä saattaisi kompastua siihen. Ja enpä tiedä miten oikein olikaan, mutta kun Martinez seuraavan kerran tanssi sivutseni, kaatui

hän koko pituudellensa laattialle ja loukkasi varmaankin itseään sangen lujasti; hän oli nimittäin kaatuessaan kyllin ritarillinen laskeakseen irti sen tukeen, joka hänellä olisi ollut naisessaan ja siten horjahti Susanna vaan.

Hän nousi seisomaan ja katseli raivoten minuun, viatoin syy onnettomuuteen, joka näennäisesti olin niin innokkaassa kanssapuheessa sivukumppalini kanssa, etten vielä oikein ollut huomannut mitä oli tapahtunut. Katse, jolla minä vastasin hänen katseesensa, ilmaisi hänelle vastustamattomasti koko totuuden; sillä hän aikoi heti karata minun päälleni, mutta seisahutettiin sen kautta että Susanna, tosin hieman kalpeana, astui hänen eteensä ja vallasnaisen hienoudella tarjosi hänelle käsivartensa, jotta hän taluttaisi hänen paikallensa.

Kun Susanna ontuvan herra Martinez'in kanssa kulki laattian yli, käänsi hän äkkiä kasvonsa minuun ja ne olivat niin ilosta säteilevät, että minun katkera epätietoisuuteni muuttui onnellisimmaksi, iloisimmaksi varmuudeksi.

Hän oli selvään huomannut, että Martinez'in onnettomuus oli kosto minulta hänen tähtensä ja siten saanut sen epäilyksen kevennetyksi rinnastansa, jonka minun käytökseni näiden parin viimeisen tunnin ajalla oli hänessä synnyttänyt; sillä etten minä ollut humalassa, sen hän pian oli huomannut, ja teeskentely oli niin kaukana hänen omasta suorasta, totuutta rakastavasta luonnostaan, ettei hän voinut käsittää sellaista minussa. Järkähtämättömässä totuudessa oli hän oikeastaan vaan hienonnettu, naisellinen ilmiö hänen isänsä lujasta luonnosta.

Minä menin nuoren Martinez'in luo ja pyysin häneltä, Susannan kuullen, väsymättä anteeksi vallattomuudestani, kunnes hän, hyväsydäminen kuin hän oli, vihdoin leppyi. Hänen kasvonsa nolostuivat hyvin suuresti kun Susanna esitteli, että minä tanssisin seuraavan tuurin hänen kanssansa, jotta herra Martinez saisi levähtää loukkaantunutta jalkaansa seuraavaan tuuriin.

Niin, minä tanssin hänen kanssaan, tuon kauniin, täysi kasvaneen naisen kanssa valkoisessa tanssipuvussa, jota minä hetkinen sitte en ollut tuntenut syystä että hänen oma, ihanasti kehkeytynyt kauneutensa teki hänet tuntemattomaksi.

Me olimme opettaneet toisiamme tanssimaan, ja luulenpa että me kumpikin tanssimme jotensakin hyvin. Keveä kukkakiehkura hienoilla, valkoisilla kukilla viheriäisien lehtien välissä suikerteli hänen tuuheissa hiuksissaan; minun käsivarteni oli hänen vyötärystensä ympäri ja minä tunsin miten hän notkeasti nojautui minuun hänen liidellessään tanssissa kanssani iloisena ja turvallisenä kuin lapsi. Hänen otsansa oli lähellä minun huuliani, ja meidän silmäilyksemme, jotka tanssissa etsivät toisiaan, ilmoittivat joka kerta kuinka suloista oli tavata toisensa kun kahden pitkän vuoden ajalla sydämmellisesti on kaivannut toisiaan.

Kuu minä vein hänen jälleen paikoillensa sain minä kädenpuristuksen ja silmäilyn, jotka saivat minun täydellisesti unhottamaan papin rouvan epäystävälliset suun mytistykset. Susanna sai nyt nuhteita sopimattomasta käytöksestään nuorta herra Martinez'ia kohtaan, mutta tohtori, joka istui hänen vieressään, piti hänen puoltansa.

Minä seisoin jälleen paikoillani ja näin Susannan Martinez'in kanssa tanssivan uutta tuuria.

Hänen rypistetty huulensa ilmaisi alussa vanhaa, lapsellista uhkarohkeutta nuhteiden jälestä; mutta sitte muuttuivat hänen kasvonsa enemmän tyveniksi ja miettiviksi.

Minun näin seisossani vaipuneena hänen katselemiseen ja luultavasti heikkona näistä monista, vaihtelevista tunnonliikutuksista, tunsin äkkiä, että tuo painava, levotoin, tuskan ja onnettomuuden tunne, joka tavallisesti kävi aavenäkyjeni edellä, tuli päälleni. Minä koetin päästä ulos salista, mutta näky ilmestyi sitä ennen eteeni.

Minä näin Susannan kasvot, sillä aikaa kuin hän tanssi herra Martinez'in kanssa, kalpeina kuin ihanan ruumiin ja viheriäinen seppäle pienine, valkoisine kukkineen riippui hänen hiuksissaan ikääskuin märkä meriruoho. Oli aivan kuin vettä olisi tippunut Susannasta.

Veri syöksähti sydämmeeni; sali oli milloin pimeä, milloin pyöri se tuhansien kynttelien valaisemana ympäri silmissäni, tanssivat parit mukana.

Minä olisin varmaankin pyörtynyt oven luona, ellei tohtori olisi ottanut minua käsivarresta ja vienyt minua ulos viileälle käytävälle ja sieltä pieneen vierashuoneeseen, jossa hän antoi minun juoda vettä ja pani minut makaamaan vuoteelle.

Kun hän puoli tuntia tämän jälestä tuli takaisin ja näki, että minä olin toipunut, istahti hän lempeästi ja ystävällisesti vuoteen laidalle luokseni ja alkoi sydämmellisellä tavallaan puhumaan niinkun hän sanoi, "suoraan" minun kanssani.

Hän oli, sanoi hän, sillekin kuin hän kynttilä saksilla mieltävistä halkaisi sydämen kynttilässä, — jonka hän luultavasti paremmin minua nähdäkseen oli ottanut pöydältä ja piti nyt kädessään, — siitä saakka kuin tulen salin tarkastanut minua ja luullut huomaavansa, että minä olin mielistynyt ihanaan neiti Susanna L:iin ja olin mustasukkainen nuorelle herralle Martinez'ille. Hän oli ennenkin kuullut erään linnun laulavan samasta asiasta.

Se oli tunne, josta monelle nuorelle ihmiselle oli ainoastaan hyötyä, jonka vaikutuksen alaisina he selkeytyvät, mutta minulle olivat tällaiset kiihoittavat mielenliikutukset suurimmassa määrässä vahingolliset; hän oli, sitä pahempi, lisäsi hän hiljaa, huomannut sen minun äiti parassani, sillä se, että hän lapsuudessani huomasi minun perineen hänen mielentautinsa, oli ollut lähin syy että hän oli menettänyt järkensä.

Lääkärinä ja ystävänä tahtoi hän nyt sanoa tämän minulle, sillä hän arveli vielä olevan aikaa estää tämän tunteen saamista syvempiä juuria. Ja hän tahtoi sanoa tämän ei ainoastaan minun tähteni vaan myöskin Susannan tähden, jota hän suuresti rakasti ja ei millään muotoa tahtonut saattaa siihen, joka, sen minkä inhimillinen järki voi käsittää, ainoastaan saattoi loppua surulla.

Erästä seikkaa pitäisi minun myöskin tarkemmin ajatella, lisäsi hän — kauan aikaa ääneti istuttuaan, jolla ajalla ikääskuin punnitsi pitkö hänen jatkaa puhettaan; mutta yhtäkkiä päätti hän lausua lausuttavansa — ja se oli että minun onnetoin, perintönä käypä sairauteni teki ajatukseni mennä naimisiin sangen moitittavaksi; tätä saattoi, lisäsi hän liikenteellä, joka ilmaisi, että hän nyt vihdoin oli saanut kynttilän täyteen reilaan, pitää samanlaisena tapauksena kuin jos spitaalinen menisi naimisiin, huolimatta siitä että hän jättää tautinsa perinnöksi lapsilleen. Minun ei kuitenkaan pitäisi — tämän lausussa nouseminen hän ylös ja laskeutuminen kätensä lohdutellen olalleni — paneman tätä kovin raskaasti mielelleni. Katkerimmat lääkkeet, ja sellaisena oli, sen pahempi, totuus tässä kohden pidettävä, ovat usein parhaimmat ja minun sairaalle, uneksivalle luonnolleni oli koristelematon, suora totuus, hänen mielestään, yksivakaisesti ja tarkkaan asiaa ajateltuaan, ainoa keino parannukseen ja pelastukseen.

Hetken ajan pidettyään kynttilät ylitseni, meni hän ystävällisesti päätänsä nyykähtäen; hän huomasi kyllä etten minä tällä hetkellä voinut ryhtyä mihinkään kanssapuheeseen eikä vastata mitään hänen sanoihinsa.

Se oli kaikessa ystävällisyydessä kuolinisku kaikille minun unilleni ja mielenkuvitteloilleni.

Minä tunsin tämän iskun kuolettavuuden, vaikk'ei sisempi tuntee ollut sitä vielä oikein selvään käsittänyt. Minun elämäni vanha onnettomuuden aavistus oli siis nyt mennyt toteen. Susanna oli siis minulle ollut ainoastaan lainattu auringonvalo, jonka piti sammuman kun todellisuus tulisi kysymykseen.

Sill'aikaa kuin minä sisällisellä silmälläni enemmän katselin kuin ajattelin tätä ja soitto epäselvään kaikui tanssisalista, makasin minä niin rauhallisena ja tunsin itseni vähitellen hiljaisella tuskalla ikääskuin kuolevan pois kaikesta siitä, joka oli ollut minulle rakasta maailmassa. Oli aivan kuin ruumiini olisi jäykistynyt surun painon alla ja Susannan elottomat kasvot olivat minulle nyt jotakin varsin luonnollista; olihan rakkauteni vaan kuollut tarina.

Minun vielä näin maassani synkässä, mieltä kangistavassa huumaustilassa, jonka läpi kaikki ulkonaiset esineet näyttävätyivät minulle puolihämärässä, avaantui ovi ja nainen astui sisään. Hän laittoi äkkiä peilin edessä nuppineulalla paikoilleen erään rikki revityn palasen tanssihameessaan, mutta säpsähti äkkiä peljästyneenä kun huomasi että vuoteella puolipimeässä makasi joku ihminen.

Minä tunsin heti Susannan; ja näytti siltä kuin aavistus olisi kuiskautunut hänelle, että tuo henkilö vois olla minä, sillä hän lähestyi tarkastellen ja kuiskasi nimeni.

Luultavasti luuli hän että minä nukuin, kun ei vastausta kuulunut ja hän ei varmaankaan pitänyt oikeana herättää minua, eikä siihen olisi ollut aikaakaan. Hetken seisoivat hän hiljaa vieressäni, aivankuin hän olisi miettinyt mitä tehdä; sitte kumartui hän ylitseni niin että minä tunsin hänen lämpöisen hengähdyksensä, sitte painoi hän hiljaa suudelman minun otsalleni ja meni pois.

* * * * *

Joulupidot näissä pohjoisissa seuduissa kestävät tavallisesti pari päivää, useimmiten useampiakin. Tälläkertaa kävi niin, että meidän huonekuntalaiset isäni ja herrain Martinez'ein kiireisien töiden tähden piti matkustaman viiden neljänneksen matkan kotiimme jo seuraavana iltana pimeässä, jota vastoin useimpien muiden piti odottaa seuraavaan päivään.

Papin perheen piti kuitenkin jäämän sinne vieraiksi "ylimyksien" kanssa viikon loppuun, lauantaihin saakka. Kuitenkin piti papin ja hänen rouvansa jo seuraavana päivänä käydä tervehtimässä erästä perhettä läheisyydessä. Susanna sai luvan jäädä nimismiehen luokse.

Minä olin niinkuin muut vieraat maannut hyvin kauan; mutta minun päässäni oli tohtori K—n sanat, että asemani oli verrattava spitaliseen, jyskyttänyt yhä kovemmin ja kipeämmin, kunnes niiden merkitys yhtäkkiä seiso i edessäni aivan selvänä, kärkensä koko terävyydellä. Rakastinhan Susannaa tuhansin kerroin enemmän kuin itseäni ja pitikö minun oman onneni tähden kiinnittää hänet mieheen, joka oli heikkojärkinen, ainoastansa sentähden että tämä ihminen olin minä itse? Ja minun mielensairauteni saattoi ehkä elämän pitkään käydä vielä pahemmaksi.

Minä rupesin tuntemaan, että saatoin hurskaalla mielellä tehdä uhrauksia ja tunsin samalla hyvää tekevän rauhan rinnassani. Olihan tämä kuitenkin, kun asiata kaikin puolin ajatteli, parasta minkä tiesin, nimittäin: uhrata elämä Susannalle, ja nämä ajatukset antoivat minulle vihdo i melkein kiihkoisen halun tehdä se.

Minun päätökseni oli kaikessa tapauksessa tehty, se oli; puhua suoraan, vakavasti ja selvään hänen kanssaan; sillä pettää häntä jossakin suhteessa sitä en tahtonut millään ehdolla tehdä.

Jälkeenpuolenpäivän hämärissä, sill'aikaa kuin muut olivat ulkona virvottelemassa, sain minä tilaisuuden puhua kahdenkesken hänen kanssansa.

Susanna oli sinä päivänä puettuna samaan mustaan silkki-hameeseen, joka hänellä oli rippipäivänä, ja joka mukautui hyvin hänen ruumiillensa, pitsikaulus ja ahtaat hihat, ranne-kauluksilla. Hopeainen nuoli piti hänen hiuksiansa ko'ossa, samoin kuin tanssissa, mutta muutoin oli hänen tukkansa ilman koristuksitta.

Hän istui nyt totisena ja kuunteli minua vastasytytetyn tulennoksen edessä, johonka me kumpikin olimme asettuneet istumaan. Joka kerta kun hän kumartui valoon, joka uunin suusta lankesi, valaistiin hänen henkevät kasvonsa, silläväl in kuin minä, koettaessani pysyä totuudessa, mahdollisesti kuitenkin liian kirkkailla väreillä kerroin hänellen kaikki mielentilastani ja mitä tohtori K. siitä oli sanonut.

Sen mukaan kuin puhuin näin minä hänen kasvonsa käymän yhä yksivakaisemmaksi ja kalpeimmaksi, kunnes hän vihdo i, käsivarret nojautuneina polville, käsillensä peitti silmänsä niin etten voinut nähdä muuta kuin että hänen huulensa vapisivat ja että hän itki.

Kun minä kerroin, että tohtori oli sanonut asemani olevan verrattavan spitaliseen ja että siis Jumala itse oli pannut esteen yhdistyksellemme, sekä lohdutellen koetin esitellä hänelle, että me kaiken ikämme, lukuun-ottamatta paria viimeistä vuotta, olimme rakastaneet toisiamme toisella tavoin kuin nyt, niinkuin veli ja sisar — nosti hän äkkiä tulisella kiihkeydellä päänsä ylös, niin että minä saatoin katsoa suoraan hänen kyneleistä kosteihin kasvoihinsa, kietoi kätensä minun kaulani ympäri ja pakoitti minua siten polvilleni hänen eteensä. Hän puristi voimakkaasti päätäni tykyttävälle rinnallensa, ikääsku i hän tahtoisi suojella minua niitä vastaan, jotka tahtoivat tehdä minullen pahaa. Sitten silitteli hän kädellensä hiukset otsaltani — minä tunsin miten hänen kyneleensä lankesivat minun kasvoilleni — ja hän kertoi alinomaa lohdutellen sanansa, ettei kukaan mailmassa saisi riistää minua häneltä.

Tämä oli liaksi minun väsyneelle, vaivautuneelle luonnolleni; minä tartuin hänen kumpaiseenki käteensä ja itkin, pää leväten hänen sylissänsä. Minun itkuni kävi yhä kiivaammaksi, kunnes se viimein muuttui epätoivoiseksi, suonenvedon-tapaiseksi nyyhkimiseksi, jota en enään voinut hillitä ja joka peljästytti Susannaa; sillä hän koetti saada minua vaikenemaan, lausui nimeni ja suuteli minua silläväl in niinkuin lasta saadaksensa minua tyytymään. Minulla oli niin suuri tarvis saada oikein lujasti itkeä, ettei sitä enää voinut hillitä.

Kun minä vihdo i kävin levollisemmaksi, kietoi hän jälleen kätensä niskani taakse ikääsku i hän sillä tahtoisi pakoittaa minua tarkkaamaan, kumartui minun ylitseni ja katsoi minua kauan silmiin; hänen liikutetut, kauniit kasvonsa olivat samalla kertaa niin lepyttävän herttaiset ja niin voimakkaat. Minun täytyi, vakuutti hän vihdo i tuolla pään keikkauksella, jolla hän aina tahtoi antaa painoa sanallensa, uskoa häntä siinä, että hän tiesi tuhansin kerroin paremmin mitä Jumala aikoi tulevaisuudestamme, kuin mikään tohtori, ja ainoastansa Jumalata piti meidän kumpaisenkin tässä totella, eikä minkään tohtorin inhimillistä viisautta.

Sellaiset ihmiset, kuin tohtori, sanoi hän, ei ymmärrä mitä rakkaus on. Jos minä olisin ollut terve ja iloinen olisi varmaankin Jumalan tahto ollut, että hän olisi jakanut kaiken hyvän kanssani ja niinpä mahtanee Jumalan tahto myöskin olla että saman rakkauden pitäisi saada jakaa minun suruni ja tautini; mutta tässä kohden olivat tohtori K. ja Taivahan Herra eri mieltä — kuta enemmin hän puhui tohtorista, sitä enemmän näkyi hänen vihansa häntä kohtaan enentyvän. Hän luuli sitäpaitsi niin varmaan ja hänen äänensä kävi tätä lausuessaan niin kummallisesti lempeäksi ja vienoksi, melkein kuiskuttavaksi — että juuri se, että me niin sydämmellisesti rakastimme toisiamme, olisi parempi parannuskeino minulle kuin mikään tohtori voisi keksiä. Hän tuns i, että hänen mielensä kävisi sairaaksi ja että hän joutuisi epätoivoon, ellen minä enää rakastaisi häntä, sillä sitähän olimme jo tehneet siitä saakka kuin voimme muistaa, niin että nyt oli liian myöhäistä koettaa saada meitä eroitetuksi.

Yksi asia oli nyt lujasti päätetty — tätä ajatellessaan ilmoittivat hänen kasvonsa kukistamatonta tahdon lujuutta, joka muistutti minua hänen isästänsä — ja se oli, että hän mitä pikemmin aikoi ilmoittaa koko meidän suhteemme isällensä. Tämä ei enään, sekä minun että hänen tähtensä, saanut olla mikään salaisuus. Hänen isänsä rakasti häntä suuresti, ja hätätilassa tahtoi hän yksivakaisesti sanoa hänelle, ettei hyödyttäisi häntä eikä ketään muuta — hän tarkoitti tällä äitiään — kauvemmin koittaa saada jonkun lääkärin viekoittelemaan minua hänestä.

Kaikista vähin tahtoi hän tietää mistään "veljeydestä ja sisaruudesta" meidän välillämme, niinkuin hän ylenkatseella lausui, ja ikääskuin saadaksensa tämän ajatuksen oikein tukahdetuksi, käski hän minun, hänen seisoissaan minun edessäni ja kiihkoisella innolla katsellen minua kasvoihin, antamaan hänelle suudelman merkiksi siitä, että me vielä olimme ja aina kaikesta ja kaikista huolimatta tulisimme olemaan uskolliset kihlatut, jopa vaikken koskaan tulisi niin terveeksi, että me täällä maan päällä voisimme mennä naimisiin.

Minä syleilin häntä, suutelin häntä lämpimästi ja kiihkoisesti kerran, kaksi ja kolme kertaa, kunnes Susanna irroitui syleilyksistäni.

Sillä aikaa kuin hän puhui, selkeni minulle että hän väkevällä, terveellä luonnollaan taisteli taistelun meidän kumpaisenkin edestä, ja oikeuden edestä, jota mahdollisesti ei voisi sanoilla todeksi näyttää, mutta jonka pyhyden minä tunsin seisovan yli kaikkein taidollisten todistusten.

Minä sain nyt Susannan takaisin onnellisemmin kuin koskaan olin voinut uneksia, samalla kuin minä käsitin, että kaikki se, jota voisi kutsua ritarilliseksi itsensä uhraamiseksi minun puoleltani oli paljoo halvempi kuin meidän rakkautemme. Todellisessa rakkaudessa kantavat kumpaisetkin rakastavaiset ristiä ja se joka "ritarillisesti" tahtoo kantaa sitä yksinään, pettää vaan toisen.

* * * * *

Tunti tämän yhdessäolon jälkeen Susannan kanssa, joka loppui uudistetuilla lupauksilla ja vakuutuksilla, istuin minä melkein pimeässä talvi-illassa, kuun vaeltaessa pienien harmaiden pilvien takana, viisi-hankapurtemme perässä, yhdessä isäni ja kahden Martinez'in kanssa.

Isäni istui harvasanaisena ja piti perää, sillävälän kuin miehemme soutivat melkoisesti ankaraa vastatuulta vastaan, joka puhalsi eräästä salmesta, jotta me saisimme tuulta purjeisimme lopuksi matkaa. Minä ajattelin hiljaisuudessa kaikkea mitä oli tapahtunut tällä lyhyellä ajalla ja tunsin itseni niin äärettömästi onnelliseksi.

Me tulimme kotia yöllä. Minä koetin maata hereilläni ja ajatella Susannaa ja kaikkea mitä hän oli minulle sanonut, mutta nukahdin kuin kivi ja heräsin niin terveenä, onnellisena ja iloisena, että ainoastaan se, jolle kohtalo on suonut saada nukkua oikein onnellisen unta, voi sitä tuntea. Ja niin kävi joka yö. Minä nukahdin ennen kun isämeitäni oli lopussa, laulelin aamusilla ja olin melkein vallattomasti hilpeä, iloinen ja työhön halukas kaiken päivää.

Kävi toteen mitä Susanna oli sanonut, että meidän rakkautemme tulisi olemaan minulle parempana terveyden lähteenä kuin mikään tohtorin inhimillinen viisaus voisi neuvoa minulle.

KYMMENES LUKU.

Myrsky.

Seuraavana Lauantaina jälkeen puolen päivän alkoi se kauhea, kaksi päivää kestävä myrsky, josta moni vielä puhuu kaikkein kauheimpana, mikä ikinä on Lofotissa raivonnut.

Kaikeksi onneksi ei kalastus vielä ollut alkanut — myrsky puhalsi luode puolelta suorastaan Länsivuomaan ja toi mukanaan sumua ja lumiräntää sekä vyörytti kauheita aaltoja sinne — muutoin olisi ehkä saatu kuulla yhtä monesta haaksirikosta kuin tuon kuuluisan myrskyn jälkeen vuonna 1849, jolloin yhtenä vuorokautena useampia satoja veneitä joutui haaksirikkoon. Nyt ei hukkunut muuta kuin joitakuita veneitä, jotka olivat matkalla kalalle, useampia purjeveneitä ja pari suurempaa laivaa ajoi myrsky maalle.

Myrsky kiihtyi yön kuluessa; me tunsimme miten rakennuksemme liikahti jokaisesta myrskyn puuskauksesta ja natisi liitteissään; me valvoimme kaikki ikääskuin äänettömän suostumuksen johdosta

kynttilän ääressä.

Ullakkoluukut, ovet ja akkunat suljettiin huolellisesti. Kattokivet putoilivat kolisten maahan, myrskyn viskeleminä, niin että me pelkäsimme niiden puhkaisevan läven kattoon, ja uunin piiput ne vinkuivat niin ilkeästi ja kolkosti; kun tuuli oikein ankarasti puhalsi kuului se voimakkaalta, ilkeältä sankarinääneltä myrskyisessä yössä, väliin taas kurjalta hätähuudolta.

Olimme kaikki koossa asunhuoneessa ja vallitsevaa hiljaisuutta keskeytti ainoastaan jonkun huomauttaminen ilman vaiheista, tahi kun joku talon väestä palasi, tehtyensä katselmus retken kartanon ympäri. Isälläni oli ankara pelko rantapuodista ja purrestansa, joka hänen oli täytynyt päivällisen jälkeen kolmin kerroin kiinnittää ankarain satamaan syöksevään hyöky-laineiden tähden. Usein näin hänen kiertelevän käsiänsä ikäänkuin rukouksessa ja senjälkeen astuskelevan permannolla hetken aikaa iloisempänä, kunnes tuska taaskin valtasi hänet ja hän istuutui synkästi silmäillen eteensä.

Myrsky kesti yhä. Ulkoa kuului kumahteleva jyske — joka hyvin kyllä voi tulla rantapuodista. Isäni otsallen kohoili tuskan hiki ja minua liikutti syvästi nähdessäni hänen ahdistustansa, voimattani kuitenkaan tuottaa vähintäkään lohdutusta.

Vähää jälkeen meni hän kynttilän valolla eteis-huoneeseen, vaan palasi kohta kantaen kädessään vanhaa, suurilla kirjaimilla painettua Virsikirjaa, josta hän etsi muutaman rukouksen sekä merenhädässä laulettavan virren. Kaikki väki kokoontui kutsumatta asuinhuoneeseen hartaushetkeä viettämään. Isäni lasi suuret, ruskeat kätensä, joissa hän piti virsikirjaa, kahden pöydällä palavan kynttilän väliin. Aluksi luki hän rukouksen ja lauloi sen jälkeen virrestä joka värsyn, joita me, kukin taitonsa mukaan, säestimme. Todella oli tuo kuni rukous myrskyjen ahdistaman aluksen kajuutassa ja varmaankin haaveili nyt tämä kuvittelu vaaroja rikkaasta nuoruudesta isäni sielussa. Myrskyn henkien luulimme jo hartauden hetkiä viettäessä tyyntyneen, vaan uusilla voimilla alkoi sen päätettyä tuo turmiollinen luonnon raivo.

Ylhäällä makasi vanhempi Martinez vuoteensa vieressä polvillaan ja risti lakkaamatta itseänsä Kristuksen kuvan edessä. Varmaankin oli hänellä paljon vähemmän syytä huoleen kun meillä, sillä hänen brigginsa oli laskenut ankkurin pienoseen lahdelmaan, joka sitä turvasi tuulta ja aaltoja vastaan. Kuitenkin katui hän nyt katkerasti ei kiiruhtaneensa vaaran uhatessa poikansa ja väkensä luo.

Aamupuolella yötä näkyi ilma hiukan tyyntyneen ja väsyneinä astuimme levollen, jättäen ainoastaan pari miehistä vahdiksi. Kello 10 paikoilla edelläpäivällisen valkeni päivä ja nyt voimme selvästi katsella hävitystä sen täydellisyydessä. Sadottain makasi pääarakennuksen kattokiviä hajallaan pihamaalla, osa seinän laudoituksesta tuulen puolella oli irtautunut ja ylin osa sillasta makasi vinossa, järveen vaipuneena, kun aallot olivat huuhdelleet pois pari sen arkuista. Vieläpä rantapuotikin oli kärsinyt vahinkoa.

Sillä välin liehui haaksi silminnähtävässä vaarassa. Kaksi maalle kiinnitetyistä touveista oli jo katkennut ja pelastus riippui ainoastaan kolmannesta, joka oli kiinni laivan renkaassa rannalla, lahdelman suussa. Haahden kannella seisoi yksinään suuri, valkoinen villakoira, etukäpälat reunavarustuksilla, ulvoen, vaikei sen ääni aaltojen keulaa huuhdellessa ja tuulen riehuessa etään voinut kuulua. Asema tuli yhä vaarallisemmaksi, sillä maahan kiinnitetty touvi oli sellaisessa jännityksessä, ettei sen keskustakaan sattunut mereen. Sen lisäksi kävi niin ankara tuuli, että ihmisen oli mahdottoman vaikea pysyä pystyssäkään, sitä vähemmin rientää avuksi. Minä kiipesin kukkulalle talon takana, jossa kallionlohkare suojasi myrskyä vastaan, ja josta voin hyvästi silmäillä sekä meren että lahdelman yli.

Länsi-vuonon yli liehui talvisessa ilmassa aaltoilevia, hopean-harmaita pilviä. Rantaa lähellä kohoili äärettömän suuria, kuohu-harjaisia vesi-vuoria, jotka särkyivät roiskulla teräviä kallioita vastaan ja vetäytyivät sen jälkeen takasin, jättäen lavean alan rannikko kuivaksi.

Eräässä kohden, jossa kallio jyrkästi kohosi merestä, pieksivät aallot korkealle ilmaan leveän vaahto pylvään, joka tuulen mukana syöksi savun kaltaisena maiseman yli. Toisessa kohden ahdisti meri jättiläis voimallaan luisua kalliota, milloin peittäen sen kuohuillaan, milloin jättäen sen tyhjäksi taas ja tämän näytelmän päällä taisteli usein, roikkuvin siivin, väsynyt lokki, joka luultavasti oli kolostansa joutunut tuulien valtoihin.

Tuskissani kiinnitin huomioni lahteen purttamme kohden. Hämmästyksenäni huomasin kannella seisovan miehen ja tunsin hänen — se oli väkevä Jens, joka erään toisen miehen kanssa oli kiivennyt sinne tuulen puolelta.

Hetkisen tyvenen aikana laskeusi hän, sidottuansa nuoran vartalonsa ympärillen, yksinään keulaan ja alkoi vetää haahtea vastatuuleen pitkin kovasti jännitettyä touvia. Pelolla odotin joka hetki haahden vaipuvan veteen ja minusta näytti usea laine syöksyvän sen kannelle. Haahden hiljaa kulkiessa

eteenpäin seurasi isä ja väkemme levottomasti rantaa myöten.

Saavuttuansa luodoille, joiden yli aallot alinomaa tyrskyivät, kiinnitti vahva Jens purren ja alkoi vetää touvista, jota mies tarpeen mukaan laivan kannelta irroitti. Hän oli juuri kiini sitomassa sitä laiva-renkaasen eikä enää ollut tehtävänä kuin pari käännöstä, kun me äkkiä huomasi kolme mahdollottoman suurta aallon harjaa, joiden välttämättä täytyi heittäytyä luotojen yli. Selvästi oli nyt vahva Jens haaksineen suurimmassa vaarassa, sillä li'oin jännitetty touvi tuskin voi kestää enenemää painoa.

Minä näin hänen lemmittynsä Martinen vääntelevän tuskissaan käsiänsä ja kiiruhtavan rantaa pitkin luodoille päin; kentiesi oli hänellä aikomus heittäytyä mereen ja kiiruhtaa hänelle avuksi, jota varmaan ei kukaan toisista katselioista ollut ajatellutkaan.

Vaan vahva Jens oli jo huomannut vaaran; hän kiiruhti purteen alas, jossa vielä suojaa voi löytää, — ainoastaan ottaaksensa pitkän liinan, kääri sen rauhallisesti useita kertoja ympärillensä ja sitoi pään kiini laiva-renkaasen, ei enää luottaen omiin jättiläis-voimiinsa.

Tuskin oli hän näin ehtinyt valmistautua, kun jo ensimmäinen aalto, jota hän vastusti nojaten eteenpäin ruumiillansa, purkautui luotojen yli. Ennenkuin toinen vielä kerkesi seurata, lisäsi hän uutta jatkoa maahan sidottuun kiinnittimeen.

Aalto vierähti taaskin, vaan Jens seisoi järkähtämätönnä, kietoi lujasti viimeisen solmunsa ja pelasti laivan.

Jens tunsu nyt uhkaavan aallon koko voiman. Hän nosti lantioitansa liinat leveille, väkeville hartioillensa, käänsi vielä, kukatiesi viimeisen kerran, vaaleat kasvonsa kotoa kohden jäähyväisiksi; sitten taivutti hän päänsä kolmatta, viimeistä aaltoa vastaan, joka vieryi vaahtoisine harjoineen, kuten ainakin suurempana ja raskaampana edelläkäviöitensä.

Kun laine oli hajonnut, ei Jens enää seisonutkaan luodolla.

Hädissäni juoksin rannalle muiden luo. Jo ennenkuin saavuin alas, oli paitsi haahtea, joka oli irtautunut luodolta, myöskin Jensin hengetön ruumis korjattu merestä ja kannettiin ylös kartanoon.

Aalto oli riistänyt hänen kerallansa, sittenkun liina hänen hartioitansa vaatteiden ja ihon keralla oli luiskahtanut irti. Tunnotoinna makasi hän veden vaikutuksesta ja toinen käsi, raastettuna veriseksi, oli sijaltansa pois. Kalveana kävi isä, auttoi häntä kotiin kantaessa ja asetti hänet vuoteelle.

Kun Jens heräsi tulvasi hänen suustansa verta ja haastaminen kävi vaikeasti; vaan isä vakuutti iloisena, tutkittuansa haavaa, ettei hengen vaaraa ollut pelkääminen.

Vahva Jens tuli rohkean työnsä kautta, jolla hän pelasti laivan, lavealta kuuluksi; isäni luona oli hän siitä päivästä uskottu mies ja seuraavana kesänä vietti hän häänsä Martinensa kanssa.

YHDESTOISTA LUKU.

Loppu.

Nyt voin kirjoittaa tuon vähäsen, minulle kuitenkin niin suuri arvoisen, joka on kerrottavana — kau'an aikaa on se ollut mahdotonta.

Myrsky kesti Lauantain päivällisestä Maanantai yöhön, jolloin se päivän vaaletessa laimentui täydelliseksi tyveneksi; siellä täällä kohoili vielä joku hyöky laine. Samana päivänä laski Pappilan rantaan väellä täytetty talonpoikanen viisi-soutu papin valkosen veneen asemesta, jota kotiin odotettiin.

Kartanoon ylös kantoi neljä miestä hitaasti paaria, joiden perässä kävi mies ja nainen käsityksin, kumartuneina. Se oli pappi puolisonsa kanssa.

Minä tajusin kohta, mitä oli tapahtunut ja mieleni joutui synkkään epätoivoon.

Surullinen sanoma, joka vähää jälkeen tuotiin meille, ei kertonut mitään uutta minulle — se ilmoitti vaan, että se, joka paareilla makasi, oli papin tytär — oli Susanna.

Heidän veneensä oli ainoastaan kolme neljännestä koto-rannasta, kun myrsky niin äkisti nousi. Kalliolta puhalsi tuima vihuri salmen halki ja kaasi arvaamatta maata jo läheisen venheen.

Pappi oli nopeasti saanut vaimonsa pelastetuksi kaatuneen venheen päälle ja väki piteli kiini laidoista, kunnekka tuuli heidät ajeli tuon lyhyen matkan rannalle. Vaan turhaan koki hän tähystellä veteen kadonnutta lastansa, rientääksensä häntä pelastamaan. Aaltojen rajusti kuohuessa venheen ympärillä irroitti voimakas mies epätoivossaan itsensä kolmasti siitä ja syöksi aina, ponnistaen kaikki voimansa, uiden harha kuvia kohden, joissa luuli tuntevansa lapsensa. Vielä kerran aikoi hän uudistaa yritystensä, vaan vaimon valitusten ja rukouksien tähden esti väki häntä siitä. He kertoivat sittemmin nähneensä hikipisaroiden kiertelevän hänen otsallansa, hänen uidessansa jääkylmässä vedessä ja hänen jo usein aikoneen irtautua venheestä, seuratakseen lemmittyä lastansa.

Liian myöhään havaittiin Susannan joutuneen venheen alle. Nuoria oli kietounut hänen jalkoihinsa ja estänyt häntä kohoamasta ylös. Toki oli hänen kuolemansa ollut pikainen ja helppo.

Myrskyn kestäessä täytyi heidän viettää koko Lauantai ja Sunnuntai läheisessä talonpojan pirtissä, jossa papin vaimo väsymyksestä ja surusta riutuneena pysyi vuoteen omana. Pappi oleskeli koko ajan, hartaasti rukoillen, siinä kylmässä suojassa, jonne Susanna oli kannettu. Maanantai aamuna, jolloin heidän piti matkustaa kotihinsa, oli hän vaan tyyneesti iloinen, järjesti itse kaikki ja lohdutteli hellästi katkerasti itkevää vaimoansa.

Koko illan ja seuraavan pitkän yön vietin syvässä, toivottomassa surussa ja päätin seuraavana päivänä mennä katsomaan Susannaani, lemmittyäni, viimeisen kerran.

Varhain seuraavana aamuna astui pappi odottamatta pirttiimme ja pyysi tavata isääni. Koko odotusajan istui hän kalveana ja juhlallisena nojatuolissa, vaan isäni lähestyessä kohosi hän ylös ojentaen kyöneleet silmissä hänelle kätensä.

He kävivät istumaan ja pappi lausui, että isäni nyt näki edessänsä onnettoman, nöyryytetyn miehen, jota Jumala oli tahtonut kovasti rangaista, kääntääkseen hänen mieltänsä kokonaan puoleensa. Onnettomuutensa tähden pyysi hän nyt, ettei isäni enää eroittaisi hänestä muinoista ystävyttänsä.

Hän ei tahtonut haastella siitä ikävästä seikasta, joka oli ollut syynä ystävytyden rikkomiseen; hän oli siinä tehnyt parhaan tuntonsa mukaan. Mutta hänellä oli jotakin muuta painavaa sanottavana; hän laski kätensä olalleni, painoi minua ystävällisesti rintaansa vastaan ja istuutui takasin nojatuoliin. Susanna oli, jatkoi hän huo'aten, avannut hänelle kokonaan sydämiensä muutamaa päivää ennen kuin Jumala kutsui hänet luoksensa; silloin oli hän ilmoittanut lempineensä minua jo pienuudesta saakka sekä antaneemme toisillemme ikuisen rakkauden valan, aikoen asiasta kertoa vanhemmillemme vasta ylioppilaaksi tultuani.

Alussa oli hän ankarasti vastustanut asiaa monesta syystä, niiden seassa erittäinkin kivuloisuuteni ja minun sekä hänen nuoruutensa. Vaan Susanna oli osoittanut tässä kohden niin syvää vakavuutta ja lujaa tahtoa, että hän, tuntien Susannan luonnon, oli selvästi huomannut kuinka tämä rakkaus, usean vuoden yhä vaan lisääntyttänsä, oli jo niin lujaksi juurtunut, että sitä oli liian myöhä enää tukahuttaa. Nyt oli se hänen ainoana lohdutuksensa, että hän, samana aamuna kuin heidän oli lähteminen onnettomalle kotomatallensa, oli myöntynyt lapsensa rukouksiin ja samassa myöskin luvannut hankkia isäni suostumus yhdistykseemme. Vaan nyt seisoi hän tuossa lapsetoinna, ainoastaan ilmoittaen että isänikin kodossa onnettomuus oli majaan ja kohdannut hänen ainoata lastansa. Tästälähin tahtoi hän aina, jos isäni vaan siihen suostuisi, kohdella minua niinkuin omaa lastansa ainakin.

Tuokion aikaa istui isäni vaaleana ja vai'eten; hän näytti ainoastaan hitaasti käsittävän mitä hänelle haasteltiin. Viimein kohosi hän seisalleen, tarjoten äänetönnä kätensä papille. Sen jälkeen laski hän raskaasti kätensä olalleni, katsoi minua silmiin ja sanoi hiljaisella, ihmeellisen lempeällä äänellä: "Poikani, olkoon Herra taivasten turvanasi. Nuorena on suru sinua kohdannut, vaan ole lujaa ja kannaa sitä lannistumatta!"

Hän oli jo ulos menemässä, jättääkseen meitä kahden kesken, vaan kääntyi ovelta takasin ja neuvo minua seuraamaan pappia jättääkseni Susannalleni viimeiset jäähyväiset.

Vähää jälkeen astuimme papin kanssa vieretysten polkua myöten. Me olimme tulleet ystäviksi ja hän kertoeli lohdutukseksi kaikki mitä Susanna oli sanonut, voittaaksensa hänen suostumustansa. Jumalan kiitos tiesi Susanna, lopetti hän puheensa, isässänsä löytävänsä sen ystävän, johon hän hädän hetkinä voi turvautua.

Pappi vei minut majaan, jonka ikkunoita valkeat uutimet varjostivat; hän seisahtui parien viereen hetkeksi ja kyöneleet valuivat virtana hänen kasvoilleensa, sitten kääntyi hän ympäri ja meni.

Tuossa makasi hän neitseellisessä, lumivalkeisessa pu'ussaan. He olivat kietoneet sepeleen

viheriötseivistä lehdistä valkoisilla ruusuilla hänen päähänsä — ja silmiini kuvautui hetkeksi taaskin tuo näky, jonka jo kerran olin nähnyt tavara-huoneessa. Hienot kädet lepäsivät ristiin laskettuina hänen rinnallansa ja kihla-sormessa huomasin kyyneleillä oman vanhan bronsi-sormukseni sinisine kivineen, jota hän oli kantanut siitä hetkestä saakka, kun sai isänsä suostumuksen. Tuo elossa niin erinomanen kasvojen juonne oli kuolossa muuttunut vienoksi, onnelliseksi hymyilyksi, joka pyhällä kirkkaudella valaisi hänen suloisia kasvojansa ja puhdasta, marmorivaaleata otsaansa; hän lepäsi niin lapsellisesti turvallisena, ikäänkuin hän nyt tuntisi salaisuuden uskollisen rakkauden voitosta kaiken maallisen vähäpätöisyyden yli ja lihoittelisi tuolla edelläni valkoisine siipinensä, neuvoaksensa sitä minulle, koska kaikkivaltias Jumala ei tahtonut hänen täällä maan päällä kanssani eloansa viettämään.

Kun huomasin itseäni tahdottavan pois, lu'in hiljaa Isä-meidän hänen ylitsensä viimeiseksi jäähyväiseksi, painoin keveän suudelman hänen otsallensa, huulillensa sekä ristiin lasketuille käsillensä, missä bronsi sormus oli ja poistuvin taakseni enää katsahtamatta.

Kaksi päivää sen jälkeen seurasin Susanna hautaan.

* * * * *

Oli talvinen päivä ja aurinko valaisi kirkkaana taivasta, kun tavallisuuden mukaan kävin tervehtimässä sitä kohtaa kirkkomaalla, jossa hän lepäsi; nyt oli tuisku ajanut suuren nietoksen haudan päälle. Puhtaan, huikaisevan lumen pinta loisti auringon valossa hohtavana marmorina. Minusta tuntui niinkuin Susanna tahtois minun muistamaan itseänsä seisovana kirkkaassa pu'ussaan Kaikki-valtiaan istuimen edessä, sillä antaakseen voimaa minulle käymään yksinäistä polkuani elämän laakson läpi, pelkäämättä uhkaavan mielen heikkouden voivan eroittaa meitä.

Kun myöhään kesällä ai'oin matkustaa etelään laivalla papin ja hänen vaimonsa kanssa, jotka lyhykäisessä ajassa olivat muuttuneet varsin vanhoiksi ja valinneet eteläisemmän seudun vaikutus alakseen, kävin viimeisen kerran hyväisillä ystäväni, surumielisen lauluniekkan luona. Hän soitteli taaskin minulle tuon viehättävästi iloisen lempivien laulun, jota hän jo oli kaksi kymmen vuotta aiemmin soitellut ja joka mielestäni sopi niin hyvin Susannalle ja minulle; myöskin toisen laulun soitteli hän nyt — ihmeellisiä, syvästi liikuttavia ja surullisia säveleitä, joissa kuitenkin piileili hentoja lohduksen väreitä. —

* * * * *

Tähän loppukoon yksinkertainen historiani; en tahdo pitemmältä kertoa noista asioista, kuinka isäni avulla — hän kuoli samana vuonna kun otin tutkinnon taiteissa, kunnioitettuna, vaan perin köyhänä miehenä — pääsin "laudatur'in" ylioppilaaksi, olin hiukan kirjailiana, koti- ja kansakoulun opettajana, sillä se olisi vain kertoelma sellaisesta yksityis elämästä, jonka aatelma kokonaan elää menneiden aikojen tapahtumissa.

Rakkauteni Susannaan oli, niinkuin hän itekin sellaisella luottamuksella oli vakuuttanut, tuona terveyden lähteenä, joka varjeli minua uhkaavasta, kauheasta onnettomuudesta — mielen heikkoudesta. Kun rauhattomuuden ajelemana harhailin läheisissä metsissä, tapahtui usein, että havaitsin Susannan kirkkaan haahmon milloin lihoittelevan edelläni, milloin taaskin lempeästi hymyillen lähestyvän vastahani, ja aaveilun kestäessä katosi vähitellen tuskani. Parina viimeisenä vuotena, tautini lisääntyessä, en ole voinut nähdä häntä ja sehtähden on elämänikin tuntunut synkältä, ikäänkuin pimeys laajasti peittäisi kaikki ympärilläni.

Vaan nyt, viruessani eteishuoneessa tautivuoteellani ja täysi-kuun heleästi maisemia valaistessa, tuli Susanna lihoittelun luokseni valkeissa morsius-vaatteissaan ja kukka-kiehkurainen soreilla suortuvillansa sekä viittasi minulle kädellänsä, jossa sormukseni kiilteli. Minä tiedän hänen tuoneen ihanan sanoman, että kohta jo saan rientää pois tuonne kohden taivahia yhtymään jälleen nuoruuteni lemmityn kanssa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AAVEIDEN NÄKIJÄ ELI KUVAUKSIA
NORLANDISTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the

Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7

and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work

on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.